

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

VIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

in cursum equis, reuenterentur, & ipse lasciuo superatus animo, non me potui cohibere, sed, prohibente licet illo, ludentibus me miscui, & simul cursu equi contendere coepi. Quod dum agerem, audiui illum post tergum mihi cum gemitu dicentem: O quam magnum vae facis mihi sic equitando. Et ego audiens, nihilominus coeptis insisti vetitis. Nec mora, dum feruens equus quoddam itineris concuuum valentiore impetu transiliret, lapsus decidi, & mox velut emoriens, sensum penitus motumque omnem perdidit. Erat namque in loco illo lapis terrae equalis, obrectus cespitè tenui, neque vllus aliter in tota illa campi planitie lapis inueniri poterat. Casuque euenit, vel potius diuina prouisione, ad puniendam inobedientiae meae culpam, vt hunc capite ac manu, quam capiti ruens supposueram, tangerem, atque fracto pollice, capitis quoque iunctura solueretur, & ego, vt dixi, similis mortuo fierem. Et quia moueri non poteram, tetenderunt ibidem papilionem, in quo iacerem. Erat autem hora diei circiter septima, à qua ad vesperam vsque quietus & quasi mortuus permanens, tunc paululum reuiuifco, ferorque domum à socijs, ac tacitus tota nocte perduro. Vomebam autem sanguinem, eò quòd & intranea essent ruendo conuulsa. At episcopus grauissimè de casu & interitu meo dolebat, eò quòd me speciali diligeret affectu. Nec voluit nocte illa iuxta morem cum clericis suis manere, verum solus in oratione persistens, noctem ducebat peruigilem, pro mea (vt reor) sospitate supernam pietatem supplicans. Et mane primo ingressus ad me, & dicta super me oratione, vocauit me nomine meo, & quasi de graui somno excitatum interrogauit, si nossem quis esset, qui loqueretur ad me. At ego aperiens oculos, aio, Etiam: Tu es antistes meus amatus. Potes, inquit, viuere? Et ego, Possum, inquam, per orationes vestras, si voluerit Dominus. Qui imponens capiti meo manum cum verbis benedictionis, redit ad orandum. Et post pusillum me reuiuifens, inuenit sedentem, & iam loqui valentem. Coepitque me interrogare, diuino (vt mox patuit) admonitus instinctu, an me esse baptizatum absque scrupulo nossem. Cui ego absque vlla me hoc dubietate scire respondi, quòd salutari fonte in remissionem peccatorum essem ablutus, & nomen presbyteri, à quo me baptizatum noueram, dixi. At ille: Si ab hoc, inquit, sacerdote baptizatus es, non es rectè baptizatus: Noui namque eum, & quia cum esset presbyter ordinatus, nullatenus, propter ingenij tarditatem, potuit catechizandi vel baptizandi ministerium discere. Propter quod & ipse illum ab huius praesumptione ministerij, quod regulariter implere nequibat, omnino cessare praecipi. Quibus dictis, eadem hora me catechizare ipse curauit. Factumque est, vt exufflante illo in faciem meam, confestim me melius habere sentirem. Vocauit autem medicum, & dissolutam mei crani iuncturam componere atque alligare iussit: tantumque mox accepta eius benedictione conualui, vt in crastinum ascèdens equum, cum ipso iter in alium locum facerem. Nec multò post plenè curatus, vitali etiam vnda perfusus sum. Mansit autem in episcopatu annis trigintatribus, & sic caelestia regna conscendens, sepultus est in porticu S. Petri in monasterio suo, quod dicitur, In sylua Deirorum, anno ab incarnatione Domini septingentesimo vigesimoprimo. Nam cum praemaiori senectute minus episcopatu administrando sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis ecclesiae Vuilfrido presbytero suo, secessit ad monasterium praefatum, ibique vitam Deo digna conuersatione compleuit.

Pena non obtemperantis monitis sancti Episcopi.

Vide anti- quas baptisimi ceremonias.

MARTYRIUM S. ACACII CENTVRIONIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

VM tertio bonorum omnium hostis, & omni ex parte s. Maij. vel 7.
improbissimus draco diabolus, aduersus Dei seruos turbinem commouisset sub Maximino Diocletiani genero, & ipsius satanae filio ac propugnatore, statim impia eius edicta per omnes regiones missa sunt. Edictis autem illis id praecipiebatur, vt in omni vrbe, si quis esset, qui nollet deorum culturam obire, sine remissione aliqua omnibus supplicijs ac tormentis subijceretur. Edicta verò ipsa omnino errore & regalibus minis ac periculis referta erant. Ad haec & exercitus ducibus praecceptum fuit, vt si quis è militibus imperatoris edicto, quod ad deorum vel ad daemonum potius culturam pertineret, non obediret, ille vinculis adstrictus, tribunalibus ad supplicia perferenda traderetur.

Crudelia edicta.

Tempore

Acacius
Cappadox,
centurio.

Tempore illo sancti Acacij martyris facta effloruerunt, qui se ipsa nomen suum comprobavit, cum nihil omnino malorum dæmonum particeps fuerit, neque quicquam egerit, quod cum malitiosi diaboli machinis conveniret. Hic vir sanctissimus fuit genere Cappadox, & conditione quidam miles, at proposito & voluntate, Christi athleta: itaque & genus, & ordinis dignitatem exornavit. Eius factum hoc modo se habuit: Cum Firmus quidam militaris ordinis esset Tribunus eorum, qui Romanorum lingua Martij, Græcè verò *Αρειο* dicebantur, & sub eo Tribuno centurio esset Acacius, Firmus ipse singulos milites ad se accersitos tentabat, ut quem animum quisque haberet, experiri ac scire posset. Cumque multos partim assentionibus, partim minis ad idolorum superstitionem atque interitum allexisset, posteaquam Tribuni tentatio ad Acacium pervenit, tunc beatus ille clara voce: Christianus, inquit, ego natus fui: itaque Christianus & sum, & ero, Domino meo Iesu Christo hoc approbante: nam & ex parentibus, & ex maioribus Christianis natus sum. Hoc cum ille dixisset, & Firmus tertio eum tentaret, ac modò graubus minis, modò promissis ingentibus promptam animi alacritatem & eius constantiam debilitare, & illum ad se trahere conaretur, ita constans & immobilis in Christi confessione beatus ille persistit, ut deinceps Firmus coactus fuerit, prout edicto regio iubebatur, virum sanctum Acacium vinculis adstrictum, ad Bibianum quendam mittere, qui totius exercitus imperium administrabat.

Constantia
eius.

Cum igitur hic pro tribunali sederet, & eos interrogaturus esset, qui Dei confessionem profitebantur, Antoninus scriba ad Bibianum hæc detulit: Pridiè huius diei, Bibiane Præses, Firmus eorum, qui Martij dicuntur, tribunatum gerens, Acacium Centurionem vincitum misit ad potestatem tuam, quippe qui dominorum nostrorum & inuictorum Augustorum edicto parere noluerit, eò quod Christianorum religionem sequatur. Diligenter quoque causam ipsius ad te scripsit. Bibianus tunc dixit: Recitentur, quæ ad me scripta sunt ab optimo viro Firmo Tribuno. Recitata autem sunt, quæ scripta erant in hanc sententiam. Flaccus Firmus Bibiano Duci salutem: Acacium Centurionem sub me Tribuno militantem, multumque à nobis partim illecebris, partim promissis, partim etiam minis prouocatum, ut à Christianorum secta discederet, cum se Christianum esse asseueraret, & in ea confessione constanter permaneret, ego inuictorum ac triumphantium Imperatorum nostrorum iussis obediens, illum vincitum ad te misi, qui tormentis ac supplicijs subijci debet, ut legibus ipsis obediat.

Sistitur co-
ram Bibia-
no Duce.

Hæc epistola recitata, Bibianus dixit: Adducatur Acacius, quem Tribunus dicit. Adest ille, inquit Antoninus Commentariorum præfectus: Acacius verò tunc illic stetit ridenti vultu: quæ res futurum eius viri gaudium figurabat. Iudex igitur illi dixit: Quodnam tibi nomen est? Respondit ille: Optabile & mihi & toti generi meo nomen est à Christo derivatum: illud verò, quo humano vsu appellor, Acacius est. Ad hæc Iudex: Quare, inquit, Acacius nominatus, ut ipse dicis, malus nunc es, non obediens edictis Imperatorum? Hoc enim significant, quæ nobis à Firmo Tribuno scripta sunt. Tum Acacius: Captiosis sermonibus mecum agis, ô Iudex: Verum ego tibi affirmo ob eam rem iustius me Acacium nominari, quòd nolim dæmonum istorum sanguinem vorantium malitiæ particeps fieri, neque cum Græcis communicare, qui talibus obtemperant. At Iudex dixit: Undenam tu es, qui tam temerario sermone te iactas? Quorsum, inquit Acacius, de patria me interrogas? Cui Iudex: Quoniam rerum vsu habemus, & patriarum mores rectè nouimus, propterea hoc à te quasiui, ut pro eius patriæ, ex qua tu es, moribus ac dignitate me in hac quæstione præstem. Tum Acacius: Genere, inquit, Achiuus sum, in Cappadocia verò natus: quo loco cum parentes mei habitarent, ad exercitum veni, ubi & multos ex meis comilitonibus ante me Christi martyres fuisse accepi: quinetiam vicinos & æquales meos, tales fuisse cognoui: quibus & signorum gratiam post ipsorum mortem à Deo ipso impartitam vidi-mus. Illos igitur sequi malui, quàm eas, quas vos leges dicitis, cum humanæ illæ sint, & vnà cum hominibus post vitæ huius excessum corruptantur.

Multimili-
tes, marty-
res.

Ad hæc Iudex: Ne putes mediocres cruciatus tibi parandos esse: etenim ista patria tua nugacitas & mira temeritas hoc expostulat. Ne igitur hæc patiaris, abijce omnes istas cogitationes, & Imperatorum legibus obtempera, deorum cultui seruiens, quorum nutu omnium victores ac rectores Augusti rerum potiuntur: nos etiam & tribunal hoc nostrum reuerere, neque putes te omnium esse prudentissimum, temeritate ista importuna nunc abutentem, & in homine illo, quem pœnis secundum legem decretis subiectum fuisse aiunt, spes tuas collo cantem. Erras, inquit Acacius, ô Iudex, graui-

grauissimis satanae fallacijs deceptus: non enim propter eorum deorum, quos tu dicis, cultum Imperio Casares Augusti potiuntur, sed benigni Dei omnia gubernantis concessione hoc efficitur. Quod autem dicis, in homine condemnato (vt ipse ais) me spem collocasse, scito Iesum Dominum nostrum hominem nostri causa factum, in mundum hunc venisse, vt nobis salutem daret: qui cum idem esset verus Deus, mira quadam & immensa prouidentia humanam suscepit naturam, & eam in se habuit. Id vero tu neque cognoscere, neque audire poteris, nisi prius te ipsum fidei Christianae accommodaueris. Cum enim natura, vt dixi, esset verus Deus, & Verbum à Patre non diuisum, sed cum illo semper coaeternum, proprijs, quibus ipse voluit, temporibus nostrae salutis opus perfecit, & à satanae ipsius, qui ab initio nobis inuiderat, condemnatione ac seruitute nos liberauit.

S. Acacius
constanter
Iudicis er-
rorem re-
prehendit.

Ad haec Iudex dixit: Si Imperatores ipsi contra eum faciunt, cur & illos non punit Christus iste tuus, qui, vt ipse dicis, humanam naturam nostri causa suscepit? Facile enim Imperatores punire potest, si est Deus verè potens. Ex hoc ipso, inquit Acacius, cum ac eius bonitatem & potentiam cognoscere potes, quod cum iniuria illi fiant, non statim poenas vobis refert, sed diutius expectat, vt vos Graecos poeniteat, qui cultum & venerationem Deo congruentem, demonibus afferis. Ad haec & seruatorum, qui ei grati sunt, electionem ac progressum hoc modo complere vult. Itaque hac prouidentia vitur. Nam si statim vobis poenam inferre vellet, & vos ipsi in perpetuum perissetis, & ipsius serui manifesti non fierent: quin etiam gratiae ipsius potentia ociosa permansisset. Quomodo enim Dominus noster gloriose laudari posset, nisi diuturna in vestris sceleribus puniendis patientia vteretur? Nunc verò haec ita fieri permittit, vt & vos, qui non respiscitis, sed diuturnam ipsius patientiam respuentes, in vestra scelerum persistitis, & ab eo magis magisque desciscetes, ad interitum properatis, vestra culpa condemnemini: & nos, qui eius imperium agnouimus, perpetuo cum illo viuamus. Quin etiam ipsius gloria in illis hominibus manifestior fiet, qui scelera sua recognoscentes, vitam emendauerint.

Cur Chri-
stus permi-
serit Tyran-
nos diu im-
punè seuire
in Christia-
nos.

Tunc Bibianus: Literas forsàn didicisti, ob idque sic disertè respondes. Nam per deos ipsos sermonem rationi consentaneum habuisti, vt hominum salutem sub Dei potentia esse ostenderes. Ex hoc ipso, inquit Acacius, Dei omnium dominatoris potentiam & gratiam agnoscere potes, quod cum non didicerim literas illas, quae vobis valde optabiles videntur, nisi tantum pauca quaedam ad diuinarum literarum lectionem necessaria, ipse Deus pro nobis miserabilibus suis seruis respondet, facitque, vt ab omnibus hominibus, quin etiam vt & à vobis ipsis, qui eruditi estis, laudemur. Nam & ab initio cum dispensationis diuinæ opus perficeret, & suum ipsius Regnum orbi terrarum praedicandum curaret, non hominibus genere aut diuitijs, orationisve aut literarum facultate praestantibus ad Euangelij sui praedicationem, sed piscatoribus & publicanis, ac pauperibus quibusdam vsus est. Hoc autem fecit, vt eius potentia, quae mentem omnem exuperat, cognosceretur, sancto ac diuino Spiritu eius discipulos adiuuante.

Iudex face-
tur sapien-
ter respon-
disse marty-
rem.

Post haec Iudex: Omittens ego, quod opportunè mihi faciendum est, tecum nugor, qui talia disseris. Tu scis Imperatorum edicta omni terrore plena vobis proposita esse, vt vos Christiani homines vel sacrificetis, & deos ipsos colatis, in omnibus rebus vos illis subijcientes, atque eo modo honores ab illis reportetis: vel, si sacrificare nolueritis, condemnemini, & supplicijs ac poenis subijciamini. Velim igitur dicas, num dijs ipsis sacrifices, & legibus obtemperes, an te id facturum neges. Respondit Acacius: Saepè & à Firmo interrogatus, Christianum me esse confessus sum. Quod ergo dixi, iterum dico, me Christianum esse, & impuris demonibus non sacrificare. Ego, inquit Iudex, etiam nunc aetatem istam tuam misericordia prosequor. Video enim te non amplius quam viginti quinque annos natum. Quin etiam militarem dignitatem reueritus, nolui te statim tormentis subijcere. At si diutius in ista tua infania persistes, coges me in euicabilibus tormentis te subijcere. Ad haec Acacius: Quod volo facere, non stultum, sed valde prudens & Deo gratum opus est, vt eum, qui me creauit, & ad hunc vsque diem prouidentia sua profecutus est, non deseram: illum, inquam, ipsum, qui solus est verus Deus. Quomodo, inquit Iudex, dixisti solum esse verum Deum, cum dicas Christum Dei filium esse? Ominò enim necesse est, vt si Filius est, & Patri par sit: & ita non vnus, sed duo sint dii. Cum igitur & ipsi duos deos dicatis, quare nunc vnum Deum profers? Cogis enim me tecum nugari, cum ista tu nunc absurda & inconcinna dicas.

Aetas Aca-
cij.

Tum Acacius: Ego credo, & in Iesu, qui sub Pontio Pilato crucifixus fuit, spem habeo,

M

habeo,

De persona-
rum Trini-
tate in sub-
stantiæ uni-
tate.

habeo, futurum, ut mihi per sanctum eius Spiritum sermonis facultas suggeratur, qua interrogationi tuæ respondere, & quæstionem tuam explicare possim. Non vulgaris quæstio hæc est, quare cum duos nominemus, unum Deum à nobis coli proficemur. Dico igitur tibi & Spiritum sanctum à Patre & Filio esse inseparabilem, ac tres quidem personas esse in tribus appellationibus, sed unam tamen horum nominum potentiam esse ac diuinitatem. Unum autem dicimus Deum, habentem & Verbum, & Spiritum sanctum. Absurdissimum enim esset, Deum sine Verbo, & sine vitali Spiritu dicere. Idque exemplo tibi ostendam, ad hanc ipsam rem explicandam accommodato, quatenus humanæ facultatis conditio patitur. Quemadmodum Imperator, qui nunc est, quem tu dominum, ego verò hominem dico, & maiori iudicio subiectum, & filius eius (quorum qui pater est, Maximianus dicitur, filius autem Maxentius appellatur) duo quidem illi sunt, sed ipsorum tamen naturæ, humanæ, inquam, conditionis ratio una est, Imperiumque patris & filij unum & inseparabile: honoratur enim filius per patrem, & pater per filium: eodem modo & Deus consideratur: nam cum diuina Patris, Verbi, & Spiritus sancti essentia, una eademque sit immutabilis, propterea unus, & verè Deus est, qui à nobis colitur.

Mira ad pa-
tiendū mar-
tyris alacri-
tas.

Ad hæc Iudex: Sapè, inquit, te hortatus sum, ut ad rem propositam redeas, at tu istis tuis sermonibus nullam tibi utilitatem afferentibus, studes me à proposito deducere. Fac igitur, quod ipse dico, & sacrificium offeras, ac patrios deos agnoscas, per quos omnia hæc constiterunt. Diutius enim tibi peperci. Cui Acacius: Ne putes, terroribus istis me percussum iri. En habes corpus meum ad flagella excipienda paratissimum: vtere illo, ut libet: mentem verò & animi mei propositum neque tu, neque Imperator tuus, neque dæmonum tuorum presentia unquam peruertere, & ad scelus compellere poterit. Tunc illi Iudex: Ergo, quando tu ita vis, omnino necesse est verberibus ac tormentis te subicere, & Imperatoris edictum exequi. Nam fieri non potest, ut tali quæstioni subiectus, sic redeas, iudicium nostrum illudens. Tunc Præses furore percitus, & cohortem affatus: Figite, inquit, quatuor vestes, & in illis Acacium alligate, crudisque nervis ipsius terga & ventrem verberate, ut discat talia non nugari, neque putet se aliquid scire, cum nihil sciat. Videamus an ipsius Deus auxilium ei afferat: eiusque mens ac propositum quàm firmum & immutabile sit, experiamur. Cum igitur Acacius in illis vestibus alligatus esset, & eius terga undique verberarentur, hanc solam vocem ille emittebat: Christe, opem feras mihi humili seruo tuo. Domine Deus, ne me derelinquas.

Crudelissi-
mè verbe-
ratur.

Fit ex ipsis
pœnis ro-
bustior.

Cum verò sex carnifices vicissim illum verberarent, & eius sanguis in terram abundè diffunderetur, totumque corpus vulneribus acerbissimis laniatum esset, Iudex ipse cum miserabiles illas plagas videret, & martyris mentem ac voluntatem constantem atque immobilem esse animaduertit: Num, inquit, nunc sacrificabis? Itane miser dici, quàm amicus Imperatorum esse maluisti? Ad hæc dixit Acacius: Nequaquam ego sacrifico: habeo enim Dominum meum Iesum Christum opem mihi ferentem: itaque istis tuis cruciatibus robustiorem ac promptiorem me reddidisti. Hactenus enim tormentorum expectatio aliqua ex parte cogitationes meas perturbabat: cum verò vis illata est, & hæc pati cœpi, per Iesum Christum mihi potentiam suggerentem, robustissimus factus sum, & ad omnia tormenta suscipienda paratissimus, Deo ipso sine dubitatione aliqua confusus. Tum Iudex: Ista, inquit, dicis, quoniam maiora tormenta tibi non intuli. Sed ego temeritatem istam tuam deiciam. Eò enim, quòd hactenus tibi peperci, audacem, ut dicis, te reddidi. Cui Acacius: Fac celerrimè quicquid vis. Quos enim cruciatus mihi afferre cogitas, illi utilitatem mihi afferent: & quò maiora tormenta adhibebis, eò maiorem Domini mei gratiam inuitus mihi conciliabis. Hæc, inquit Iudex, loqueris, quoniam corpus tuum nondum verberibus laceratum est. Tum Acacius: Iam dixi, ut faceres, quicquid vis. non enim impuris dæmonibus sacrifico, neque voluntati tuæ, aut patris tui satanæ morem gero. His auditis, Iudex commotus dixit: Plumbeis laminis eius maxillas contundite, ne iste nostra diuturna in eum patientia temerario modo abutatur. Post hæc Acacius: En factum est, quod voluisti, neque quicquam amplius profecisti: non enim malæ artes tuæ meam in Christum charitatem superabunt. Sacrifica, inquit Iudex, & ab imminentibus reliquis tormentis liber esto. Respondit Acacius: Nunquam (ut dixi) sacrificabo: tantum enim imminentes cruciatus despicio, quantum & antecedentes non curavi, Deo ipso mihi animos suggerente.

Maxillæ
eius cadun-
tur.

Ad hæc Iudex: Quomodo, inquit, tu miles atque illiteratus, ita causam tuam agis?
Cui

Cui Acacius: Putasne propria virtute nos hæc respondere? Minimè, inquam, nos hæc facimus, sed locuples & sanctus Dei Spiritus seruis suis liberam orationem & patientiam suppeditat, illis prouidens, quemadmodum Saluator ipse discipulos suos docuit, cum sic dixit: *Quando vos tradiderint Principibus propter nomen meum, ne solliciti sitis, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis: non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.* Antoninus scribã dixit sancto Martyri: Et quanam tibi, miser, vtilitas futura est, si de talibus rebus admonitus persuaderi non vis, ac postea grauioribus tormentis adductus, Imperatorũ edicto parebis? Abi, & teipsum admoneas, inquit Acacius. nam si neque Præsidentem ipsum, neque minas illius, neq; cruciatus in me illatos, Dei ope adiutus curauim, putasne me talem esse, qui te audiam? Tum Iudex ministris dixit: Acacium impium hominem olim militem, in carcere interiore tribus lignis alligatum custodite, & grauib; catenis eius collum ac totum corpus circumdate, sequentis diei iudicio reservandum: neque a suã gentis hominibus illum videri permittite, ne forte ab ipsis beatus prædicetur, & ad futuras quæstiones constantior inueniatur.

Ductus igitur fuit beatus Acacius in carcerem, tum præterita cõfessione, quam professus fuerat, tum futuris bohis, quæ a Deo vero accepturus erat, valdè lætus: mansitq; in carcere in vrbe Perintho septem dies. Interea Bibianus accepit literas a Flaccino, vt Byzantium se conferret: iussit autem & eos, qui erant in carcere, illum sequi. Beatus igitur martyr Acacius, & vulnerũ tumore, & corporis labore afflictus, ad hæc & illis multis ferreis catenis grauatus, militumq; in via vrgentium importunitate, & itineris lassitudine, ac ciborum inopia, denique notorũ hominum, è quibus neminem videre permittebatur, absentia valdè moerens, & de vita ipsa desperans, cum & alij vincti eum sequerentur, & carnifices vrgerent, petijt a carnificibus, vt orandi Dei potestatem illi faceretur. Cum igitur quodam in loco stetit, ita Deum precatus est: Gloria sit tibi, Deus, qui pro tua clementia in eos misericordem te præbes, qui diligunt nomen tuum: gloria, inquam, tibi sit, qui & me in peccatis viuentem, ad hanc fortem tuam vocasti: gloria tibi, Iesu, qui nostræ carnis infirmitatem nouisti, & vt tormenta fortiter ferrem, patientiam mihi præbuiisti. Quoniam igitur vides, mi Domine, multis malis me oppressum, ita vt anima ipsa è corpore meo excessura videatur, tu ipse, Domine, mitte Angelum, qui me curet, & ab angustijs, quibus opprimor, me fanet: ac velis mihi hoc concedere, vt quacunq; ratione, modo iudicis sententiã decretum sit, martyrium compleam, & apud te sim. Cum ita Deum oraret, vox è nube demissa est: (erat enim aër ipse nubibus contractus) Esto, Acaci, robustus & fortis. Vox autem illa fuit ita clara, vt carnifices & alij vincti eam audientes admirarentur, ac dicerent: Nunquid & nubes loquuntur? An vnquam tale quid auditũ est, vt nunc ipsi audiuimus? Hæc dicentes, de ca re ambegebant. Multi verò ex ijs, qui vincti ducebatur, cum hæc audissent, in Dei filiũ crediderunt, & ad martyris pedes se abijcentes, eũ rogârunt, vt Christianæ fidei doctrinã ipsis exponeret.

Tunc igitur martyr Acacius vnã cum illis iter faciens: Ego, inquit, paulum temporis miles fui, sed apud sacerdotes educatus, quinetiam genus è sacerdotibus ducens, memini audire ipsos hæc docentes, quemadmodum Deus ipse, cum homini, qui è Paradiso exciderat, salutem dare, & ab inferis eum educere vellet, misit in hunc mundum coæternum Verbum suum. Veniens igitur filius Dei, carnem suscepit ex sancta virgine Maria, & figura apparens vt homo, Crucem sustinuit, vt Adami, qui Deo non obediuerat, peccatum per Crucis lignum emendaret, & condemnationis remissionem ei condonaret, ipse pro nobis noster Dominus debitum soluens: nam eò quòd in Cruce fixus fuit, chirographum, quod contra nos erat, discidit, & peccatum dissoluit, & propria morte deleuit mortem, & inferos expoliavit, omnemq; diaboli potestatem confudit atque infirmauit. Cumq; totum diaboli exercitum profligasset, portasque areas confregisset, ac vectes ferreos contriuisset, triduo è mortuis resurgens, humano generi resurgendi facultatem præbuit, vt omnes omnibus futuris seculis viuere-mus. Hic enim mundus ad breue tempus manet, & nihil est. Hæc omnia cum illi audiuissent, ad Christi fidem conuersi sunt. Postridiè verò noctis tempore eo in loco, in quo erant, viderunt quosdam splendida veste indutos, & militari habitu ornatos cum Acacio ipso loquentes. Quidam autem ex his, qui eos viderant, existimabant Acacij commilitones atque amicos esse, qui metuentes Imperatorem, noctis tempore Acacium viserent. Alij verò visionem aliquam diuinam eam fuisse dicebant. Cum autem postera nocte Byzantium venissent, & simul in vnã domum coniecti essent,

Math. 10.

Ducitur in
carcerẽ be-
nè lætus.Abducitur
Byzantium.Diuinitis
cõfirmatur.Prædicat
Christum
concaptiuũ
quibusdam.Conuertit
eos ad Chr-
stum.

rursus viderunt eisdem Angeios cum Acacio loquentes, & vulnera, quæ erant in illius corpore, aqua feruenti abluentes, eumque curantes, ita ut omnes, qui & tunc, & superiore nocte illos viderant, dicerent, verè sanctorum Angelorum visionem Martyri oblatam fuisse.

Postridiè verò cum Martyr in carcerem interiorem coniectus, & Iudicis iussu ligno ac ferreis vinculis ligatus fuisset, alijque vincti in exteriori carcere seruarentur, rursus multa lumina nocte accensa apud martyrem ipsum & viros alios viderunt, è visculis eum soluentes atque curantes, alios verò cibum ipsi afferentes: idque cum sapius viderent, carceris custodem adduxerunt, ut ipse quoque proprijs oculis factum videns, de re illa certior fieret. Eam rem cum custos carceris visam obstupuisset, multis amicis narrauit. Præses verò septimo die postquam Byzantium venit, Martyrem ad se duci iubens: Vocetur, inquit Acacius: impie Galilæorum religionis patronus. Cui Antoninus scriba: En præsed est ille, quem quæris. Cum igitur ante tribunal Martyr constitisset, eiusque vultum hilarem, velut Angeli alicuius adspæctum, Præses vidisset, obstupuit: sperabat enim futurum, ut tum vulneribus corporis, tum vinculorum ærumnis, ac ciborum penuria corpore consumptum, & de via multa festum videret. Cui igitur aliter se habentem vidisset, eius pulchritudinem atque hilaritatem sic admiratus est, ut cohorti diceret: An non vobis, milites pessimi, præcepi, ut hominem istum in inferiorem carcerem coniectum in ligno ligaretis, ferreisque & grauissimis ac multis vinculis eius collum & totum corpus constringeretis, ita ut ipsius flores ætas ijs ligaminibus angereetur ac languesceret, neque sineretis aliquem ipsum visum, nisi qui cibum illi afferret? Quomodo igitur ipsum, velut athletam quandam pinguem factum video: quin etiam longè pulchriorem ac venustiorum, quàm antea fuerat?

Tum Antoninus scriba: Ita quidem factum est, ut iussisti: in omnes enim ærumnas illas, quas dixisti, coniectus, & ex vrbe Perintho hucusque per totam viam ferreis vinculis adstrictus fuit. Quod si amplitudini tuæ visum fuerit vincula ipsa ferrea videre, eaque ponderare, en illa hic sunt. Nam vsque ad hoc tribunal homo iste his ferreis vinculis exutus non fuit. Quare à carceris custode minas adhibens, & vide, an ita illi iussum sit, quemadmodum tu præcepisti. Tum Iudex: Veniat, inquit, huc custos carceris, cum venisset ille, Iudex ita eum interrogauit: Quare, scelestissime custos, facere noluisisti, quod iussus es, sed ita nutritum atque instauratum istum ad nos duxisti, quasi bellator quidam futurus nobis esset? Ad hæc Acacius: Mea, inquit, pugnandi virtus è cælo à verò illo certaminis Præfecto Iesu Christo seruata est, qui & robur mihi attulit. Dominus enim meus ita curat seruos suos solo verbo. Tum Iudex: Confringite eius dentes, ut non loquatur, nisi cum interrogatus fuerit. Iterum autem custodem carceris interrogans: Quidnam, inquit, scelestissime respondes?

Tum Callius custos carceris respondit: Per tuam amplitudinem iuro, executum me fuisse, quæcunque tu iussisti, & insuper alia mala his addidisti: sed fuere alij, qui hunc hominem curauerunt, ut sciunt omnes, qui vnà cum ipso vincti erant. Quod si rem aliter se habere cognoueris, en caput meum præsed est: potestatem habes: quæso facias quicquid vis. Videbamus enim sapius quosdam veste splendida ornatos milites, aliosque vrbanis viris, alios Medis quibusdam similes esse censebamus, qui vnà cum ipso versabantur, quique eius vulnera curabant, & diligenter abstergebant, multisque cibarijs propositis, vnà cum eo vescabantur. Hæc omnia homines, qui ex vrbe Perintho vnà cum eo vincti ducti sunt, tum in via, tum hic cum sapius viderent, mihi retulerunt: ita ut ego, cum ipsis non crederem, & verum scire cuperem, meis oculis videns id cognouerim. At si quando repente, cum hæc spectarem, ingredi ad eum voluissem, & ab illis quærere, vndenam illuc ingressi essent, aut quinam forent illi, quos vnà cum ipso vidissem, sapius ad eum ingressus, neque quenquam illorum, neque quicquam è cibarijs illis videbam, sed hunc solum ligno alligatum, preces ad Deum fundentem, & diuinam gloriam laudantem, interdum verò dormientem.

Tum Iudex: Pecunias, inquit, ab Acacij consanguineis accepisti, ob idque iudicium vis eludere. Ac statim furore percitus, plumbeis virgis eius terga pullari iussit. Qui cum cruciaretur, vociferans dicebat: Quæso, Iudex, ut si res aliter se habet, quàm dixi, me interficias. Tum ille: Venescum igitur hominem hunc esse affirmes opus est. Cui carceris custos: Ego, inquit, quod vidi, dico, neque scio, venescus ne sit, an non. Hæc cum beatus Acacius audiret, illorum stultitiam irridebat, quanuis fractis esset maxillis. Itaque Iudex ipse rursus furore accensus, Acacio dixit: Tunc venisti, ut nos derideres,

Byzantij ad
iudicis tri-
bunal sit-
tur.

Iudex stu-
pet, nesciens
diuinitus
curatum.

Maxillæ
eius conte-
runtur.

Cruelis in-
dex carce-
ris custodē
immerentem
punit.

derideres, præstigijs ac beneficijs tuis confusus? Ego, inquit Acacius, non rideo, quòd vestra pernicie gaudeam: immò sempiternam vestram condemnationem multùm doleo. Vos autem ipsi vestram vitam irridetis, qui verum illum Deum cæli & terræ, maris & omniũ, quæ in eis sunt, effectorem dereliquistis, & lapides ipsos adoratis. Tum Iudex ei dixit: Ne putes ista tua constantia me victum iri: non sinam te viuere, nisi dijs sacrifices, & inuictorum Imperatorum edictis obedias. Cui Acacius: Si timerem minas tuas, statim tibi obtemperans, fecissem quod iubes: quoniam verò sententia mea melior est, quàm tua, minas istas nihil timeo: fac, quod lubet.

Tunc Iudex furore percitus: Sacrificasne, inquit, an adhuc pergis insanire? Respondit Acacius: Tu pergis id facere, qui homines, à quibus nihil mali commissum est, neque aliquid in te peccatum fuit, sic iniuste consumis. Hæc cum audisset Iudex, iussit virgas quernas afferri, & eius terga ac ventrem verberari. Cumque decem homines vicissim Acacij corpus verberarent, Martyr ipse tormentis afflictus, sic clamabat: Christe, adiuua humilem seruum tuum. Iratus autem Iudex, iussit ventrem amplius verberari. Cumque decem illi homines hoc fecissent, & beatus martyr doleret, voce magna dixit: Domine Iesu Christe, adiuua seruum tuum Acacium. Hoc cum ab eo dictum fuisset, statim vox de cælo venit, ac dixit: Ne timeas, Acaci, sed esto bono animo: decet enim te cum patribus tuis esse, & cælo versantem oblectari, eò quòd nunc nominis meis confessionem profitearis. Cum hæc vox audita esset, homines illi qui Martyrem verberabant, torpescentes tanquam muti effecti sunt, neque manus ipsas amplius mouere poterant, ita vt Iudex ipse ambigeret, & furore accensus, sanctum illum martyrem Acacium ad maiora iudicia, hoc est, ad Flaccinum Proconsulem Thraciæ mitteret, qui & relationem talem ad eum scripsit:

Admirabili & maximo Iudici Flaccino Proconsuli, Bibianus Imperatorum deuotissimus saluem: Acacium impiæ Christianorum religionis patronum, à Firmo Martie legionis Tribuno ad me missum, neque volentem ijs parere, quæ ab inuictis Imperatoribus nostris præcepta sunt, cum viginti diebus antè ad me missum acceperim, & vehementer de ipso inquisuerim, nihil amplius profeci: propositi enim sui tenax est. Quoniã verò potestas tua plus timoris afferre potest, propterea hominem hunc cū actis, quæ de illo à me composita sunt, cum te præstantissimum virum esse sciam, ad te misi. Cum igitur Flaccinus has literas accepisset, iussit Martyrem in carcere quidem concludi, sed feruari tamen sine vinculis, & remota custodia illa tam atroci. Vxorem enim Christianam Flaccinus habebat, à qua rogatus, & iureiurando clam adstrictus fuerat, vt qui propter Christi fidem ab ipso inquirerebantur, non diu, neque multum ab eo cruciarentur.

Iussit igitur Flaccinus post quinque dies Acacium martyrem ad se duci, & eius acta recitari, quæ Bibianus confecerat. Quibus recitatis, inquisitionis, quæ à Bibiano facta fuerat, austeritatem, & Martyris constantiam, stabilemque confessionem, & miracula per ipsum facta cognouit, Bibianumque accusauit, quòd non celeriter eum interfecerat, sed tam exquisitè aduersus militarem hominem se gesserat: iussitque martyris caput abscindi ante urbem Byzantium, ita pronuncians: Acacium Galilæorum adiutorem, & nostrorum Imperatorum trophæis insignium desertorem, qui operam dedit, vt quamprimùm vitæ suæ finem videret, sicut quæstiones de eo factæ docuerunt: hunc, inquam, hominem legibus non obedientem, tribunal nostrum iubet gladio percuti, & capite priuari.

Postea verò, quàm beatus Acacius vocationis suæ opus iam iam perficiendum cognouit, Spiritu sancto ita decernente, clamans sic ait: Quàm multis linguis te laudare vellem, Christe Dux vitæ, & fili Dei, quoniam ita misericors & benignus es in me peccatis obnoxium, qui & tali sorte me dignatus fuisti. Cumque ductus fuisset extra urbem Byzantium in eum locum, vbi martyrium obeundum illi erat, rogauit carnifices, vt paulisper Dei orandi facultatem ei concederent. Itaque positus in terra genibus, has preces ad Deum misit: Gloria tibi Deus, & immensæ tuæ magnificentiæ conuenit laudatio, qui sic gloriosum in nobis peccatorum onere grauat te ostendis. Quo enim maiora beneficia nobis largiris, & quo magis iniquitates nostras remittis, eo abundantius benignitatis tuæ gloria relucet. Benedictum sit nomen gloriæ tuæ, quòd ita faciendum probasti, vt in Filio tuo vnigenito & Spiritu sancto hominem ipsum honorares, & nunc me tantis beneficijs indignum propter bonitatem tuam ad talem gloriam inuitasti, non propter mea opera. Benedico igitur tibi, Domine Deus sanctus Israël, cum vnigenito Filio tuo, & sancto Spiritu, quoniam tua est

S. Acacius
virgis quer-
nis flagella-
tur.

Literæ Præ-
fide ad Pro-
consulem.

Sententia
moris fer-
tur in mar-
tyrem.

Precatio
eius sub
mortem.

gloria, tuus honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Hac cum dixisset, gladio percussus fuit, & capite truncatus.

Itaque martyrium perfecit sanctus Acacius octavo die mensis Maii, Imperatore Maximiano. Eius autem corpus viri pii ac religiosi collegerunt, & omni studio ac diligentia funus ipsius curauerunt eo in loco, qui Staurius appellatur, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria sit & Imperium in secula seculorum, Amen.

**MARTYRIUM S. VICTORIS MAURI, EX
VETUSTO M.S. CODICE DESCRIPTUM, ET**

à Maximiano notario conscriptum, sultumq; preclaris testimonijs antiquissimorum Martyrologiorum. Stylus hinc inde per F. Laurentium Surium nonnihil expolitus est.

8. Maij.

Victor sistitur coram Imperatore

Mittitur in carcerem.

Fustibus caeditur.

Psal. 95.

Spernit honores.

Exod. 22.

Iterum fustibus caeditur.

REGNANTE Imperatore, in ciuitate Mediolanensi ingens fuit persecutio Christianorum. Erat autem illic quidam miles, natione Maurus, Victor nomine, Imperatori notissimus, apud quem delatus est à quibusdam, ita dicentibus: Clementissime Imperator, Victor Maurus, Christianus effectus est, & blasphematur deos nostros, dicens eos demones esse. Indignatus itaque Imperator, iussit eum comprehendere & ad se adduci, eique dixit: Ecquid verò tibi deesse putasti Victor, vt Christianus fieres? Victor respondit: Non ego nuper Christianus effectus sum, sed ab ineunte aetate mea fui. Imperator ait: Ergo, vt afferis, manifestò Christianus es? Victor respondit: Christianus planè sum, & Christum Iesum filium Dei viui, de Maria virgine per spiritum sanctum natum, adoro, corde credo, & ore laudare non cessabo. Tunc Maximianus irapercutus, iussit eum trudi in carcerem, & diligenter custodiri, dicens ad eum: Tecum ipse Victor pertracta, quemadmodum possis horrida lucrifacere tormenta, quæ te atrociter laniabunt, si sacrificare nolueris. Missus itaque in carcerem, mansit ibi sex dies, nihil interim neque edens, neque bibens. Septimo autem die iussit Imperator sibi tribunal apparari in hippodromo circi, sanctumque Victorem adduci: cui dixit, Ecquid Victor de tua salute cogitasti? S. Victor respondit: Salus & virtus mea Christus est, cuius Spiritu nutrior, quem in visceribus meis accepi. Tum Imperator præcepit adferri fustes, & in conspectu suo illum extendi & cadi, præcone sic clamante: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Casò autem Maximianus: Victor, audi consilium meum, & accedens cole deos istos, quos nemo dignius te colere potest, præsertim cum canities te exorner. Victor respondit: Beatus rex & propheta Dauid Christianos omnes instituens, ita dicit: Omnes dijs gentium demonia. Si ergo ab initio illi demones dicuntur, quo pacto ego eos adorabo? Imperator ait: Ego tibi deferam honorem magistri militum, dabo aurum & argentum & possessiones multas, si velis sacrificare dijs. Sanctus Victor respondit: Iam dixi tibi, iterumque dico non me sacrificare demonijs: offero autem meipsum Deo sacrificium laudis: quia scriptum est: Omnis sacrificans demonijs, & non Deo, eradicabitur.

Anolinus consiliarius Imperatoris dixit: Oblati sunt tibi honores à clementissimo Imperatore: quare non sacrificas dijs, quos Imperator adorat? Sanctus Victor respondit: Ego præmia à vobis promissa non accipio, sed à Deo quotidie accipio vires & robur. Tunc Imperator iussit eum iterum abduci in carcerem ad portam, quæ dicitur Romana, & illic custodiri. Vbi cum fuisset diebus tribus inclusus, iubente Imperatore eductus est, dixitque ei Imperator: Immola dijs nostris, quos vera commendat diuinitas. Sanctus Victor respondit: Ego dijs paganorum non immolo. Turpe est mihi, vt quod in baptismatis sanctificatione percepi, id, à te homine corruptibili, & nulli non calamitati obnoxio coactus, deseram. Non sacrifico: tu porrò fac, quod facturus es. certus enim sum, te fortiorem illum esse, qui pugnat pro me. Tunc Imperator & Anolinus iusserunt fustes apportari, extensumque martyrem verberari, eique acclamari: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Sanctus autem Victor ijs pœnis subiectus, dolores non sensit, sicque Dominum precatus est: Domine

Domine Iesu Christe, cuius annona quotidie nutrior, adiuua me in poenis. Imperator dixit: Victor, consule sanguini tuo, & immola dijs, quos alij adorant. Nam per deos, & per salutem & statum Reipublicae, mortalibus omnibus exemplum te statuas. Nec est, quod speres, ubi a me punitus fueris, Christianos seruum meum martyris loco habituros. Nam cum in locum cadauer tuum proijci iubebo, ubi nunquam possit inferri. Victor ait: Ego non sacrifico: tu fac, quod tibi visum est. Non enim seruo tuo id facis, sicut dixisti, sed seruo Iesu Christi.

Tum ira incensus Imperator, rursus eum praecepit conijci in carcerem ad portam Romanam, & pedes eius in cippo colligari. Misit autem ad eum Anolinus consiliarius Imperatoris, qui ei dicerent: Homo, consule sanguini tuo, & vide ne amplius in te concites iram Imperatoris: sed audi consilium meum, dijsque sacrificata, accepturus ab eo honores, quos volueris: nam alioqui multa tibi tormenta parantur. S. Victor ait illis, qui ad ipsum missi erant: Ite, dicite Anolino: Ego dijs paganorum non immolo, cum scriptura dicat: Confundantur omnes, qui adorant sculptilia. Ego Deum uiuum & verum adoro, vt non confundar in aeternum. Altera die iussit eum Imperator produci & custodia, dixitque ei Anolinus: Adeone induratum est cor tuum Victor, vt non obtemperes Imperatoris edicto, & sacrifices? S. Victor respondit: Ego dijs impuris & nullo sensu praeditis non sacrifico. Tunc Imperator iussit omnia genera tormentorum coram illo adduci, aitque illi: Vides Victor, quae te tormenta manent, quibus subiiciendus es, nisi sacrifices? Sanctus Victor respondit: Tormenta, quae tu mihi minaris, longe tibi maiora parantur a Deo meo in illo iusti iudicij die. Imperator non ferens se palam ab illo, vt ipse quidem putabat, contumelia affici, praecepit bulliens adferri plumbum, eoque totum martyris corpus perfundi. Cumque perfunderetur, orauit Dominum, ita dicens: Domine Iesu Christe, propter cuius nomen hoc patior, adiuua me & libera me: sicut liberasti tres pueros immaculatos de camino ignis, & confudisti tyrannum: ita & me quoque nunc libera, vt erubescat Maximianus cum satellitibus suis. Mox autem adfuit angelus Domini, plumbumque ita refrigerauit, vt esset instar aquae ex fonte manantis, nec vlla in parte corpus martyris adustum est. Expandit itaque S. Victor manus suas, Dominumque benedicens, ait: Benedico te Christe Iesu, quia dignatus es misereri serui tui, & mittere angelum tuum, qui & plumbum refrigerauit, & plagas ab impio Maximiano mihi impositas, vnguento misericordiae tuae perunxit.

At Imperator valde admirans, iussit eum duci ad portam Vercellinam. Milites autem expectantes, quid fieri mandaret Imperator, somno se dederunt. Exurgens igitur sanctus Victor aufugit, & abscondit se in stabulo ante theatrum. Expergesti vero milites insecuti sunt eum, & cum inuenissent mulierculam quandam, sciscitabantur ex ea, num vidisset hominem canum, scissa veste. Illa respondente, vidisse se canum hominem, eumque fulgentem: perquisierunt sanctum martyrem in via, quae dicitur stabuli: cumque ad theatrum venissent, ingressi stabulum, inuenerunt eum ante ora equorum latitantem. Tum vero iniuria eum afficientes, foras eduxerunt. Vt autem rescituit Imperator eum fugam inisse, ira commotus in milites, iussit ab alijs eum duci extra ciuitatem ad hortum, qui Lysippi appellatur. Ipse vero inambulans in hippodromo circi, misit ad eum cursores, qui ei dicerent: Desperasti vitam tuam, nec vis sacrificare? Per deos, si non feceris sacrificium, capitalem sententiam excipies. Sanctus Victor ei remandauit: Quod facturus es, fac ocyus. iam enim desidero adipisci mercedem meam a Deo meo. tempus enim est, si tamen illi sic visum est, qui dedit mihi corpus & spiritum. Tunc Imperator praecepit acciri carnifices, iisque S. Victorrem tradidit educendum ad syluam, quae Dunlinus vocabatur, vbi viridarium habebat Imperator, illicque capite truncandum. Cum autem duceretur, ait ad milites: Dicite Imperatori Maximiano, hoc anno illum abiturum a vita. Ventum est deinde ad locum destinatum caedi eius, & cum dixisset, Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quod me non separasti a sanctis tuis, & Nabore ac Felice ciuibus meis, caput ei a carnifice amputatum est.

Vt euit autem Imperator, ne quis corpus eius humaret, sed bestijs vorandum relinqueretur. Post dies sex misit Quaestorem suum cum militibus, vt viderent num a feris belluis aut serpentibus esset deuoratum. Venerunt illi, & corpus eius profus intactum & inuiolatum inuenerunt, simulque duas bestias, alteram ad caput, ad pedes alteram, corpus conseruantes: regressique ad Imperatorem, id illi indicarunt. Tum vero

Rursus in carcerem abducitur.

Psal. 96.

Bulliente plumbo perfunditur.

Dan. 3.

Liberatur ab angelo.

Fuerunt hi martyres etiam Africi: idcirco ciues suos vocat.

***Maternus** iussit sepeliri. Abiens igitur sanctus * Marinus episcopus, inuenit illas bestias corpus seruantes, non aliter affectum, ac si hora eadem fuisset truncatum. Vt autem viderent belluæ Marinum, cesserunt loco, & tam diu illic hæserunt, donec ablutum esset corpus, & non longè ab ea sylua humatum in pace. Per id tempus Anolinus iussit comprehendi omnes exceptores palatij, eosque iurare per deos suos, si quis eorum haberet chartam aliquam aut scripturam, non se id ipsum celaturum. Cumque ad eum alata essent chartæ omnes, iussit eas coram se incendi & cremari. Eam rem probauit etiam Imperator. Ego verò Maximianus notarius, ab infantia Christianus, iuravi quidem per paganismum eorum, & tamen noctu ad luminaria scripsi in Circi hippodromo, prout memoria complecti potui. Illic enim manebam, & adiuravi, si quis inueniret, ne homini Christiano negaret. Hæc autem omnia oculis meis inspexi, Deo teste & sancta Trinitate. Passus est igitur sanctus Victor in vrbe Mediolanensi, s. Idus Maij, & sepultura mandatus est à S. Marino episcopo pridie Idus Maij, sub Maximiano Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo sine fine, Amen.

**Author huius
historiæ huius**

DE EODEM S. VICTORE APPENDIX EX S.
GREGORII TVRONENSIS DE GLORIA MAR-

tyrum Lib. 1. cap. 45.

**Vigilia in
ecclesijs in
festis san-
ctorum.**

Agnificatur etiam apud Mediolanensium urbem Victor inclytus martyr, quod sæpius victos ab ergastulis dissoluat, captiuosque liberos abire permittat. Igitur quodam tempore Apollinaris cum Victorio Duce Italiam petijt: quo, vt aiunt, apud urbem Romam interfecto, Apollinarem incolæ loci quasi captiuum retinebant, dicentes: Non videbis patriam tuam, sed dignas, vt fatelles tuus, pœnas exolues. Hæc autem comminati, miserunt eum in exiliũ apud urbem Mediolanensem. Factum est autem, vt adueniente festiuitate sancti Victoris, conuenientibus populis, & hic vigilijs interesset, (sub libera enim custodia absolutus attendebatur) prostratusque coram sancto sepulcro sancti, cum impensius orare cepisset, vt eum virtus martyris ab hoc exilio liberaret, circa medietatem noctis egressus ab æde, audiuit vnum de egenis loquentem ad alium, & dicentem: Quid putas, ô pauper, quæ virtus sit huius martyris? Verum dico, nec fallor, quia in hac nocte quisquam captiuus domino per fugam dilabitur, absolutus in patriam accedit, nec amplius ultra reperietur. Hæc Apollinaris verba, quasi auspiciũ ex Dei nutu missum accipiens, iterum atque iterum pronolutus ad tumulum martyris, orat vt virtute eius adiuuus, absque impedimento possit abscedere. Moxque vocato puero, equum sterni præcepit, dicens: Hodie absoluendi sumus à vinculo isto custodiae. Et ascendentes, inter Alpium iuga, * congeriorum completa multitudine, perransierunt, atque Auernum perlati sunt, virtute beati martyris præeunte, vt à nullo interrogarentur, quò tenderent, vel vnde venirent: manifestumque est, eos præsidio beati martyris ab hac arumna fuisse liberatos.

VITA S. WIRONIS EPISCOPI SCOTIAE,
EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE DESCR-

pta, sed in gratiam lectoris mutato stylo per F. Laurentium Surium.

*Vtrum autem hæc integra sit historia, aut potius integræ
historiæ epitome, incertum habeo.*

P R A E F A T I V N C V L A.

Psal. 67.

Anctorum patrum memoriam oratione siue sermone & literarum monumentis celebrare, eosque ita, vt par est, laude & prædicatione efferre, illum proculdubio laudare est, qui in Sanctis suis est mirabilis. Ille enim sanctitatis eorum author est, in quo & per quem, quicquid sanctum est, sanctificatur: & sine quo nihil sanctum, nihil laude dignum esse, certa fide tenendum est. Nos itaque vitam & conuersationem beati Vuironis succinctè exponendam suscipimus, pauca è pluribus commemoraturi: nec dubitamus Christo, à quo sanctitas ei collata est, rem gratam nos facere. Non enim quicquam derogat principi, qui militis eius res præclare & fortiter gestas, post victoriam decantat.

VITAE

SCOTIA, fertilis sanctorum virorum insula, & stellarum numerum propè æquans patrocinijs sanctorum, in multorum salutem produxit beatum Vuironem, non infimæ sanè conditionis parentibus ortum. Is postquam ab lactatus est, literis discendis adhibitus, & cælestis gratiæ adspiratione præuentus, ante ætatem animo & moribus planè virilis esse cœpit, puerulusque iam maiorum exempla sibi proponens, longè antè præsignificare videbatur, quis postea futurus esset. Creuit interim annis, sed plùs animo, nullis unquam cedens illecebris, nec pedem semel positum in virtutum vestigijs, inde retrahens, pro nihilo ducens terrena caducaque omnia, porrò ad cælestia totis viribus feruenter anhelans. Hæc etsi breuius dicantur, quàm pro tanta sanctitatis merito, qua floruit adhuc adolescentulus, tamen cum nobis propositum sit breuitati operam dare, prolixius hæc prosequi volumus; maximè quòd & sermo incultior facillè possit fastidium adferre lectori, & rerum magnitudo omnem speret dicendi facultatè. Porrò cum ætatè pariter crescente in dies vitæ sanctitate, corâ Deo vt palma floruit, & vt cedrus Libani in domo Domini multiplicatus est, & Deo & hominibus charus & amabilis. Cœpit autem mox in lucem præferre re ipsa & opere, quod puerulus clam mortalibus, Deo, secretorum inspectori, multa animi sedulitate impenderat. Itaque nihil de proposito remisit, sed in virtutum itinere fortiter progrediens, nec frangebatur aduersis, nec efferebatur prosperis; sacris non fatigabatur vigilijs, pascebatur precibus, ieiunijs lætabatur, denique nullo rerum euentu à virtutum studio retrahebatur. Proponebat sibi sanctos Patres, præsertim admiranda virtutum ac meritum sublimitate eminèntes, Patritium, Cuthbertum, Columbam, egregias patriæ columbas, orbis luminaria: eorumque vestigijs cupiebat insistere, religionemque & sanctimoniam imitari, idque non lento gradu & segniter: immò verò, diuino incitante amore, etià peregrinandi laborem alacriter eorum exemplo suscipere volebat. Sed hanc eius voluntatem non absque nutu diuino res quædam incidentes retardârunt. Et ille quidem noctes impendebat precibus & psalmodijs, dies ieiunus exigebat, sanctorum ambiebat patrocinia, sibi que è cælis opem implorabat per uigil, ne malignorum hostium machinamentis irretiretur, aut à prosequendo animi sui desiderio carnis aliquo impedimento distineretur.

Non longè post ecclesia regionis illius pastore orbata fuit. Vno omnes animo Vuironem sibi pastorem deposcunt: idem clerus, idem populus postulat: clamant uniuersi, illum solum cognatæ genti è cælo destinatum antistitem. At vir sanctus longè alienus ab terreni moxque perituri honoris ambitu, in humilitate fortiter persistens, prorsus reclamatione, ait discipuli partes sibi potius, quàm doctoris, tribui oportere. Erat verò eius insulæ consuetudo, vt primò eligerent incolæ episcopum, deinde electum Romam mitterent, summi Pontificis manibus consecrandum, atque ita demum rediturum ad sedem suam. Itaque licet multum refragaretur S. Vuiro, non tamen à sua sententia discessit plebs fidelis, sed etiam inuitum illum eligens, compulit tandem assentiri. At ille hac occasione nactus opportunitatem è patria emigrandi, piæ peregrinationis amore, vrgentis populi ad tempus cessit voluntati, licet coram Deo longè alia esset animi eius intentio, quæ tandem etiam non est voto frustrata suo. Abitur Romam, non terrena dignitatis ambitione, sed diu cupitæ peregrinationis desiderio impulsus. Comes autem illi & itineris & voti accedit Plechelmus sacerdos, virtute venerabilis, nec ætate maior, nec meritis multo minor. Erat ambobus cor vnum & anima vna in omnibus. Cum autem per Angliam iter facerent, diuinitus illis adiunctus est Otgerus Leuita, qui præ feruenti cælestis patriæ desiderio terrena contemnens, beato viro adhæsit. Tum verò iter optatum securius vir sanctus cum socijs prosequens, Christo duce prospero cursu mare emensus, tandem Romam peruenit: vbi beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli limina labris tres illi premunt, pauimentum lachrymis rigant, precibus & votis altaria cumulant, in cælum preces transmittunt, loca sancta crebro inuisunt. Nec despiciat Christus gemitus seruorum suorum: quod querunt, diuinitus illis non negatur.

Vbi autem Romanus Pontifex eos aduenisse cognouit, beatum Vuironem ad se acciuit. Ille verò sine dilatione cum socijs ad Pontificem accessit. Intuitus autem illum Pontifex.

s. Maij
Patria S.
Vuironis.

Pueri mo-
res cani.

Eius virtu-
tes & ex-
celsa.

Recusat epi-
scopatum.

Cedit tan-
dem, sed pe-
regrinatio-
nis studio.

Pontifex, ex vultu animi eius cognouit, moxque in eius ruens amplexus, osculatus est cum non sine lachrymis. Deinde oblata colloquendi opportunitate, Pontifex pomen & patriam animique propositum ex illo percontratus est. Ille vero osor falsi, tenaxque veri, primo exposuit causam aduentus sui, & cur a sue regionis hominibus eo missus sit: deinde animi sui votu tantae sanctitatis Pontifici expromens, circa pedibus aduolutus, quanta potest instantia petit, ut suum velit praebere assensum. At Pontifex nihil motus eius precibus, populo Dei potius consulere voluit & eius electioni suffragari. Inuitum igitur diuque reluctantem episcopum illum ordinat, eundem honorem etiam imperiens Plechelmo sancti viri socio, ambosque complexus, multis auctos muneribus remisit in patriam, sua autoritate praecipiens beato Vuironi, ne se vlli peregrinationi daret, donec esset reuersus ad suos. Cuius praepcepto vir sanctus obtemperans, repetit Alpium iuga, & traiecto demum mari, in patriam incolumis magna suorum gratulatione peruenit. Claruit inde bonorum operum & optimae conuersationis egregijs exemplis, respondebantque eius mores & vita doctrinae. Et quamuis non segniter vitae semina spargeret in populos, manebat tamen semper illi peregre proficiscendi desiderium, hominibus quidem occultum, sed notum Deo, qui etiam sua gratia illi praestod fuit, ut posset quandoque voto potiri suo. Nam oblata opportunitate, rursus assumens Plechelmu coepiscopum & Otgerum diaconum valde religiosum, posthabitis parentum blandimentis, delicijs, opibus, neglecta populari gloria, iter ingressus est, quod diu animo erat meditatus, iam in opus collaturus. Peragratis autem vicinarum regionum finibus, ad mare Gallicum peruenit, ibique nauem offendens, prospero cursu fulcans maris furentis vndas, in oppositum euasit litus. In portum autem egrediens, cum reflexisset oculos ad pelagus, gratias egit Deo, quod tumentes illas procellas citra periculum penetrasset, fluctus illos marinos comparans animarum naufragijs, litoris soliditatem quietis aeternae tranquillissimae firmitati.

Rom. Pontifex cogit cum cedere electioni.

Deferit episcopatum & abit in Gallias.

Honorifice accipitur a Pipino.

Eius virtutes & studia.

Porrò vlteriùs proficiscens, cum incertus adhuc esset, quò potissimùm se conferret, licet diuinum sibi nihil ambigeret adfuturum auxilium, certus non derelinqui à Deo sperantes in illum: iam tamen apud se planè decreuerat non redire ad patriam solum, sed libenter exilij quoscunque tolerare labores. Malebat enim inter alienos & exteros pauper & vilis haberi, quam inter suos diues & gloriosus. Venit interim in Franciã, & à Pipino duce Francorù, cum is didicisset Vuironem & Plechelmu insignes viros, in regno Fraciã peregrinari velle, illorumque sanctitate totã patriam illustratam, celeriter accitus est, & vnã cum socijs honorificè susceptus. Cognita inde causã aduentus eorù, B. Vuironẽ mox inter suos habere voluit, quẽ omnes in primis colerẽt ac reuererentur: eiusque sanctitati se suosque comendans, summa veneratione vt patronu illu profecutus est. Locu etiam à mundi strepitu & turbis remotu illi attribuit, quò liberiùs cum suis illic posset rerum caelestiu contemplationi vacare. Is locus vulgò Mons Petri dictus est, in quo oratoriu in honorẽ beatissimã & perpetuã virginis Mariã constructu & consecratum est, itemque S. Petri monasteriu präclaro opere, quod vsque in praesens perdurat. In hunc ergo locum, qualem diu concupierat, vir sanctus ingressus, se suosque multis imitandos exhibuit. Non oculos voluptati, non aures ludibrijs, non animum leuitati adhibuit: sed semper grauitate quadam & morum honestate extitit venerabilis. Christus illi in corde, Christus in ore: nec alium praeter Christum diligens, quotidie in ara cordis sui illi se mactabat, vigilijs, precibus, ieiunijs sese macerans: pauper quidem rebus, sed meritoru opibus locuples: fortis aduersum vitia & peccata, ne illis succumberet: facilis autẽ ad veniã, si qui in vitia lapsi essent: sibi parcus, alijs largus & benignus, vbiq; humilitatis & charitatis de se praebens exempla. Populo tum doctrina, tum vita praëluxit. Et cum multis esset ornatus virtutibus, corpore quidẽ degebat in terris, sed animo torus versabatur in caelis. Deniq; sanctae crucis munitus clypeo, nihil formidabat rerum labentium varios casus: hostis antiqui nouerat machinamenta contere, subditis & socijs optima in se viuendi exhibebat exempla, faucijs peccati morbis manum medicam adhibebat: damnis aliorum magis, quam suis, dolebat.

Dux autem Pipinus tanta cum venerationi habuit, vt raquam praesuli animae suae, vitaeque patrono, propter eximiam sanctitatem, sua illi peccata confiteri solitus sit, nec erubuerit ad faciendam confessionem detractis calceis eum adire, eiusque oris imperio parere. Sapius etiam volebat eum interesse communibus consultationibus maiorum. Erat enim consilio maturus, nec inutilis eloquio: non accipiebat personam, sed veritatem palam enuciabat. Nunquam visus est pra indignatione aut liuore corrugare se fron-

Pipinus confessionem loco eum habet, itaque ad confessionem discalceatus.

se frontem: nec adulationi vnquam studuit, soli Deo placere desiderans. His atq; alijs virtutum ornamentis in dies auctus, ad multam peruenit aetatem: nec eum poenituit vltro suscepti exilij, ad veram illam patriam caelestis Hierusalem propediem abiturum, nec laboris exacti piguit quiete fruiturum sempiterna: frangebatur senio, sed animi virtute conualecebat. Aduentabat diu expectatus dies, laborum propinquabat terminus, gaudium instabat praemiorum. Tempus, inquam, miserendi aderat, quo Dominus militem emeritum praemij afficere decreuerat, & ad se euocare in illud palatium felicitatis aeterna: non deinceps iam moriturum vnquam, sed mutandum in melius: quia preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Modica igitur febre corripitur & carnis occubitu cum vitae sempiternae ortu commutans, feliciter Christo reddit spiritum, in sinum Abrahae angelicis manibus transferendum. Ad exequias autem beati viri non parua religiosorum hominum turba confluit, dolentium tanto se patre destitutos. Sacrum vero corpus eius intra oratorium supradictum beatissimae matris Dei, a fidelibus cum hymnis & psalmodijs dignè conditum est, odorq; mirae suauitatis, hominibus incompertus, qui tum ab adstantibus hauriebatur, declarauit adesse eius sepulturae spiritus caelestes. Celebratur eius solennitas octauo Idus Maij. Ad sepulcrum quoque eius plurima diuinitus conferuntur beneficia, nec absq; consolatione hodieque recedit, quisquis dignè eius poscens suffragia, veniam suis peccatis, & gratiam a Deo implorat, praestante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant Deus per infinita secula, Amen.

Psal. 113;

Mors sancti viri.

VITA S. STANISLAI EPISCOPI CRACOVIENSIS ET MARTYRIS, ANNO CHRISTI M. CCCC. LXV. CON-

Scripta ab Ioanne Longini Canonico Cracouiensi: sed ob nimiam prolixitatem mutato ferè stylo redacta in compendium per F. Laur. Surium: ita tamen vt historiae integritati nihil detractum sit. Prologum Authoris vtrunque satis longum omisimus, quibus suam ille conatur excusare imperitiam, tametsi non indoctum fuisse opus ipsum declarat: quod ab illo quidem in tres, vt ipse vocat, Tractatus distributum est: nos verò vno libello comprehendimus.

STANISLAUS apud Polonos ortus est in Cracouiensi territorio pago Sciepanouio, qui à Cracouia abest septem milliarijs, ex se quidem obscurus, sed viri sancti ortu illustris & celebris. Parentes habuit genere nobiles, valdeq; praestantes & tali prole dignos. Pater Vuelislaus dictus est, vir ex ordine militari & equestri, & inter suae familiae homines facile primus ac praecipuus: inter alios quoq; Poloniae proceres virtute & rei militaris gloria eximius. Matri Bognae nomen fuit, quam non solum generis splendor, sed etiam rara pudicitia, insignis religio non mediocriter commendaret. Vterque autem hospitalitati deditus erat, & pauperum, pupillorum, peregrinorum, inopum propensis animis curam gerebat. Ambo ieiunijs, vigilijs, alijsq; edomandae carni accommodatis exercitijs nauabant operam, & verarum virtutum, quibus excolitur & ornatur animus, studiosi erant. Amplum illis fuit patrimonium, ferax census & plusquam mediocris substantia, generi & conditioni respondens: sed alacri liberalitate in pauperes profundebatur. Rara per id tempus apud Polonos templa visebantur. Itaq; Vuelislaus in ditione sua Sciepanouensi, hortante eum coniuge sua, sacram extruxit aedem, adhibitis illi prouentibus, quibus eius ministri assatim sustentarentur: vestibus quoq; sacris & vasis aureis atque argenteis, ceterisque, quibus res diuina expleri solet. Templum autem dicatum fuit beatissimae Mariae Magdalena, cui illi magna animi deuotione singulariter addicti erant. Ad hanc aedem saepe illi diurnis atq; nocturnis horis veniebant, feruenterque in preces incumbebant, non eo duntaxat tempore, quo diuina illic peragebantur officia, sed alijs etiam horis, quas illi sibi praescriperant: certabantque inter se, vt alter alterum antecederet, & precandi diuturnitate superaret. Denique in exequendis Christianae legis preceptis & institutis tales se praebant, vt eorum vita alijs admirationi foret, quippe quae non multum à monastica discreparet.

Maij 8.

Cap. 1.

S. Stanislai

patria & pa-

rentes,

Parentes eius

templum

aedificant.

Singularis

& rara eorum

pietas.

Sed

Cap. 2.
Eorum sterilitas.

Sed cum multa eis & opes & copia suppeterent, vno sterilitatis incommodo ea obscurari videbantur, quod nullum earum post se heredem relinquerent ex se procreatum. Nec tamen ea causa vel erga cultum Dei & Sanctorum, vel erga proximorum subleuandam inopiam segniores fuere, summopere id expetentes, vt prole beati forent, quam diuinis manciparent ministerijs. Iam trigessimum in matrimonio agebant annum, & tum ipsi tum ceteri desperabant posse ex eis nasci prolem, cum ecce sentit Bogna concepisse sese, cernuntque omnes eius ventrem intumescere. Interim tamen illa, vt ante consueuerat, respuebat vitam huius illecebras & voluptates, quibus iam olim nuncium remiserat, & tam victu quam vestitu castigato ac simplici contenta erat. Cumque aliquando post lustratos meridie greges, domum ex propinquo nemore se reciperet, apud puteum haud procul ab aedibus suis filium elegantissimum absque vlla obstetricis opera peperit septimo Calendas Augusti, lotumque in fonte domum in columis asportauit, nihil neque doloris, neque debilitatis vel in partu, vel post partum experta. Inde baptizatus puer in aede S. Mariae Magdalene, Stanislaus vocatus est. Stupebant omnes e sterili & senescente foemina prater omnium expectationem editum infantem, nec dubitabant illum in magnum quandoque virum euasurum, qui Polonis suis haud vulgari tum solatio, tum ornamento & vtilitati foret. Sciebant enim ita natura comparatum, vt quae egregia sunt, diuque duratura, ea tardius enascantur. Natus est autem Stanislaus regnante apud Polonos Miecislao primo, anno regni eius tertio, porro a Christi ortu millesimo & tricesimo.

Cap. 3.

Pietas eius puerilis.

Postquam autem parentes eius tali se filio auctos viderunt, pari consensu perpetuam Domino continentiam vouerunt, atque religiosè conseruauerunt. Obseruatum inde est in puero teneriori infantia perfuncto, saepe illum molliori relicto strato, nuda humo, aut super paleas cubasse: vtroque parente admirante pueri indolem, & sine monitore conceptam religionem, ad quam rectè conformandam omnes ipsorum cura & cogitationes conuersae essent. Vbi primum licuit per aratam, literis & disciplinis liberalibus discendis traditus est, ad quas discendas ingens ille desiderium, ingenium docile, tenacemque memoriam attulit. Mores ei erant verecundi, modesti & ingenui, ab omni lasciuia ludisque, quibus pueri delectari solent, abhorrentes. Tanta illi grauitas, modestia & pudor in sermone, vultu & actionibus inerat, tanta ad virtutem propensio, vt nec iocari nec ridere effusius conspectus sit. Atque hinc fiebat, vt multi etiam graues viri in eius amorem & admirationem prouocarentur. Parco & tenui sane cibo & somno utebatur: reliquum tempus literis percipiendis impendebatur, & si quid superesset, precibus dabatur. In ea puerili & tenera aetate tam erat erga pauperes misericors & benignus, vt quicquid bona parentum venia adipisci posset, id illis elargiretur, facile daturus omnia, ni praceptorum seueritate puer modestus & pudibundus vetaretur. Vbi adolescentiae metas attingit, vberioris doctrinae capessenda causa missus est Gnesnam, qua in vrbe tum studia magis florere videbantur. In illo itinere ingressus balneas quasdam nobilium pagi cuiusdam, pessime ab illis multatus est, caesus ad nudum corpus fustibus, & cum ignominia inde eiectus, quod dicerent suo iniussu balneas ingressum ipsos iniuria affecisse. Ea verbera optimus adolescens tulit patientissimè, ita vt in vicino agro defixis in saxo quodam, quod hodieque illic ostenditur, genibus, veniam a Domino illis, a quibus tam inhumaniter verberatus erat, precaretur. Sed Deus id inultum abire passus non est, eosque nobiles ac posteros eorum graui in tibia vlcere puniuit: agerque ille, in quo preces Stanislaus Deo obtulit, multis seculis perpetuo sterilis permansit, adeo vt inde Popona Gora, id est, mons sacerdotalis vsque in praesens appelletur.

Cap. 4.

Venit in Gallias.

Coniungit optimos mores cum doctrina.

Postquam verò etiam adolescentiam ea modestia & morum sanctitate & grauitate, omniumque illecebrarum blandimentorumque corporis contemptione exegit, vt in illa aetate iam senum obtineret auctoritatem, in ipso iuuentutis flore summo flagrans discendi studio, in Gallias proficisci voluit, quod multorum sermone scholas illic florentissimas didicisset. Annuebant eius votis parentes & propinqui, impensasque liberaliter conferebant. Venit igitur Lutetiam Parisiorum, atque illic in ius Pontificium perdiscendum incredibili sedulitate incubuit. Deinde ad Theologiae studia se contulit. Mira erat in verbis eius suauitas, in factis comitate condita grauitas conspicietur. Multi certe his animaduersis in dubitationem adducti sunt, ex media ne Polonia, an ex Gallijs ortus esset: adeo & literis & optimis moribus praecclare institutus erat. Non minus enim vitae & morum integritate, quam doctrina & eruditione delecta-

lectabatur: quæ si in vno aliquo pariter coniunctæ sint, non possunt non apud omnes eum facile celeberrimum efficere. Procù ille à se abigebat carnis voluptates, animum habens virginium, serenum atque tranquillum. Sapientia illi inerat supra ætatis mensuram, cui adiunxerat virtutes alias, quas sibi cum primis familiares effecerat. Contemnebat quantiam, mundi vanitates, carnis oblectamenta, inanem & fallacem gloriam. Domabatur corporis lasciviam ieiuniorum frigore, & foeminarum vitabat contubernia, angelicam in carne consecrans puritatem. Quibus sanè egregijs animi virtutibus id consecutus est, vt permultis bonis & doctis viris non mediocriter charus haberetur. Complures viri graues è schola Parisiensi hortabantur eum, vt vel Pontificij iuris, vel sacre Theologiæ doctorem se creari pateretur: sed ille modestè recusabat. Cùm esset Parisijs, incesit eum cupido alicuius arctioris monasticæ complectendæ religionis, contemnendorumque honorum & dignitatum, quas in patria sibi obuenturas non dubitabat, sed Dominus maioribus eum certaminibus referuans, id non permisit.

Non vult
Doctorem ti-
tulo ornari.

Septennio Lutetiæ in studijs consumpto, in Poloniam cum instructa bibliotheca reuersus est, & vtroque parente mortuo cùm se locupletem cerneret adire hæreditatem, omnes opes suas in pauperes insigni liberalitate distribuit, vt illis abiectis sarcinis, expeditiis Domino seruiret. necdum enim omnem monasticam suscipiendam vitam cogitationem deposuerat: sed hærebat animo, quam viuendi rationem potissimum sectaretur, cùm monastica quidem videretur tutior & tranquillior, sed contrà formidaret abscondere credita sibi à Domino talenta. Ea tempestate Ecclesiæ Cracouiensi præerat Lampertus Zula, qui Aaroni successerat, nolensque de more pallium à Pontifice maximo petere, id effecerat, vt ea sedes deinceps non Archiepiscopus sed Episcopus haberet. Is vbi comperit Stanislaum fluctuare animo de vitæ instituto suscipiendo, ad se accito persuadet, vt in Clerum se sinat cooptari, creatque eum Cracouiensis ecclesiæ Canonicum, ac deinde etiam author illi est, vt sacerdotio initiatur. Quo in statu omnibus sui ordinis hominibus optimis exemplis præluxit. Porrò etiam concionandi munus obiens, in diocesi Cracouiensi plurimos mortalium in Dei amorem incendit, doctrinam suam vitæ sanctitate & morum integritate mirificè ornans & confirmans. Nulla in eo arrogantia, nulla animi indignantis commotio, nullæ improbæ cupiditates viscebantur. Affligebat corpus multa abstinentia, perpetuò in sacrorum lectione codicum versabatur, multus erat in sanctis meditationibus, prolixis vigilijs, alijsque sanctis laboribus & exercitijs pietatis. Et cùm esset tantus vir, semper tamen nesciri appetebat magis, quàm alijs innotescere. Volebat Lampertus Episcopus iam senio confectus eum habere successorem, sed nullo pacto id ei persuadere potuit. Capiebat sanè ex eius vita & doctrina maximam voluptatem, quòd videret suæ electioni euentus respondere, nomenque Stanislai ob virtutis & eruditionis præstantiam celebre fieri. Multi enim de tota Polonia tam è Clero, quàm ex laicis ad eum aduentabant, in dubijs eum consulentes, & suis conscientijs consulere cupientes. Quos ille comiter & benignè acceptos, institutione sua recreabat, idque eò facilius, quòd cum prudentia à natura ipsi insita multam haberet eruditionem coniunctam, tum quoque animum fide excelsum & bonæ spei plenum, ingeniumque perhumanum, bonis operibus semper adiectum, omnis simulationis & dissimulationis expertus, simplex & apertum. Tandem Zula Episcopus grandiori ævo se sentiens prægrauatum, curam omnem administrandæ diocesis in eum reiecit: in qua administratione sic ille versatus est, vt omnibus admirationi esset, quòd singulari dexteritate & prudentia per se quæuis negotia discuteret.

Cap. 5.

Omnia sua
dat paupe-
ribus.

Fit Canoni-
cus Craco-
uiensis & sa-
cerdos.

Recusat Epi-
scopatum.

Tandem autem Lamperto Zula ex rebus humanis discedente anno Christi millesimo septuagesimo primo, mensis Nouembris die quinto & vicefimo, omnium suffragijs ei substituendus esse visus est Stanislaus, tamen ille prolixè rogaret omnes, ne se tanto honore indignum eligerent. Instabant cuncti, & omnium vota in illum tanquam dignissimum conferebantur: resistebat ille diebus non paucis, dicebat suos humeros impares tanto oneri ferendo: eligendum potius alium & animi & corporis dotibus instructiorem, cui magistratum tam sublimem, & tam difficili tempore mandarent. Verùm cùm instarent & precibus & lachrymis viri ornatissimi & insignes, tandem ille expugnatus cessit non absque metu & tremore, veritus ne diuine resistere voluntati, quæ per tot ora & suffragia ipsi innotesceret. Confirmatus etiam est

Cap. 6.
Modestia
singularis.

Consentit
tandem in-
uitus in Epi-
scopatum.

N

am est

am est ab Alexandro II. Pontifice Maximo, Boleslao rege, Clero quoque & populo id petente: eiusdemque Pontificis iussu episcopus consecratus est.

Cap. 7.

Episcopis
viuendum.

Factus autem Episcopus, non solum nihil de humilitate superiori remisit, sed vitam omnesque actiones suas arctiori custodia & castigatione, arctioribus quoque continentiae vinculis constrinxit. Sciebat enim ijs, qui Episcopi functionem susciperent, necessariò id incumbere, vt vitam viuant Apostolicam, & quæ ipsorum quoque monachorum professionem superet: ridiculumque immò & perniciosum existimabat eorum nolle imitari mores, quorum sis dignitate ornatus. Induit tunc corpus suum cilicio, vsurus eo vsque ad mortem: vt carne afflicta & macerata, spiritus fieret robustior, & grex ipsi commendatus plus instrueretur exemplis quam verbis. Nihil sibi præclarior & præstabilius ducebat, quam per omnem vitam in Saluatoris insistere vestigijs. Libenter iuuabat viros bonos consilio & auxilio, animum à terrenis abstractum cupiditatibus, ad superna magno studio erigebat. Ad præstandas eleemosynas tam erat promptus & profusus, vt ædes illius egenis & ægris plena videretur. Denique sic se omnibus præditum virtutibus exhibebat, vt omnium perfectionem adeptus censerì posset. Parochias diocesis suæ non per alios, sed per seipsum quotannis visitabat, accuratè in sacerdotum, ministrorum & plebis facta inquirens, vitia & deformatos mores sedulè corrigens & castigans, in eam curam vel maximè intentus, ne sacerdotio initiati fœminarum contubernijs fœderentur, sed vitam viuerent puram & religiosam, quæ alijs exemplo esset. Nouerat enim Deum faciliè conciliari posse peccanti populo, si pro peccatis eius sacrificia offerentium grata illi esset vita. Vulgares & plebeios homines assiduis exhortationibus bonisque exemplis ad fidem conseruandam, virtutesque & bonos mores conseruandos incitabat. Magnam suis sermonibus cautionem adhibebat, vt nihil in eis futile, nihil non plenum vel non dignum summa honestatis viro appareret. Studebat prodesse quamplurimis, tam se benignum & humanum erga singulos exhibens, vt omnium communis parens videretur. Si quid otij superesset à publicis priuatisque negotijs, id omne aut in precibus, aut in sacra lectione contrebatur. In consulendo, iudicando, decernendo animus illi ab omni ambitione, cupiditate, liuore vacuus & liber erat. Familiaris in primis & præcipua ei cura inerat, oppressorum, infirmorum & calamitosorum causas tuendas suscipere. Vestes habebat simplices & neglectas, ab omni fastu & nitore alienas, & quæ apud rudes & ignaros tantummodò contemptum excluderent. Porrò ad beati Syluestri Romani Pontificis morem se accommodans, omnium viduarum suæ diocesis habebat conscripta nomina, ijsque & alijs inopia pressis pro facultatum ratione liberaliter subueniebat: constatque illum sæpè eis ad mensam sedentibus, exclusa famulorum opera, suis manibus cibum & potum apposuisse, nouis vestibus texisse, panem fregisse, ollas & pocula abluisse, non rarò lauuisse pedes. Episcopatus sui prouentus in pauperum & viduarum solatia conferebat, simul etiam viduarum pudori consulens, quòd sciret plerasque inopia malle affligi, quam publicè emendicando stipem putescieri. Denique omnium suæ diocesis hominum salutè studiosè inuigilabat, semper secum cõmemorans, amplissimam dignitatis & longè lateque patentis diocesis administratæ rationem exactissimam apud æquissimum iudicem se quandoque redditurum. Ad eum autem ferebatur mentis contemplatione in Deum, vt curarum secularium onere haudquam deprimeretur, à terrenorum omnium contagione liber. Fama virtutum & sanctitatis eius non solum Poloniã, sed etiam vicinas regiones gratissimo odore complebat, tantusque ei & à proceribus & plebeis habebatur honor, quantus ante illum vix vlli habitus est. Ad condonandas iniurias, itemque tolerandas promptissimus erat. Inuitatus aliquando fuit à quodam nobili, vt ecclesiã in eius pago consecraret. Venit eò vir sanctus, sed ecce ab eodem viro, ius hospitij violare non formidante, per summam iniuriã expellitur, quidã eius familiares crudeliter verberantur. At ille tanquam nihil perpeffus mali, mira alacritate in Pustiniam vicum se recipit, atque illic primas noctis tenebras in fame, alteras in precibus cum sacerdotibus & familiaribus suis in prato vicino exigit, talemque vicè iniurijs illis reddit: Domine, inquit, quando non sinor loco, ad quem euocatus eram, destinatum impartiri benedictionem, tu huic, in quo confisto, benedicas obsecro. Ab eo tempore vsque in presens locus ille sancti prati nomen obtinet. Postridiè autem venienti ad eum nobili illi, & culpam suam ex animo confitenti, libentissimè ignouit, abijtque cum illo, & templum consecrauit, beneficio

Liberalitas
cuius.Cauis in
verbis.Ministrat
ipse ad men-
sam pauper-
ribus.Patientissi-
mè tolerat
grauem in-
iuriam.

neficio maleficia compenfans, sciens Episcopi functionem id reposcere, vt libēs ignoscatur. Locus verò ille, ad quem se recepit vir sanctus, ab hoc nobili reiectus, multis claruit miraculis ad inuocationem nominis eius. Idem autem nostra aetate maiori veneratione frequentari coepit, postquam ibi conditum templum est, Sbignei Cardinalis & Episcopi Craeouienfis permisso, ad quod in vtroque sancti viri festo plurima solet multitudo confluere, varia martyris beneficia experta.

Miracula
multa diuinitus fiunt.

Eam verò in modum, vt iam diximus, sese comparante Stanislao, & tum doctrina, tum vitæ sanctimonia omnibus prælucente, veteribus quoque fundis Ecclesiæ suæ nouos per coëmptionem adijciente, denique in summa tranquillitate munus suum exercent, non tulit ille serpens & hostis antiquus pacem ecclesiasticam lætis crescere successibus, & sancti Præfulis virtutes & studia absque liuore florere. Ea tempestate apud Polonos ad regni gubernacula sedebat Boleslaus, eius nominis secundus, sed quartus rex ab eo tempore, quo Othonis III. Imperatoris beneficio, Polonia reges accepit. Qui sanè multis rebus præclare gestis, militari quoque gloria insignis erat: Pannonicos enim & Ruinos, vicinos populos aliquot prælijs fuderat, Pannonicos duces Geisam, Ladislaum & Lampertum propinquos suos in regnum reduxerat, & cum Salomone rege in gratiam redegerat, monasterium ordinis S. Benedicti in Mogilno diocesis Gnesnensis fundauerat, egregieque locupletârat: tantaque liberalitate præditus erat, vt ea in parte nullus ei aut regum aut principum Poloniæ comparari posset. Erat corpore agili, vasto ingenio, laboris vltra quàm credi possit patiens, cibo & potu moderatus, frigoris atque inedia tolerantissimus, erga calamitosos & peregrinos benignus & humanus, rara quadam grauitate & magnanimitate præditus, comis & facilis erga eos, qui cum adire vellent. Sed hæc illius bona præter cætera vitia obscurabat crudelitas & tyrannis, & in venerem effrenata propensio.

Polonia fit
regnum bene-
ficio O-
thonis III.

Iam sextum in Episcopatu agebat annum Stanislus, & is, quem diximus, Boleslaus rex, successuum felicitate elatus, ad explendas libidines suas mira intemperantia præceps ferebatur. Nam sua non contentus vxore, virgines & matronas ingenuas constuprabat, primò quidem clam, quòd nondum planè perfriuisset frontem, sed postea malæ consuetudinis pressus mole, semper in deteriora prolabebatur. Offendit ea res procerum animos, nec tamen quisquam facile ausus erat obiurgare regem, ne aut sua amitterent, aut etiam cruciatibus subijcerentur. Solus Stanislus nihil quicquam reformidans, primùm secretò adit regem, omnibus exclusis arbitris proponit ei, in quantam sit prolapsus turpitudinem, qui de illo passim iactentur sermones, quæ illi dira omnes imprecentur: orat vt effrenatam coërceat libidinem, vt contentus coniuge, ab alijs absteat: sin secus agat, se Deum pariter & homines infensos habiturum, magnam & sibi & regno suo ignominiam allaturum, res prius benè gestas dedecoraturum ait: ostendit etiam, quantam non animæ tantum, sed etiam corpori perniciem afferat vitium illud, cui adeò deditus sit, quantam malorum aliorum ceteruam secum trahat, quàm seuerè diuinitus puniatur: eaque exemplis à temporibus legis & gratiæ petitis confirmat. Rex etsi non medio critèr incandesceret, at tamen sciens Stanislauum multa virtute illustrem, iustitiæque præcipuum cultorem, nec vllis cessurum minis vel terroribus, interim cōpressit sese, facinorique suo caluas quasdam excusationes pratexens, placidè Episcopo respondit, animi furorem dissimulans. At vir sanctus ea omnia, quibus ille purgare se voluit, ea verborum lenitate confutauit, vt si rex animum vellent adhibere, salutem illi conciliare possent.

Cap. 9.
Boleslai re-
gis Poloniæ
intemperantia
& libido.

Reprehen-
ditur à Sta-
nislao.

Verùm postquam ab eo Stanislus recessit, citò redibat ad ingenium & pristinos mores, facileque voluptas excluderat, si quam ex eius verbis sensisset animi compunctionem. Plerunque etiam stomachabundus secum volutabat, quòd vnus Stanislus, cæteris intra silentium se tenentibus, ipsam obiurgare ausus esset, non habita vlla maiestatis regiæ ratione, cui putaret plus aliquid licere quàm cæteris. Atque hinc etiam apud aulicos & corporis sui custodes conquerebatur, qui pestifera adulatione eius commotioni maiores adhibebant faces, quam lenire potius oportuit. Ita & in Stanislauum crescebat animo conceptus furor, & in fœdas libidines effrenatiùs proreuebat, posthabita salute & existimatione sua. Erat tum Mecislai nobilis viri in Siradiensi regione vxor Christina, rara formæ elegantia, blandis moribus, suauis facundia, quibus non pauci ad eius amorem incitabantur. Id vbi rex Boleslaus comperit, magno eam videndi desiderio inflammatus est. Itaque contulit se ad eam, visaque eius

Cap. 10.
Molestè
fert eam re-
prehensionè

eius pulchritudine & affabilitate, captus & irretitus est. Ut verò eius possit expugnare pudicitiam, primùm amplissima ei munera pollicetur, deinde etiam minas intendit, sed nihil tamen efficit, quandoquidem maritus eius non ignarus quid rex moliretur, eius seruando pudori summam adhibebat curam & sollicitudinem. Tandem rex non ferens feruentis cupiditatis imperum, ad vim inferendam se comparat, missaque militum manu, adduci sibi vel inuitam iubet, frustra reclamante atque rei indignitatem queritante marito. Rapitur foemina nobilis, adducitur ad regem, fit eius concubina, atque etiam prolem ex ea sustollit. Sed non dormitat ultio caelestis: quicumque ex hoc adulterino concubitu nati sunt, quos rex agrorum & villarum possessionibus ditare voluit, cum ad virilem peruenissent ætatem, primùm membrorum tremore, & torti nasi deformitate, inde accedente senio, etiam amentia plexi sunt. Eadem quoque passi sunt quasi hæreditaria quadam successione, quotquot hanc stirpem aliqua ex parte attigissent, idque sanè usque ad hanc nostram ætatem ira perseuerat: ut meritò extimescenda sit diuinæ iustitiæ animaduersio, quæ non solum in posteris eius stirpis, sed etiam in secula sese extendit. Nec dici potest non puniuntur Boleslaus, quòd non subita seueritate plexus est, quando dilatione supplicij aucta est eius iniquitas, quæ cumulatori postea vindicta percelleretur.

Cap. II. Mouit autem etiam proceres omnes Poloniae facinus regis, quòd nobilis viri coniuge tam impudenter ad suas libidines explendas abuteretur, sed eius pressi metu tyrannidis, nec mustitare audebant, tametsi & sibi metuerent, ne quandoque similia in ipsorum coniuges rex attentaret. Archiepiscopum tum Gnesinensis ecclesiæ agebat Petrus, qui Stephano suffectus fuerat, vir sacris eruditus literis, & vita atque conuersatione spectabilis, qui que pacis tempore non inidoneus videretur gubernator, sed ingruente tempestate parum animi habiturus. Monebant eum sæpè & proceres & plerique è Clero, diuino permoti zelo, ut pro suæ sedis primaria auctoritate primus quoque ipse regem reprehenderet, nec sineret alienos toros alterius libidine pollui: sed cunctatorem ille potius quam reprehensorem tantæ nequitiae se exhibuit. Præerat verò etiam tunc Vuratislauenſi ecclesiæ alter Petrus, cui familiarius adesse solebat Boleslaus, regebat Posnanienſem Thomas, Vuratislauenſem Hunoldus, Plocensem Lupus, Chelmenſem Martinus, Lubuffensem Laurentius, Caminenſem Stephanus. Ij omnes licet rogati ut regem sui officij admouerent, non magis strenuos quam Petrus metropolitanus se præbuerunt, suæ pelli ob regis seuitiam metuentes. Ita solus Stanislaus idoneus maximè visus est, cui id negotij demandaretur.

Cap. III. Is itaque, cum prius multis precibus vsus esset apud præpotentem Deum, denuò intrepidus adit regem, adiunctis iam sibi quibusdam vtriusque ordinis viris, objicit ei quòd ad priores libidines etiam alienæ vxoris raptum adiecerit, hortatur ut eam suo marito restituat, seseque deinceps corrigat: futurum alioqui, ut excommunicationis fulmine ab ipso percellatur. Tum verò rex, quantum modestè esset admonitus, nihil sedatè aut modestè respondit, sed furenti persimilis, in virum Dei atrociter inuectus est, ait eum humili ortum genere, pontificis munere indignum, dignum verò, qui ob suam temeritatem eo priuatus, porcis pacendis adhibeatur, donec disceret, quæ reuerentia regi præstanda sit. Sed Stanislaus eiusmodi contumelijs nihil motus, persistabat in admonendo rege: Scio, inquit inter alia, dignitatem regiam & subditis tuis & mihi quoque colendam, nec puto me quicquam hac in parte omisisse, quòd esset officij mei: Verùm & illud non ignoro dignitatem Apostolicam, qua ego præditus sum, potestate regia multis gradibus superiorem. Diuina id ordinatione constitutum est, ut reges & principes & quantumlibet sublimes personæ Episcoporum legibus pareant, etiamsi illi humili loco orti sint. Tu quidem, si Deum metuis, si conditionem regiam attendis, si homines vereris, si qua salutis tuæ moueris cura, permultum te mihi debere fateberis, quòd ea dixerim tibi, quæ & saluti & honori tuo sunt planè conducibilia, quæ si audire velis, diuturnius imperium, obsequentiores subditos, placatiorem Deum, secundiores successus, feliciorum à vita hac migrationem tibi conciliatura sint. Et si autem à cæteris Stanislai oratio non solum libentibus & gratulantibus animis, sed etiam vocis applausu excepta esset, eiusque prudentiam complures admirarentur, regis tamen animum libidine occupatum nihil mouerunt: sed cum illius sancti viri tam sapienter eum incantantis voces amplius ferre non

Rapit nobilis viri vxorem Christi-nam.

Ultio diuina.

Petrus Gnesin. Archiepiscopus.

Secundò corripitur rex à Stanislao.

Episcopi dignitas regia antecellit.

non posset, à thalamo, apud quem residebat, præcipiti actus odio & rancore esilijt, grauitè & immaniter se à Stanislao læsum vociferans, & cum iuiciurando protestans se modis omnibus suas iniurias vindicaturũ. Id quidam sancti antistitis æmuli animaduertentes, suam in illum maleuolentiam declarare cœperunt.

Cùm enim rex communicato cum proceribus quibusdam & aulicis consilio, vlciscendi modum inquireret, nec vlla via rationi & iustitiæ consentanea appareret, quòd ea esset vitæ & morum innocentia & integritate Stanislauus, vt nullum ei crimen posset obijci: ad calumnias se conuertit. Emerat vir beatus pagum Petrauinum in tractu Lublinensi à Petro quodam equite, vnico eius pagi hærede, atque eum ecclesiæ Cracouiensi adiunxerat, integrè eius precio perfoluro, & certis quoque testibus adhibitis, ne quisquam inficiari posset: iamque in eius pagi possessionem à rege missus fuerat, & triennio propè absque cuiusquam infestatione illum possedisse constabat. Sed cùm post eam emptionem non diù superuixisset Petrus ille, Episcopus non satis sibi cauerat actorum publicorum instrumentis. Id vbi comperit rex, nepotes Petri, Iacobum, Petrum & Sulislaum, ad quos ille pagus iure hæreditario deuolutus esset, ni illum Petrus vendidisset, in sanctum virum immittit, suam illis opem pollicetur, si de interuersa hæreditate sua illum apud se deferant & in ius vocent, faciliè se minis absterriturum dicit testes, quorum fide maximè nitebatur Stanislauus, ne ausint pro illo dicere testimonium. Hac illi spe animati, & præda illecti, negotium faceffunt viro Dei, ei que apud regem litem intentant prorsus iniustam.

Appetebat tum iudicij generalis dies, quod Poloni colloquium vocant, ad quem diem iussus est adesse Stanislauus, & causam suam aduersus Petri nepotes tueri. Eius colloquij tanta olim fuit authoritas, vt ab eius sententia, etiam iniusta, nulli prouocare liceret. Fiebat autem in pratis atque sub papilionibus, non intra vrbes: solusque princeps ei præsidebat, solus litigantium decidebat causas: qui tamen mos postea abolitus est apud Polonos. Ad eiusmodi ergo colloquium citatus Stanislauus Episcopus, omnis doli expers, eò se contulit, quòd locus non procùl à pago Petrauino abesset. Putabat se haud difficulter probaturum bona fide se soluisse precium, quandoquidem testes promiserant, se ei non defuturos. Iudicio rex ipse Boleslaus præsidebat, vt tum erat more receptum. Primo autem loco causa Stanislai ventilata est. Accusant aduersarij, quòd præter ius in eorum hæreditatem inuaserit: Stanislauus respondet, se optimo iure eam sibi vindicare, pecunia numerata Petro illorum patruo. Negant id illi: Promittit vir Dei se testes producturum: nec id recusat, sed ecce cùm est ab illis dicendum testimonium, præformidine obmutescunt, sanctumque virum, ne male à rege mulctentur, desitiunt. Iam dies ad occasum vergebat, & Episcopi res in periculo versabatur. Lætabatur rex, lætabantur aduersarij, qui opimam prædam iam spe deuorauerant. Anxius interim vir Dei, tacitus orabat Deum, multa fiducia illi innitens. Tandem eius instinctu animatus, coram rege & toto illo conuentu promittit se post triduum testem veritatis producturum ipsum Petrum, licèt iam triennio vita functum: quæ res miraculi & stuporis plena, apud posteros ob credentium imbecillitatem plus admirationis fortasse, quàm fidei habitura est. Ijs verò auditis, primò quidem stupent omnes, sed postea rei, vt ipsi putabant, impossibilitate melius pensata, in risum vertuntur, sibilis & sannis excipiunt virum Dei, tanquam parũ mentis suæ competentem: quanquam non deerant homines cordati & religiosi, qui sentirent Stanislauum Episcopum, cuius tanta esset vitæ grauitas, nec fallere, nec leuiter quicquam affirmare consueuisse, nec tanta constantia rem incredibilem promissurum fuisse, nisi etiam præstare posset. Tandem à Boleslao rege, nihil minùs quàm Petri excitationem suspicante, triduanæ ei induciæ dantur, quas petierat.

Itaque sanctus vir cum clericis & paucis laicis in Petrauinum pagum, qui ab eo loco centum plùs minùs passibus aberat, discedit, triduanum omnibus suis indicit ieiunium, veste cilicina se induit, coram altari se prosternens, cum multis lachrymis continenter Dei implorat opem. Vbi sponfionis illuxit dies, re diuina ex more peracta, accedit ad sepulcrum Petri, à quo pagum emerat, multis eum è Clero & populo, ita vt in processionibus sit, antecedentibus, pontificali veste indutus. Iubet à sepulcro remoueri humum vsque ad cadauer putrefactum, & ferè iam in puluerem redactum: submittit se in genua, & cum fiducia ad Deum erecto animo, prolixè illum cum lachrymis deprecatur. Absoluta prece, contingit Petri ca-

Rex indignissime fert Stanislai obiurgationem.

Cap. 13.

Petrico

Per calumniam nittur eum excludere à pagi possessione.

Cap. 14.

Accusatur Stanislauus.

Defertur à testibus.

Irridetur à multis.

Cap. 15.

Insigni miraculo excitat iam pridem vitam functum.

Defunctus rediuit redditur testimonium.

Obtinuit.

Cap. 16.

Purgatorij.

Iterum moritur defunctus post datum testimonium.

Cap. 17.

Crudelitas Boleslai regis.

dauer, iubetque illum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti surgere à mortuis, & dicere testimonium veritati, à filijs hominum prostituta & desertæ. Confestim reuiuiscit homo, & integro corpore prodit è monumento, tanquam à suauit excitatione somno. Eius verò apprehensa manu, omnibus rei nouitate valde attonitis, & ingenti clamore diuinum miraculum collaudantibus, ad conuentum in regis presentiam illum adducit, chlamyde circumdatur. Non tamen credebat rex Petrum illum esse rediuitum, cum id illi equites, qui adfuerant eius excitationi, referrent, donec suis eum oculis conspiceret. Magnus ibi fiebat hominum concursus, Petrum certatim intueri cupientium. At sanctus Stanislaus stans coram rege, En, inquit, Boleslæ rex, hunc ego testem adduco venditionis & emptionis, persoluti quoque precij, quod ille pro pago suo exegit. Tacebat aliquandiu rex & proceres eius, tam insigni miraculo adeo eos comprimente, vt nemo vel mutire contra auderet. Tum verò Petrus ille in vitam restitutus, sic compellauit regem: Ego ad preces beati Stanislai iussus à Deo redire ad vos, ad tuum hic tribunal, rex, assisto testis & euictor, palamque confirmo me pagum Petrauinum vendidisse Stanislao Episcopo & ecclesie eius, accepisse ab illo argentum, de quo inter nos conuenerat, porro nepotes istos meos nihil in eo iuris sibi posse vendicare, sed Stanislao ab illis malo dolo calumniam adhiberi. Mox conuersus ad nepotes suos & testes illos, qui Stanislao adesse noluerunt, Quis, inquit, vos huc furor adegit, vt alij calumniando, alij veritatem celando tanto vos scelere obstringeretis? quod nisi digna poenitentia dilutum fuerit, & in presenti & in futura vita Deus grauissimè vlturus est. Obmutescabant illi, & circumstantes multitare ceperunt, indignè ferentes iniuriam sancto Episcopo irrogatam, illos verò dignos asserentes, qui calumnie poenas darent. Rex autem, quanuis non absque multo animi felle & molestia, pagum adiudicauit Stanislao, tam euidenti miraculo, & ipsius rei certissima, cuius ipse conscius erat, veritate compulsus. Cum verò multi ei olim magistris familiares multas Petro excitato proponerent de varijs rebus quaestiones, parco & castigato respondit sermone, nec nisi permissu beati Stanislai, cuius iniussu aiebat sibi fas non esse quicquam referre.

His ita gestis, beatus Episcopus ad pagum Petrauinum abiit cum Petro, penè omnibus eos sequentibus, qui in illo conuentu fuere. Vbi autem ad sepulcrum eius redijt, sic ait ad Petrum: Vis ne Petre, vt gratitudinis ergo petam à Domino, vt liceat tibi nobiscum ad annos aliquot in terris commorari? Respondit Petrus: Ego, pater sancte, nolim in hac permanere vita, quam ego rectius mortem appellandam sentio: sed illam peto verè beatam, in qua videtur presens Dei vultus. Nam tamen si iusto Dei iudicio haecenus Purgatorij poenas perpassus sum, & tamen spero me breui ad superos commigraturum. Tu, quaeso, mi pater, ora pro me vt id cito fiat, aut si iustitia non permittit, aliquid de supplicij tempore diminuat. Promisit Stanislaus se curaturum quod petebat, & ille rediens in sepulcrum, animam rursus expirauit, Stanislao cum Clero & populo, ita vt Catholica haberet traditio, cum psalmis & orationibus Domino obnixè commendante, & sepulcrum humo implente.

Huius tam illustris & preclari miraculi fama, non solum apud Polonos, sed etiam in vicinis regionibus celeberrimum Stanislai nomen & existimationem mirè auxit, ita vt planè Apostolici viri loco haberetur. Ipse etiam regis furor non nihil conqueuit: sed cum postea feliciter aduersus Russos bella gessisset, & apud Russiæ metropolim Kiouiam, omnium rerum copia affluentem cum exercitu haberet, in foedissimas cum suis militibus libidines prolapsus est. Cum enim ab externis vacarent prelijs, in voluptates & vitia effusi, scortationibus, comestationibus, vnguentis & balneis vacabant, Russorum, quos domuerant, sese flagitijs contaminantes. Id vbi in Poloniam ad eorum coniuges, filias & sorores allatum est, dictumque Polonorum proceres & equites Russiæ foeminarum amoribus deditos, & implicatos, omni abiecto pudore, illa quoque alijs se prostituere non dubitarunt, & tanquam coniuges redituri non essent, illis nubere ausæ sunt, atque in eos maritorum ornamenta & opes transferre. Non latuit ea res exercitum: petunt à rege copiam domum reuertendi, sed cum assentiri noller, maxima pars deserto rege abscessit. Id verò indignissimè ferens Boleslaus, relicta Russiæ, ad sua redit, & seueriter in eos, qui discesserant, animaduertit, singulari etiam crudelitate in eorum coniuges saeuens,

scitans, pro infantibus ex adulterio natis ad vbera earum admotis catellis. Denique in suos quàm in hostes truculentior se præbuit. Accedebant multa alia fœda & abominanda turpissimarum libidinum exempla, quibus rex ille etiam alios ad consimilia perpetranda incitabat.

Sentiens ergo beatus Stanislaus, quando Archiepiscopus Gnesnensis & ceteri antistites ad ea regis flagitia castiganda accedere non auderent, sibi minimè ea ferenda esse, cõpircendamque perulantiam & crudelitatem regis, omnibus iam ordinibus iniuriis, diuites opprimendis, pauperes conculcantis, nobiles è suo gradu deiciendis, subditos non ferendis exactionibus & cædibus diuexantis, multa que alia planè tyrannica designantis. Hæc enim ab illis, quos rex affligebat, sæpè ad illum perferebantur. Itaque solus iterùm se confert ad regem (nemo enim scilli socium ad illum reprehendendum adiungere ausus erat) blandè primùm eum admonet officij sui, inde modesta obiurgatione nimiam eius peccandi licentiam castigat, sperans animum regium hac via meliùs posse sanari. Primùm rex purgare sese, & quadam crudelitatis exempla rueri cœpit: sed Stanislaus, eam excusationem non admittente, grauissimè commotus, multa in sanctum virum maledicta & conuicia iactauit, nequiores etiam se exhibiturus, si non vir Dei incredibili lenitate & patientia ea omnia excepisset, planeque retudisset, sæpè illius furori & liuori cedens, vt sua humilitate & modestia regia acerbitati faciliùs mederetur. At verò eò iam vsque impietas, crudelitas & nefandarum libidinum effrenis turpitudine progressa erat, vt rex seipso semper deterior fieret, nec vllis vel precibus, vel blandis adhortationibus, vel seueris & acerbis increpationibus ad sanitatem se reduci pateretur.

Tum verò iustitia zelo egregiè inflammatus Stanislaus, omni formidine profus calcata, ad regem reuertitur, multa procerum & militum stipatum caterua, proluxa oratione eius animum flectere nititur ad resipiscentiam, promittit Dei amplissima, si se corrigat, beneficia: minatur & temporarias & æternas pœnas, si pergat esse pernicax & obstinatus. Sed laterem lauabat vir sanctissimus, cum & rex & quidam proceres eius atque equites in deteriora propensi essent, in suam & regni perniciem. Immò verò rex optimi præfatis sanissima oratione etiam efferatior effectus, omnem animi medicinam, praua seculum consuetudine dementatus respuebat, & in ipsum medicum maiori iræ impotentia exandescerebat, ita vt etiam eadem ei minaretur, ni deinceps ab eiusmodi reprehensione abstineret, multa interim contumeliosè in eum & petulantè euomens. Sed Stanislaus ijs contumelijs & maledictis etiam constantior reddebatur, acriusque insistens, hortabatur furibundum regem, vt posita animi feritate, ageret ob admissa facinora pœnitentiam, & gehennæ vtrices flammæ lachrymis extingueret. Mirabantur interim illi, qui aderant, alacritatem & constantiam vultus & sermonum in viro Dei: nec deerant, qui taciti gratularentur existere inter episcopos Poloniæ Stanislaum, qui regi impio in faciem resistere non vereretur, pugnaretque pro iustitia & republica, & omnibus præter ius fasque afflictis se portum exhiberet. At Boleslaus rex sui manebat similis, omni saxo durior. Id verò plus fatis expertus iam vir sanctus, ait se deinceps non admonitionibus vsurum apud illum, sed fulmen ecclesiasticum in pertinacem vibraturum. Quod sanè vsque adeò indignè tulit rex, vt cum fremitu quodam & indignis verborum iniurijs repentinum ei interitum minaretur, ni desisteret. Sed ille vir Dei, qui iam pridem magno flagraret obendi martyrij desiderio, nihil penitus eius permotus minis, sed eas potiùs irridens, Vtinam, inquit, tam mihi merear propitium habere Deum, vt licet indignus ei corpus meum sacrificium offerre possim. Et si autem magna in eum cernebatur regis indignatio, non tamen ausus fuit quisquam ex satellitibus eius vel verbo vno illum offendere: immò verò non deerant ex proceribus & consiliarijs nonnulli, qui recedente Stanislaò, admonerent & obsecrarent regem, vt sancti viri reprehensionem haud secus atque è caelo transmissam in pectus animumque demitteret, prospiceretque & sibi & regno suo. Plus autem apud regem valuerunt malignorum quorundam suggestiones, qui furibundum regem magis etiam in beatum antistitem incitabant.

Deliberante post hæc beato Stanislaò, quo ordine aduersus regem procederet, quidam è Clero Craconiensi eum obsecrârunt, vt regis furorè & tyrannidè declinaret, remissa seueriori reprehensione, parceret sibi, populo suo ipsius nece miserè orbâdo cõsuleret, regem leniendû potiùs quàm exacerbandum statueret. Sed his ille verbis, martyrij sitientissimus, magis etiam accendebatur ad procurandam regis salutem, & Polonica gentis libertatem.

Cap. 18.

Tertio castigat regem Stanislaus.

Cap. 19.

Rex minatur eadem Stanislaò, minas contemnit.

Flagrat vir Dei martyrij desiderio.

Cap. 20.

Contemnit
mortem &
pericula.

tatem tuendam. Tantus illi iustitiæ amor, tantum iniquitatis odium inerat, ut periculi
omnis facile obliuisceretur. Orabat iugiter Deum, ut se dignum redderet, qui pro ipsi-
us honore sanguinem profunderet: hinc illi frequens cum viris ecclesiasticis sermo,
hæc ei perpetua meditatio. Aiebat ecclesiæ & plebis Polonicæ libertatem non nisi suo
sanguine & nece vindicatum iri: addebat etiam vitam suam omnibus ceu speculum
propositam esse, nec sine graui multorum offensione & scandalo posse se officium de-
serere, & regis tam iustam & necessariam castigationem remittere. Mercenarij id esse
& proditoris, non pastoris: nec se Dei euasurum iudicium, si se aduersus tyrannidem
regis murum non opponat pro commissa sibi plebe. Inde ad obsecrandum pro rege
Dominum se conferens, nonnunquam integras noctes precibus, lachrymis & suspirijs

1. Reg. 15.

Orat mul-
tū pro rege.

impendit, imitans sanctum Samuelem, pro Saule à Deo proiecto multa instantia de-
precantem: sæpè sanctissimum obtulit sacrificium pro illius conuersione, & ut regni
Polonici ruinam impendentem auerteret: quantoque regem sensit insolescere ma-
gis atque fauire, tanto maiori contentione pro illo rogabat Dominum, ab oculis suis
lachrymarum imbres profundens: crebrò ad imaginem Crucifixi attollebat oculos,
orans ut afflictorum miserijs permoueretur, nec regis vlciferetur flagitia. Ad preces
& lachrymas addebat ieiunia & zonam cilicinam, quibus corpus affligebat: vitabat
etiam congressum regis & ei fauentium, si fortè possent vlsà ratione in viam reduci. Sed
cùm nullum rex neque suorum oppressiõibus, neque execrandis libidinibus finem
impositurus videretur, non sibi vltra cunctandum censuit Episcopus, nec semper leni-
tate & mansuetudine in contumacem & obstinatum vtendum. Itaque ab Ecclesiæ

Plectit eum
anathema-
te.

corpore illum separauit & præcidit, mandatque subditis suis, ut ab eo, ceu excommu-
nicato, sese abiungant: regemque ipsum à templi ingressu excludit. Ea res cùm solet
medicinæ faciendæ causâ id genus deploratis hominibus adhiberi, crudeli & libidino-
so regi ad eò furorem auxit, ut planè deliberârit crudelissimo supplicij genere è me-
dio tollere sanctissimum Episcopum. Multas proinde ei struxit insidias, sed Deo be-
nè illum iuuante, eas omnes euasit, & tum minas illius sæpè ipsi denunciatis, tum ec-
clesiasticorum virorum persuasiones, aliorumque blandimenta ipsum ut fugæ se
mandaret, aut regis irati animum sibi conciliaret hortantium, magno animo negle-
xit, atque ex ipsis aduersis rebus præsentibusque periculis maiores accepit vires, sci-
ens tanto auctiorem sibi in calis repositam gloriam & beatitudinem, quanto esset hic
acrius & infestius oppugnatus: nec mediocrem animo concipiens voluptatem, quòd
videret oblam sibi occasionem pro iustitiæ & oppressæ plebis defensione martyri-
um obeundi. Nec eius constantiam minuit, quòd se hac in causâ ab omnibus destitu-
tum animaduertisset.

Ex periculis
fit constan-
tior.

Cap. 23.
Regis con-
tumacia.

Angebat verò regis impietatem, quòd etiam anathemate percussus à sancto viro,
nihilò minùs impudenter se diuinis ingerebat officijs, Stanislao eius cæcitatem val-
dè miserante & plangente, & Domino iuges pro illo preces offerente. Et iam palam
in odium & contemptum Stanislai singularem quandam turpitudinem suam, quam
humanæ aures ferre non sustineant, in omnium oculos ingerebat, non contentus in-
fando & nimis execrando flagitio priuatim sese contaminare, nisi id etiam publicitùs
ostentaret. Non illum pudor à turpitudine, non metus à periculo, non ratio vlla ab
amentia reuocabat. Vidit hoc & indoluit Stanislauus, & contremuerunt renes eius, &
accensus est furor eius secundum iudicium legis Apostolicæ, nec zelus illius tantâ ne-
quitiam dissimulare potuit. Iussit igitur, ut quoties rex ausus esset in templum ingredi,
diuina officia cessarent: & iumento, quo ille impurus abutebatur, ornatum omnem
suis manibus ipse detraxit & decerpit, naresque & aures amputauit. Non deerant, qui
id temeritati adscriberent, non zelo religionis, aut prudentiæ, egregiamque sancti viri vir-
tutem insolentiam interpretarentur, simul etiam illum culparent, quòd incitatum in
se regis animù, magis etiã in suam perniciem inflammaret. At qui sano erant animi iudicio,
Episcopo & Christiano homine dignù pectus in eo admirabatur & extollebant,
quòd omnibus posthabitis periculis, nefariâ regis libidinè palam comprimere & coëcere
nò dubitaret, hoc ipso satis declarans, nihil charitate imperiosius. Inde verò vsque ad eò
incensus est furor regis aduersus hominem Dei, ut quamprimum illù trucidare cona-
tus sit, cùm interim non tam sua voluntate, quam amicorum & ecclesiasticorum vi-
rorum studio seruatus ille, cedens regis insanix, in abdita se loca reciperet. Sed rex

Rex ei cer-
tam machi-
natur necè.

noctes atque dies totus in eo versabatur, ut illum enecaret: nec deerant aulicorum
fomenta, regi suo assentantium, cùm tamen eiusmodi adulationes non paulò pernici-
o-

ciosius, quàm hostilis rabies, principum opes & animos euertant. Impellebat miseros spes alicuius obtinendi magistratus, & regij fauoris conciliandi, tum etiam sanctissimi praesulis odium: quanquam etiam aderant illi consultores fideles, licet pauci, qui eum à caede sancti viri auerere niterentur, obsecrarentque ne regias manus Episcopi sanguine pollueret, sed salutem tum suam tum suorum iram anteponeret: at verò animus libidine & furore oppressus, nulla sana consilia admittebat.

Iam enim cum quibusdam equitibus, ipsi in scelere fauentibus, serio tractabat de via & ratione beatum antistitem ocyus perdēdi, sibi persuadens illo sublato, se omnia

Cap. 22.

pro voto habiturū. Est verò haud procul Cracouia in editiori rupella aedes S. Michaelis Archangeli & omnium Angelorum, vbi olim ante Christianismi professionem idolis suis sacrificabant Poloni. In eam nihil sibi metuendum statuens sanctus antistes se recepit, diuinum illic peracturus sacrificium, adiunctis sibi quibusdam è Clero. Non lauit id Boleslaum, accuratè omnia eius vestigia per suos satellites explorantem. Itaque letatus iam adesse opportunitatem patrandae caedis, iubet suos se sequi satellites, itaque celeri gradu, veritus ne Stanislauis fuga elabatur. Vbi eum aduentare sensit beatus Episcopus, in caelum erectis luminibus, nullam vel tenuis formidinis significationem dedit, sed Missarum solennia profecutus est. Non enim ausus fuit rex in eum incurere necdum peracto sacrificio: sed tamen morae impatiens, praecipiti actus amentia, mitrit armatos milites, qui eum etià sacrificantem interimant. Parent illi, irruunt feroces in templum, sed mox expallescunt, tremunt artus & genua, immo dico terrore animus confertatur, & dum strictis ensibus nituntur ferire Episcopum, cadunt supini in terram, humique reptantes è templo se euoluunt. Rex illorum increpat ignauiam, iubet redire ad facinus edendum: redeunt intrò, sed rursus humi prosternuntur. Iterum exeuntes tertio cogit rex intrò se recipere, nec audent resistere, reuersi obrigescunt omnes, & maiori, quàm antea, imperu collabuntur. Tertio egressi ad regem, indicant quid sibi acciderit, aiunt Stanislauum diuina virtute seruari. Boleslaus scelerum suorum stimulis agitur, nulliusque pensi habens ea quae à militibus dicebantur, sed eos etiam ignauiae insimulans, ferociter irruit in aedem cum turba carnificum, beatissimū virum altari assistentem in capite quanta maxima vi potest gladio percutit & occidit, adhuc palpitanti nasum & genas orisque partes, vt apparet deformior, suis manibus amputat, vlturus iumentum suum homo nefarius, cui similia essent ab Episcopo illata. Deinde corpus eius exanime è templo extractum militibus concidendum tradit. Illi priorem ignauiae, vt putabant, maculam expiaturi, certatim in illud sacrum corpus gladijs & pugionibus saeuunt, creberrimis ictibus conficiunt, dexteram amputant, caput truncant, coronam capitis, quam raso capite referunt sacerdotes, gladijs excindunt, deinde reliquum corpus in sexcentas dissecant partes. Non tamen permisit Deus, vt in eius Archidiaconum & canonicos aliosque sacris initiatos, qui ei ministrauerant, manus cruentas immitterent.

Diuinitus
coercentur
percuissores
eius.Crudelissimi
ad alta-
re interfici-
tur à rege.Vide imma-
nitatem.

Atqui hac totius corporis beati viri dissipatione crudeli non contentus impius rex, iubet membra secta in varias dispergi partes, vt à bestijs & auibz deuoretur. Non cunctantur ad iussa capeffenda milites, longè lateq; sacros artus disijciunt, & ecce vnus digiti articulus dum cadit in stagnum, aedi S. Michaelis propinquum, deglutitur à pisce. Redit rex ad palatium, gloriatur tam praclarum se edidisse facinus, applaudunt assentatores execrabiles, aiunt regem fecisse ita vt oportuit, laudant peccatorem in desiderijs animae eius: eam verò referunt mercedem à rege, qui talibus delectabatur, vt eius iussu in aedes Episcopi ocyus inuadant, illius & sacerdotum atq; familiarium bona diripiant. Hunc in modum vir tantus excessit è vita, crudelissimè pro iustitia interemptus sub Gregorio VII. aetatis suae anno ferè quinquagesimo.

Cap. 23.

Caedes eius inritò maximū attrulit luctū vniuersae ecclesiae Cracouiesi, quòd tã egre-

Cap. 24.

gio pastore orbatam se cerneret: postea verò immensae cuiusdã exultationis materiam vberem ei praebuit, cogitanti inuicta animi eius fortitudinem. Id verò summoperè eius augebat dolorem, quòd neque ex Clero, neque ex laicis atque etiam sanguine propinquis quisquam reperiretur, qui aut publicè luctum pra se ferre, aut iusta funeri persoluere, aut dissectas corporis partes colligere, & sepulturae mandare auderet. Id enim rex impius graui proposita poena veruerat, ne quis aliquam doloris significationem daret, ne sacrum corpus colligeret & humaret, neq; vilo vel publico vel priuato officio illud curaret, scilicet vt à canibus & volucris & feris belluis deuoraretur. Ad eleuandum etià tam immane regis facinus, quidam proceres & satellites regis ausi sunt

Nemo au-
det sepultra-
re mandare
corpus eius.

sunt Grauia sanctissimo viro crimina asingere, eius facta & virtutes calumniari & peruertere, cum non praesulem sed praesorem, non episcopum sed opiscopum & opibus inhiantem, postorem non pastorem, spiculatorem non speculatorem, non mentium sed renum scrutatorem, atque id genus multa alia scelerate didicere: quae quidem Boleslaus iussit in vulgus efferri & propalari, ut celebritatem nominis eius & sanctitatis famam modis omnibus aut aboleret penitus, aut saltem obscuraret, inuidens & martyris nomen & gloriam. Atque id sane consecutus est, ut iam tantus tamque praecellens vir passim ludibrio haberetur, & mensarum ludus esset. Sed non passus est ille omnia circumspectans diuinæ providentiæ oculus tam foede lacerari existimationem martyris sui. Nam altera ab eius caede die, cum rex & impij administri crudelitatis eius putarent

Quatuor a-
quile tuen-
tur extincto
corpus eius

iam corpus omne à canibus & auibus absumptum, à quatuor mundi partibus totidem rarae formae & magnitudinis aduolarunt aquilae, magnoque studio loca, in quibus dissipata erant sancti Praesulis membra, circunvolitantes, non sinebant ab vllis vel feris vel volucris ea attingi. Viderunt etiam viri religiosi nocte, quae necem eius secuta est, miri splendoris radios in omnes corporis dissecti partes sceleritis effundi, totidemque singulis locis ardere lampades, quot illic partes corporis haberentur. Haec verò triduo non solum rumore vulgata, sed crebro etià à fidelibus conspecta, quosdam ecclesiae Cracouiensis Canonicos & primores, nonnullos etiam fide integros & constantiores laicos animarunt, ut neglectis regis minis, sacras partes illas accuratè colligerent, singulasque apto naturae ordine inter se coniungerent. Vbi tum contigit miraculū omni admiratione dignissimū. Nam simulatque, id ita factū fuit, corpus adeo integrum conspectū est, ut nulla visum vel cicatricū vestigia apparerent. Longè igitur secus euenit, atque rex & sui putarant. Corpus vel mille sectionibus antea lacerū, repente pristinae integritati, nullo humano studio vel arte, sed diuina virtute restitutum est. Tanta verò odoris suauitas inde prodijt, ut omnium nares ea complerentur. Inde translātū est honorificè ad aedem S. Michaëlis, quod rex omni saxo durior non sineret in summum templū illud inferri, & ante fores eius aedis sub diuo sepultū, nullo luctu aut caremonijs palam adhibitis, quod vereretur fideles, ne rex barbarus illud extra templū eijciendū mandaret. Conditū tamen fuit pro more in tūba aromatibus referta. Vnus solus digiti articulus ille, quē antea à pisce deglutitū diximus, integritatē corporis adhuc deerat: sed ille quoque, facile repertus est, lumine quodam piscem illū mirificè prodeunte, Qui articulus postea corpori adiūctus, auxit miraculi magnitudinē. Porro aqua lacūs illius deinceps curandis varijs morbis ex digiti sacri contactu vim idoneā perceperit: & si ad humanos vsus accommodaretur, nocere potius quam prodesse visa est.

Redintegra-
tur corpus
diuino mi-
raculo.

Cap. 25.
Ardent lam-
pades caele-
stes ad sepul-
crum eius.

Ipsū autem sepulcrum beatissimi antistitis assiduis noctibus caelica luminaria & lampades illustrarunt: id quod non solum religiosi & pii viri, sed praeter ceteros etiam ipsi carnifices viderunt. Postquam verò tristis nūcius tam immaniter occisi Stanislai ad aures Gregorij VII. Pontificis Maximi peruenit, diū pro ambiguo habitus est, quod Pontifex & Cardinales facile sibi persuadere non possent, tantum scelus à rege susceptum. At ubi multorum & literis & relatione confirmatus est, multum luxit Pontifex, & qua poena tanti viri caedes multanda foret, deliberare cepit. Tandē in regē & sceleris administros atque fautores excommunicationis pronūciauit sententiā: scripsitque, Gnesnensi Archiepiscopo Petro alijsque Poloniae Episcopis, ut in ultionem tam immanis parricidij vniuersa Gnesnensis prouincia interdicto subiaceret, & tam rex Boleslaus quam necis horrendae participes satellites Dominicis & festis diebus pulsatis capanis & accēsis cereis publice & solenniter nominatim interdicto & anathemate plexi denunciarerent, & simul vniuersum Poloniae regnū interdicto teneri: quas poenas extendi voluit etiam in exteras regiones, ad quas rex vel complices eius peruenirent, quandiu illic morati essent. Praeterea regem Boleslaū & vniuersam Poloniae regio honore priuauit, omnes principes, barones & subditos ab obedientia illi praestanda absoluit, multasque alias poenas inflixit filijs & haeredibus equitū, qui necē intulerant viro innocentissimo. Pontificis hac sententia, etsi magnum allatura periculum videretur, si ab Archiepiscopo & Episcopis publicata foret, non tamen illi ausi fuere Pontificis negligere voluntatem. Itaque sicut ille iusserat, ita fecere: clausaque sunt templa omnia, cultus omnis diuinus, non sine multo Cleri & populi luctu, publice intermissus est. Reuelatum etiam diuinitus fuit quibusdam religiosis viris, in ultionē necis Stanislai regnum Poloniae in tot factiones distractum iri, in quot fuisset partes eius corpus dilaniatum. Quod sanè verissimum fuisse, rerum successus postea comprobauit.

Prinat regē
& regnum
titulo regio

At

At verò Boleslaus rex triennio mansit pernicax, Pontificisque anathema pro nihilo putavit, licet eum hortarentur & Archiepiscopus & Episcopi, ut missis Romam legatis, Pontificis animam placaret, & congrua poenitentia facinus admissum expiaret: quæ omnia furdo narrabantur. Impius enim cum in profundum malorum venerit, contemnit. Sed illi contemptum multiplex Dei vindicta consecuta est. Qui enim antea sepe omnium ore celebratus fuit, postea in summum contemptum adductus est, non apud suos duntaxat, sed etiam externos, prosperique successus in diuersum mutati sunt. Etsi autem molestissimè tulit anathema Pontificium, plus tamen torqueri visus est luminaribus & lampadibus, ad beati Stanislai monumentum cælitus submissis, itemque miraculis, quæ ad eius inuocationem fiebant. Existimans autem vano rumore isthuc spargi in vulgus, ut certius omnia cognosceret, de specula arcis Cracouiensis suis ipse oculis vidit ea luminaria & lampades è cælo descendere supra sepulcrum eius. Tum verò non nihil eius audacia compressa est, coepitque timere sibi ob parricidium, præsertim cum & apud suos in dies vilesceret, & cum externi plus plusque execrarentur. Accedebant huc horridæ animorum inter se in regno Poloniæ dissidentium tempestates, bella intestina, multitudo principum, regius honor ereptus Poloniæ supra ducentos deinceps annos, multæque aliæ clades & calamitates.

Iam tertius ab interfecto sanctissimo Præsule volebatur annus, nec tamè in locum eius alius subrogatus fuit antistes varias ob causas. Valdè autè Polonos affligebat Pontificis interdictionem, quod toto regno obseruabatur, accendebatque multorum animos, ut Boleslaum parricidam conuictis proscinderent, tanquam tanti mali causam. Interim miser ille diris conscientia stimulis ad eò noctes atque dies exagitabatur, ut nec cibum nec somnum commodè capere posset. Consolabantur illum amici, & animam eius erigere nitentur, sed ad superiora flagitia etiam desperationem quandam adiciebat, Russia quædam prouincia ab illo bello victa, parere illi noluerunt nec tributa pendere: proceres eius in dies maiori odio & contemptu eum prosequerentur. Accessit tumultus regni & discordia ciuili, nec quisquam ferè erat ex nobilitate, qui non dira regi imprecaretur. Omnes tanquam pestem eum vitabant & oderant. Creuit tandem eoque in illum & procerum & popularium odium, ut permulti inter se in eius necem aut certè captiuitatem conspirarent. Atque ipse solebat non raro conqueri amicis, se tanquam vmbri & phantasmatis quibusdam perpetrati parricidij miserè agitari.

Hinc factum est, ut cum sibi à suis metueret, fuga salutem querere deliberarit. Itaque cum filio Miescone & quibusdam alijs in Hungariam se recepit ad Ladislaum regem, apud quem sibi omnia tuta pollicebatur, quod eum in regnum restituisset. Et ab illo sanè honorificè exceptus, & humaniter aliquandiu tractatus est: sed diuina illum persequente ultione, secundo exilij anno subito languore correptus, & amentia percussus, syluas & loca auia petebat, ubi à proprijs canibus, cum repentina morte exinctus esset, fertur deuoratus. Ita quod beato Stanislao ille struxerat, in suo caduere, stupendo Dei iudicio perpeffus est. Plexi sunt etiam diuinitus varijs modis qui ei in sancti viri nece socij fuere. Successit ei Vuladislaus frater eius, sed regium nomen sibi usurpare ausus non fuit, dominum & heredem regni Polonici se appellans, uti testantur literæ eius, quas nos vidimus. Neque Archiepiscopus Gnesnensis, Pontificis maximi interdictione absteritus, eum regem vngere voluit. Inde multo tempore in multos principes scissum est Poloniæ regnum. Vuladislaus autem spectata religione & in Deum pietate princeps, missis Romam legatis, tandem à Pontifice Gregorio VII. impetrauit, ut interdictione Polonia absolueretur, & Cracouiensi ecclesiæ Lampertus Pontifici ex ea legatione probè cognitus, Episcopus præficeretur. Est autem hoc sanè memorabile, quod toto decennio ab interfectione beati Stanislai super eius sepulcrum singulis noctibus luminaria & lampades cælitus demissa ardere visæ sunt: visus est & ipse beatus vir à multis pijs viris in æde S. Michaëlis, ad cuius fores tumulatus fuerat, collucentibus lampadibus & vniuersum templum luce mirabili illustrantibus stare ad aram pontificalibus indutus, & benedictionem impertiri ijs, qui eò aduenerant, duobus illum venerabilium personarum choris circumstantibus, & cum illo psalmos suauissimè concinentibus. Quod si qui cineres aut lapilli ab eius sepulcro ad agros allati essent, morbi pellebantur.

Postquam autem anni decem lapsi sunt ab eius martyrio, cuidam nobili matronæ S. Stanislau per visum imperauit, ut diceret Lamperto Episcopo Cracouiensi & Canonicis eius, ne ipsius corpus diutius paterentur tam vili loco & sepulcro contineri, sed

Cap. 26.

Prouer. 18.

Vindicta
multiplex
regem per-
sequitur.

Cap. 27.

Russi nolunt
parere Po-
lonis.Multi in re-
gis necem
conspirant.Cap. 28.
Fugit in
Hungariam.Miserè
perit.Visiones ad
sepulcrum
S. Stanislai.

Cap. 19.

Transfer-
tur sacrum
corpus eius

Cap. 30.

Apparet
Cardinali,
eius in san-
ctos relati-
onem im-
pedienti.

Surgit qui-
dam defun-
ctus.

Canoniza-
tio S. Stani-
slai.

sed illud in primariam ædem Cracouiensem transferrent. Creditum est illi matronæ, quod eius dicta etiam alijs testimonijs fulcirentur, apertumque est monumentum eius, vnde mox multa odoris suauitas effusa est, leuatumque inde sacrum corpus, honestissima arcæ impostum, & in summam ædem Cracouiensem Lamperti Episcopi & Canoniorum humeris importatum est anno salutis millesimo octogesimo octauo, quinto Calendas Octobris: conditumque est in sarcophago elegantissimo, è petra confecto, & lamina aurea contecto, cui laminæ series martyri, eius insculpta erat.

Plurima deinde meritis beatissimi viri edita sunt miracula, quæ prolixè partim commemorat author huius, sed more nostro ob nimiam multitudinem cogimur ea omittere, ne moles operis crescat in immensum. Id vnum tamen præterire nolumus, quod cum diu laboratum tandem esset sub Innocentio III. Romano Pontifice, vt in sanctos referretur, & Cardinali Ostiensi Rainaldo, qui postea Innocentio succedens, Alexander dictus est, admodum repugnante res effectum obtinere non posset, idem Cardinalis in grauem morbum incidit, qui non solum ipsi, sed etiam medicis vitæ eius desperationem afferret. Hoc morbo ad dies aliquot laboranti, apparuit S. Stanislaus vigilanti & decumbenti cum multo splendore & gloria, eumque comiter reprehendit, quod temerè ausus esset ipsius impedire in sanctos relationem: sed veniam ignorantia petenti libens signouit, at ita tamen, vt minaretur grauius simile quippiam deinceps tentaturo: iussit autem, vt in signum sanctitatis suæ quamprimum sanus è lecto surgeret. Quod ita factum est, adeoque, permouit Cardinalem illum, vt cunctis mirantibus repentinam eius sanitatem, mox ad Pontificem Innocentium se conferret, & summoperè hortaretur eum, vt sine hesitatione in Sanctorum catalogo illum adscriberet. Itaque Pontifex in eam curam intentus, cum iam coram infinita hominum frequentia Assisij in hoc opere versaretur, vidit in templum inferri cadauer iuuenis extincti, Ibi tum humi se prosternit coram altari, cui assisibat, orat Dominum, vt præsentis miraculo confirmet vera esse, quæ de Stanislai sanctitate dicerentur. Vix precem absoluerat, cum ecce defunctus redit ad vitam, & Pontifex tam insigni viso miraculo, pergit in offerendo sacrificio, pronunciatque, S. Stanislau in Sanctis deinceps numerandum, diemque festum ei celebrandum octauo die Maij, quo occisus, fuit. Incidit hæc res in annum Christi supra millesimum ducentiesimum quinquagesimum, cum iam à cæde beatissimi Stanislai fluxissent anni centum & septuagintaquinque. Per multa inde secuta sunt miracula, quibus Deus cohonestauit sanctum martyrem suum in laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula, Amen.

VITA S. PETRI ARCHIEPISCOPI TARENTA-
SII, AVTHORE GAUFRIDO ABBATE ALTAETVMBÆ,
cui eius scribendæ negocium datum fuit à Cisteriense & Clarauallense Ab-
batibus, cum Lucius Romanus Pontifex illis mandasset, vt eam
conscribendam curarent.

PROLOGVS AVTHORIS.

Heb. 13.

Act. 14.

Præfatione
in Peuta-
reuchum
Moyfi.
Eccli. 11.

Ouid. 1. A-
mo. Ele. 15.
Psal. 73.

VT à verbis Apostoli præfatiuncula nostra sumat initium, Christus Iesus heri & hodie, ipse & in æternum: Et quemadmodum nullis retro generationibus sine testimonio semetipsum cognoscitur reliquisse, nec nostro credendus est tempore in hac sibi parte deesse. Nec solum sibi vel nunc reliquit Eliam, cuius thesaurus charismatum nulla distributione minuitur, cuius opes gratiæ spiritualis sicut defectum nesciunt, ita nec detrimentum. Sanctus olim Hieronymus catalogabatur contemporaneos suos sic ingenia quasi vina probare, quibus videlicet gratia ex vetustate succrescit. Quid putas diceret, si videret merita quasi vina probari? Viuentium tamen eatenus prædicare virtutes proverbialis doctrina prohibuit. Quod non modò cauere necessè est ob humanæ conditionis incertum, sed propter illud quoque Poëticum, quia Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit. Nouit Dominus, qui sunt eius, & stellas suas distribuit in signa & tempora, dies & annos. Nemo itaque dixerit: iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius. Et veritati contraria est talis opinio, & inimica saluti. Necessitatem patientibus subtrahit opportuna suffragia, & proficientibus ingerit ex perfectionis desperatione teporem. Nequid nobis superuenisse credenda

denda est admissura ferotina, vel cōceptus extremus. Necdūm cessat luctator strenuus & fidelis varias imponere virgas aquarum canalibus, vel scripturarum codicibus, vel quia aqua sunt populi, decursibus transeuntium generationum. Virgas ex populis, vnde suaui ad refrigerium conficiuntur vnguenta, misericordiae viros possumus intelligere, in populis commendantes. Virgas ex platanis, quarum solida pulchritudo & leuigata planities aedificijs praestat gratiam & decorem, religiosorum hominum irreprensibilem accipimus sanctitatem, quae probabilibus domum Dei aedificat & illustrat exemplis. Virgas ex amygdalis, quarum vtinam singula quaeque die altera, post praesentem vitam scilicet, vt illa quondam Aaronica, fecundior innorescat, in tertio ordine praelatos accipimus. Quae vtinam frondes proferant ad obumbrandum reis vilius, quam ex folijs ficuum perizomata primi texere parentes. Vtinam flores gratiae & deuotionis exhibeant, quibus interim fulciantur amore languentes. Vtinam producant amygdala, id est, nuces, longas videlicet, non breues: fructū, qui non transeat, fructum salutis & saetatis aeternae. Quauis & aliter intelligere liceat, & referre frondes ad verba doctrinae, & flores ad exempla vitae, summum etiam fructum ad orationis effectum. Denique huic virgae, quam suae generationis hominibus diuino exhibiram munere, propositi nostri est posteris etiam redhibere, tam excellenter affuit in eleemosynarum exercitijs vnctio misericordiae, in conuersatione sua monastica solidus nitor professionis & puritas disciplinae, in praelationis officio fecunditas multiplicis gratiae, vt difficile dixerim, quid inter populeas, aut platanicas, vel amygdalinas debeat reputari. Sic nimirum vixisse eum, & cuilibet horum trium velut specialiter fuisse deditum constat, vt transeuntem ex hoc mundo ad patrem omnes viri misericordiae, omnes filij disciplinae, omnes etiam sponse Domini fideles & strenui paranympsi, ad sua certatim moenia merito rapuisse credantur, sibi quique proprium vendicantes. De quibus singulis vel pauca quaedam, religiosorum fratrum testimonijs comperta, sequens narratio comprahendet, quantum scriptori in scio tanti pontificis merita contulerint.

VITAE HISTORIA.

CAPVT I.

Venerabilis huius Petri parentes, praedium proprium in Vi-
 cennensi incolere dicecesi, quod postmodum idempse-
 prior mutato nomine, S. Mauritij nuncupauit. Illic & iustis
 suis laboribus victu mediocri vitam sobriam transigebant,
 secundum seculum praesens humiles, sed erga pauperes
 eleemosynis & compassione, erga viros religiosos obsequijs
 & affectione deuota, apud Deum ingenui & sublimes. Eo
 tempore Cisterciensis monasterij vinea iam fructificans, ad
 illas etiam partes dilatauit palmites suos, Quos reueren-
 tissimus Archiepiscopus Guido, in summum pontificem
 Calixtum, secundum mutationem dexterae excelsi post-
 modum assumendus, feliciter plantauit in monasterio Bonauallis, fidelium multitu-
 do rigauit, ad benedictionem suam dedit Dominus incrementum. Huius coenobij pri-
 mus abbas Iohannes, multiplici praeditus sanctitate, pontifex demum factus est Valen-
 tinus, & maxime post gloriosum ab hac vita discessum miraculis claruit quam multi-
 plicibus & immensis. Parentes quoque praedicti Petri, a primordijs monasterij multi-
 moda eum deuotione colebant. Quorum primogenitus, Lambertus nomine, litera-
 rum studijs traditus, in puerili erudiebatur aetate: Petrus vero secundus natu, officio
 fuerat alteri deputatus: fraterna tamen aemulatione, vel potius inspiratione diuina,
 ipse quoque ad eadem studia vehementer aspirans, proficiebat eatenus, vnctioe ma-
 gis quam eruditione magistra, vt mirari inciperent, qui videbant puerum, literas rapi-
 entem, amplius discere quam doceri. Nec ingenio memoria, immo neutri gratia de-
 fuit. Denique psalmos omnes Davidicos sic apprehendit, sic tenuit, vt anno primo cor-
 detentis vna die psalleret vniuersos. Praeuentus in benedictione dulcedinis, a pueritia
 grandiusculam sibi induit grauitatem, lectionis amator, ludorum fugitans, quibus illa
 confuevit aetas potissimum delectari. Eo tempore, iam legitima liberorum procreati-
 one completa, vitam in seculo eremiticam praecoccupare parentes, abstinentiae dare
 operam, a coniugij opere penitus abstinere, & amplius solito eleemosynas exercere
 ceperunt. Deputauerant molliora fulcra pauperibus, ipsi in palea recubantes. Et cum

Gen.30.

Num.17.

Gen.3.

Maij 8.
S. Petri pa-
rentes.Felicitas in-
genij & di-
scendi cele-
ritas.Moru ma-
turitas.Parentum
cius vita re-
ligiosa.

O tota

tota domus xenodochiū videretur, assignata erat pauperibus & peregrinis propria cella seorsum. Religiosos nō modō suscipere, sed expetere satagebant. Maximē verō Carthusienbus & Bonauallisibus, in quibus maximē cōplacebant, cōgrua ferre cibaria, & salutis cōsilia ab eisde non modō sibi sectāda, sed pluribus communicanda referre. Pacem habere cū omnibus, pacem omnibus suadere, & ad pacē reuocare discordes. Iniuriam patientibus opē ferre, opportunē arguere, quos licuit, inferentes. Cūscio pater vtebatur ad carnē, quod sub vestibus sibi congruis occultabat. Ambo pariter magis ac magis innocentia conseruare, sectari iustitiam, colere pietatem, in fide & operibus bonis liberos educare. Filij clericis nulla volebant beneficia ecclesiastica tribui, licet adhuc in seculo constitutis, quod vix solent etiam religiosi prateruitare parentes.

CAP. II.

Petrus fit
monachus
Bonauallis.

Virtutes
eius.

Iam Petrus iunior (nam & genitor ipso nomine vocabatur, Apostoli proinde Petri cultor officiosus & affectuosus amator) Pythagoricę literę biuium & ambiguū adolescentiæ tempus attigerat. Iam pro ætate & religione sua in ea quidem literali doctrina, quæ competere vtrique videbatur, fructum potiùs conscientię eligens, quàm infantis scientiæ folia vana sectari, suadente abbate Iohanne, ad quem pater propter hoc ipsum, sed alia occasione, accedere eū fecerat, prædicto Bonauallis cœnobio sese contulit, ibi sese offerrens Deo sub regula & Abbate fideliter seruiturum. Votum vouit, & vorum soluit, supplicem Deo & miserentē animæ suæ, corpori durum castigatōrē, prelati obedientissimum, humilem cunctis fratribus, cunctis amabilem, nec multō post etiam vtilem, imitabilem, venerabilem, raptim potiùs, quàm paulatim, proficiendo, incipiens exhibere. Iam tunc firmiter locabantur in eo sublimium solida fundamenta virtutum, & radices deorsum mittebant, sursum fructificatura genimina gratiarum. Lambertum quoque germanum suum ab eodem conuersionis suæ initio secum traxit. Qui nimirum & ipse laudabiliter conuersatus, in cœnobio, quod Casiriacum dicitur, Abbatis officio strenuē functus est, & defunctus in eo. Nec longē post, quàm Petrus noster tyrocinij sui tempus expleuerat, reuerendissimus Abbas Iohannes intelligens, quoniam vas electionis est iste, per diuersos eum gradus ad officia diuersa promouit, semper seipso inueniens, quanto perfectiorem, tanto humiliorem.

CAP. III.

Creatur Ab-
bas Stame-
dienfis.

Sap. 10.

*breui

Vide ani-
mum in pau-
peres valde
benignum.

Interea tempus affuit, vt nouus eligeretur Abbas, cum nouo fratrum examine in nouo Stamedij monasterio ordinandus. Dicitur verō Stamedium, quasi stans medium, quōd circa eundem locum, prouinciæ duæ & duo conueniant comitatus. Votis communibus & Abbatis Iohannis arbitrio Petrus eligitur, vt supra illam petram, illam fundaret Dominus, illam ædificaret ecclesiam. Ad locum mittitur arduum, locum aridum, locum arctum, & quod maius incommodum videbatur, iuxta publicam stratam penē iugiter à multitudine commeantium frequentatam. Sic certamen forte fortiori datum, vt vinceret & sciret, quoniam sit fortior omnium sapientia. Quantis humanitatem ieiunus hospes exhibuit, quantos seminudus & algens ipse vestiuit. Inter excelsas rupium fauces, sicut cernere est, sibi suisque cœnobii, xenodochium alijs construebat. Sed exteriora grauamina paruipendens, secum grauius luctabatur, admirans, quōd tale sibi officium Dominus & tantum nomen permisisset imponi, nullum sese æstimans, nullum profitens, nullum gerens. Obsequijs potiùs, quàm iniurijs mouebatur. Pedes ibat ad longius posita tuguriola fratrum, & ad remotos in Alpibus reptitabat agellos. Pane arcto & aqua graui, incōdito & vix salso olere vescebat. Dedit tamen Dominus benedictionem, & illustratus est ædificijs, donatus pascuis, agris, vineis locus, licet remotis, & vnde ad monasterium non sine multo labore vel nunc queant cibaria qualiacunque deferri. Nihilominus etiam humanitatis & compassionis erga pauperes & peregrinos hereditariam gratiam eiusdem cœnobij fratribus reliquit, vt celebris hodieque fama pronunciet, Stamedienfes, supra multos abundantiores, magis humanos, amplius liberales. Iam tunc panes & casei frustra circunferens, in sinu miserabilium personarum, dum occurrerent, abscondebatur. Quod in episcopatu magis exercuit, socijs etiam suis onera pia communicans. Si prandendum foret iter agenti, vt fit aliquando, diuerticula declinabat, iuxta callem publicum residens, vt mensa eius etiam tunc cum pauperibus foret & peregrinis. Illuc quanto pauperior, tanto acceptior hospes vel infirmior aduentabat. Prouiderat autem Dominus vltimum congruam huic viti & alijs, in eadem tunc fructificantibus regione, illustrem principem & bonorum memoria dignum Marchionem Italia, Sabaudia & Maurien-

na co-

næ comitem Amedeum. Hic deuotus admodum viro Dei, præter alia beneficia, horreum quoque cum vineis, quod Montem Melioracum vocant, eius cœnobio contulit, vt infra arduos montes haberet, quò diuerneret, quādo eum, in quo sibi plurimum complacebat, consilij gratia accessiret. Iam mundo cœperat innotescere, iam lucere in operibus suis, vt glorificaretur pater cœlestis in eo, cuius cor ardens erat in semetipso ex ignito eloquio sapientiæ, de qua legitur, quoniam cum simplicibus sermocinatio eius. Ad meditandum enim, cum Isaac Patriarcha egrediebatur in agrum: & sapientiam concupiscens, mandata seruabat, vt daret illam Dominus sibi, & intelligeret à mandatis, piæ & dicitur actioni, sacra contemplationis obtentu.

Amedei principis liberalitas.

Prouer. 3.
Gen. 24.

CAP. IIII.

Interea videns eum Rebecca, vultum operuit, & desiliit de camelo. Siquidem Tarentasiensis ecclesia virum sibi à Domino præparatum & prædestinatum, considerans, ab Idraële quodam, moribus magis quam nomine barbaro, de priore errore confusa, recessit. Ille enim prædictam ecclesiam nequiter occupauit, nequius detinuerat, ambitiosè ingrediens, & perniciosè progrediens, vt prauo inchoata principio, similis exitus consummaret. Hunc præcesserat cum reuerentia nomināndus alter Petrus, ex Abbate primi monasterij, quod ex Cistertio prodijt, Firmitas nomen illi: & ex eodem ordine ad Pontificium primus assumptus, vir Deo dignus, in vita sua optimis præditus studijs, & post obitum, sicut aiunt, pluribus vsque hodiè fideliter accedentibus, ad memoriam suam ægrotantibus conferens sanitatem. Hunc secutus est hydræ soboles Idraël supradictus, sed temporis sorte, non imitatione virtutis. Quod enim ille corripuit in moribus, quod acquisiuit in possessionibus, quod ecclesiasticis addidit ornamentis, hic corrupti, difraxit, dilapidauit in breui. Propter hæc & similia arbor inutilis Apostolica falce præcisā, & Dominus Petrus Stamedienis ad regimen ecclesiæ Tarentasiensis electus est, cæterorum omnium votis conuenientibus, sed non suis. Nullatenus enim potuit ad consensum electionis induci, donec conuentum Cistertij Capituli generalis eiusdem ecclesiæ clerici præstolantes, illic eum interceptè, vbi subterfugium deinceps non haberet. Ibi autoritate totius ordinis est oppressus, maximè verò sancti Bernardi Claraualis, cui reuerentiam semper exhibuit singularem, & venerabilium patrum suorum Cistertiensis & Bonaualensis Abbatum. Ab ijs angariatus, & manualiter clericis assignatus, obtemperauit inuitus.

Idraël pseudoeppiscopus.

S. Bernardus Abbas Claraualis

CAP. V.

Sic promotus est in Tarentasiensem archiepiscopum venerabilis Petrus, sed parum motus à forma vitæ, in qua fuerat conuersatus: mansit habitus humilis, victus tenuis, somnus breuis. Si meliunculam vestem quæcunq; persona attulit, non longā fecit cum eo moram: sed ad alterum transijt possessorem. Victus eius, panis cibarius cum legumine, & talibus erat oleribus, vt ex eadem olla ministraretur egenis: nisi quod melius condita frequenter illis præcipiebat offerri. Id dico, quod mihi sæpius datum est experiri. Ad Romanam curiam cum eo aliquando profectus sum: & quia ieiunantibus nobis pauperes prius prandere volebat, & iterum atque iterum superuenientibus erogari, pluries accidebat, in superfusa aqua & iure secundo vix modicum oleris aut leguminis inueniri. Et licet plurimum mihi sanctus ille deferret indigno, sæpius tamen cum sua prius cibaria superuenientibus porrexisset, vel clamitantibus misisset egenis, nostra quoque tollebat quasi murmuranti, sed vt satis cognouerat, super huiusmodi rapina potius gratulanti. Pro vigilijs prolixioribus monasterij, à quibus se deplorabat auulsum, secretis orationibus insistebat. Opera manuum, labore compensabat itinerum: sed & manus impositionis, id est, confirmationis non modò infantum, sed & personarum cuiuscunque ætatis, vbique ad eum & vndique confluentium, aliquando de mane vsque ad crepusculum noctis & vltra protraherebat: disciplinam silentij, prædicationis instantia redimebat. Subtilioribus tamen eloquijs animum minùs apponens, personis potius alijs imponebat, quoties auditoribus disertis competerè talia videretur. Ipse magis doctrinam simplicem sectabatur, studens eruditioni, consolatori, exhortatori, obsecratori, & quantum minùs libenter & minùs frequenter, interdum tamen increpatori. Volebat enim & ipse quinque verba magis in sensu, quam in lingua decem millia, loqui. De mandatis Dei erudiebat ignaros, & fidei sacramenta ad discussionem minùs idoneis, sermonibus paucis inuoluta tradebat: quemadmodum olim filijs Caath vrensilia tabernaculi non licuit, nisi tecta, deferre. Consolabatur magnificè pœnitentes, non modò in locutione communi, sed multo magis in collo-

S. Petrus fit Tarentasius Archiepiscopus. Eius victus,

1. Cor. 14.

Num. 4.
Erga pœnitentes vt se gesserit.

tionē secreta: flere ipse cum flentibus, & præuenire minùs adhuc sua crimina, sua discrimina sentientes, monitis excitare viam salutis ingressos, nunc parata fidelibus præmia, nunc priorum exempla proponens: obsecrare deuotionis capaces animos, diuinam erga homines charitatem affectuosè commendans, & commemorans beneficia, vel singulariter aliquibus personis, vel cõmuniter vniuersis exhibita. Improbos etiam durius arguens, increpare, horrorem malitiæ, flagitiorum maculas execrans, & futura velut sub oculis ponens supplicia, terribili prosecutione depicta. In colloquijs etiam familiaribus, quemadmodum ventus Aquilo dissipat nubes, sic verba detractoria, noxia, ociosa, non modò facie tristi, sed & repræhensione congrua præcedebat. Sed vt verborum fructus ex operibus innotescat, ad ea deinceps accedendum.

CAP. VI.

In sua Ecclesia quæ inuenit meritò corrigenda.

In ecclesia sua residens nouus pontifex, inuenit quod vehementer doluit, negligentiam in ea fieri opus Dei, vt non tam remuneratio præstolada, quàm metuenda maledictio videretur. In moribus clericorū non satis ei placuit, quia nec Deo credidit complacere. Episcopij & clericorum inculta vel ruinosæ domus, pristinos habitatores negligentia arguebant. Parochiales ecclesias & decimationes diocesis ex magna parte viri potentes laici, vel ab eis alij possessione sacrilega detinebant. Sacerdotum vita minus probabilis, & sibijs plurimum noxia, & plebibus perniciofa existerat. His & huiusmodi rebus intendit & superintendit episcopus, suū sibi nomen interpretans. Orationi institit deuotione fideli, & prælatus in sollicitudine subditis operam sedulus & circumspectus impendit. Super omnibus tamen confusus est magis orationi, quàm industria propriæ vel labori. Denique, quod vix aggreddendum fuerat, vix sperandum, de ecclesia sua magnos & nobiles viros amouit clericos seculares, & pro eis regulares canonicos introduxit: neutrum sibi imputans, sed diuinæ sapientiæ fortiter & suauiter omnia disponenti, sine graui scandalo vtrunque opus perfecit. Ordinos quoque canonicos, in disciplina morum diligenter instituens, egit vt diuina officia dignius & honestius celebrarent, vt eorum conuersatio regularis & opinio acceptabilis, ad salutaria studia ceteros quoque, tam clericos quàm laicos excitaret. Cum quibus intrans & exiens fidelis antistes, psallebat in choro: in claustro vel capitulo residens, de spiritalibus studijs siue etiam temporalibus conferebat agēdis, quemadmodum magister discipulos erudit, nutrix fouet paruulos suos. Ne non prouidit eis ad tempus, sed in posterū quoque de redditibus episcopij non modicam contulit portionem: vt merito sinul & numero clerus Domino seruiens augetetur. Et suæ tamen domui restituit ampliora, præsertim ex parochiarum stipendijs & ex decimis, quas de manibus tyrannorum per censuram Ecclesiasticam potenter eruit, vel liberaliter pecuniarum collatione redemit. Ceteros etiam sacerdotes & corripuit & correxit, ecclesias necessarijs utensilibus, pallijs, libris & vestibus competenter ornauit: nullam penè capellam in toto episcopatu sine argenteo calice dereliquit. Vbi aliam comperit non suppetere facultatem, (Siquidem valde inops est regio) ex singulis domibus oua singula per hebdomadam colligi & venditari fecit, donec ad precium calicis peruenirent. Pecunias non reposuit, auaritiæ idolum detestans. Annonas annotinas esse, & suis annis voluit deseruire. Debita grandia non contraxit, nec qualibet occasione seruus fieri voluit scelerantis, sua semper mediocritate contentus. Comites religiosos & paucos, in sua præsertim diocesi, circuducens, ecclesijs fieri noluit onerosus, obsecrans hospites suos, vt quod minus in familia vel equitaturis consumerent, fratribus suis, qui nusquam illi decerant, erogare pauperibus non pigeret. Cathedralem basilicam texit lapidibus, caput & campanaria plūbo operuit: Quam multipliciter pro qualitate provincie decoratam, ornamentis etiam competentibus illustrauit. Exteriorem quoque decorem, vt decuit, domus Dei diligens & procurans, suas & clericorum domos vel renouauit, vel nouas condidit, non admirationem intuentium captans, sed moderata inhabitantium commoditate, vel mediocri amœnitate contentus. Specialis siquidem cura extitit præsulij & sollicitudo permaxima super egenis & agris vtriuslibet sexus & cuiuscunque ætatis. Domus eius omni tempore xenodochium fuit. Maximè tamen ante messem mensuris tribus, quando maximè solent, illis præsertim in montibus, illis in rupibus, alimenta deficere, singulis annis statuerat agapen fieri generalem, & quotidie multitudinem vndique concurrentium pane refici & pulmento. Nihilominus quoque per vniuersam diocesim suam inualidos & desperata agritudine decubantes studiosè perquirens, in victu & vestitu necessariâ prouidebat, per seipsum, quos poterat: quos non poterat,

Sap. 8.

Ecclesias vt ornari.

In ædificijs quid spectarit.

Hospitalitas insignis.

Erga ægros cura & be-

póterat, per fideles nuncios sapius visitans, & erga eorum curam ex contingensibus nihil omittens. Quibus cubicula propria vel suorum solatia deerant, dabat operam, vt personæ committerentur fidelibus & deuotis, apud quos humanitatē eis faceret idoneam exhiberi. Ipse verò, quacunquē pergeret, tanta libertate, tanta affectione curam gerebat huiusmodi miserabilium personarum, vt nummos, cibos & vestimenta non postularium importunitas extorqueret, sed charitas vtrò porrigeret. Pluris etiā aestimabat occasionem sibi præstitam miserendi, quàm exhibitum à se beneficium quodlibet indigenti. Quoties eius munera lachrymæ præuenerunt, vt pietatis adeps holo-causto pontificis non deesset? Furabatur quæ sua erant, etiam quæ suorum, vel sibi adeo familiarium, vt certus foret, in suo eis damno fore complacitum.

CAP. VII.

EST mecum frater, qui in sua ei adolescentia notus extitit & acceptus. Eo didici referente, quòd apud matronam aliquando deuotissimam, velut alteram sibi Martham ministrantem, recumbens, panes abscondit in sacculo, quem ferebat. Aduertit mulier, & panes suos & alios frangēs atque declinans, dabat opportunitatem, donec sacculus impleretur. Surgitur iam à mensa, sed pietatis furtum episcopus ferre non præualet. Adstantem denique, quem prædixi, tunc secularem, nunc monachum, in consensum huius operis adsciscens, innuit vt cadentem sacculum clam suscipiens, abportaret. Suscepit, tulit, & resignauit iam sedenti super humile animal suum

Exemplum rarum in Archiepiscopo.

CAP. VIII.

Alpem quandoque grauissimam, cui nomen Columna * Iouis, tempore hyemis pertransibat. Occurrit anicula feminuda, debilis, algens, & lachrymis vsquequaque respersa. Videns sacerdos, immò Samarites, non transijt: substitit, & conuenit socios suos, dicens: En mater mea. Nec sine singultu & lachrymis compassionis adiecit: Me miserum: perit frigore mater mea. Quid faciemus ei? Si damus nummos, nihil proderunt morienti. Quis nostrum potest sibi subtrahere, vnde possit ista vitam protrahe- re? Quæsiuit, & non inuenit, quòd omnes sibi in periculo positi viderentur, vix à facie frigoris sustinentes. Hyberno siquidem, vt prædixi, tempore loca pessima pertransi- bant, vbi frigus vix tolerabile inuenitur æstiuo. Sed non fuit, qui faceret bonum, non fuit vsque ad vnum: dissimulante eo, iussi præcedunt cæteri: ipse non subsequitur, sed subsistit. Descendit, vnicam exiit tunicam, qua super cilicium induebatur: & cucul- lam resumens, miserabilem induit foeminam, & procedit. Atramen pedes graditur vi- am difficilem, inter frigoris & laboris molestias constitutus.

Luc. 10.

Vide eximiam charitatem.

CAP. IX.

In eadem Alpe tam graui xenodochium inops ac penè nullum reperiens, efficacem adhibuit operam & impensam, vt ædificijs dilatatum, prædijs & animalibus locuples, transeuntium necessitati subsidia opportuna ministreret. Sic in monte, qui merito dicitur Lætionis, licet extra prouinciã suã constituto, viã vix cõmeabilem, multo labore rupibus scissis, ex magna parte correxit, & hospitalē in eo domũ cū fratribus religio- sis instituit, Tertium in * Iurenſibus solis xenodochiũ ordinauit, vt non modò præteritas eius elemosynas enarret sanctorum ecclesia, sed in futurum sentiat & præsentis.

Aliquot xenodochia instituit.

Virenſibus

CAP. X.

Altera hyeme nimis horrida similem supra dictæ mulierculam, in vna tantum veste lutea tremulam & lachrymosam, idem sanctus inuenit. Huic etiam, alio non occurrente solatio, quod impenderet, non sine corporis sui periculo vestem similiter propriam, occultè sibi detractam, miserculæ tradidit, & celerius declinare præcepit. Ipse verò pro ea curius alguit, expalluit, tremuit: & ignorantibus suis, inter eos dissimulans, incommodum pariter & periculum tolerauit. Ventum est ad hospitium, & in- tuitus eum frater, expauit: Et heu, inquit, pater quid accidit? Considerans denique fri- goris acerbitate confectum, & inueniens sub cuculla tunicam non habere, suam tra- didit illi, & operuit pannis in lectulo collocatum. Ibi demum refocillatus, recaluit & surrexit. Ipso fratre narrante, hoc didici, & quod sequitur alterum pietatis opus, cum virtutibus etiam multis, quibus præfens interfuit, & diligentius explorauit. Plurimis enim annis eius obsequijs deseruiuit.

Mira charitas.

CAP. XI.

In regione Prouinciæ per Nemanſense territorium pater sanctus iter agebat. Cui Lobuiam puer seminudus, immò etiam semiuuius, exijt ex tugurio vili, & intuitus eum, interius se recepit. Intelligens itaque vir misericors oblatam sibi diuinitus misere-

ricordiæ

ricordia facultatem, puerum sequitur, intrat tugurium, miseram inuenit & miserabilem foeminam, aegritudine & inedia laborantem. In palea modica recubabat, vno te-
 da panniculo, non tam vilis precij, quam nullius. Vniuersa suppellex, olla vna non gran-
 dis erat. Lachrymae verba praeueniunt. Accedit tamen, alloquitur, audit septimam di-
 em esse, ex quo panem misella non nouit. Ibi suus ille non parcens, vestes alias atque
 alias tollit: vestit foeminam, vestit & puerum, pecuniam sufficientem ad totius mensis
 victualia coemenda largitur. De sacratissimo patriarcha Iohanne legimus, multas ei
 pecunias quam frequenter oblatas, & ab eo quam liberaliter resignatas esse pauperi-
 bus. Qui iuxta illud Cantici canticorum, Dilectus meus mihi, & ego illi, factis imple-
 bat, quod quidam ex ministris eius post ipsius transitum non est veritus dicere de eo:
 Sic, sic: Tu mittendo, & ego dispergendo: videbimus verò, quis vincat. Sic noster
 quoque elemosynator canalem sese exhibuit, influentem iugiter aquam, iugiter re-
 fundentem, nil retinentem sibi de plenitudine sua.

CAP. XII.

Descendente eo aliquando ad partes Gallia, religiosus quidam frater, oeco-
 nomus episcopi, per nuncium supplicans supplicabat, aliquatenus sibi quo-
 que super quibusdam agendis anxio subueniri, & de his, quae tribuerentur, aliquam re-
 seruari benedictionem. Subiit pontifex ad hoc verbum, propositum gerens aliud,
 aliam voluntatem. Ipso denique firmiter asseuerante cognoui, per cuius manum pe-
 cunia penè tota transiit, quod erogatis in eodem itinere duobus millibus solidorum,
 ne vnum quidem seruauit, ne vnum misit vel attulit ad domum suam.

CAP. XIII.

Vndique iam ad eum & vbi que confluere coeperat innumerabilis & intolerabilis
 multitudo, animarum & corporum remedia quarritans, tangi postulans, flagitans
 benedici. Interea causa extitit, vt in monasterio sancti Eugendi in locis * Iurensibus
 moram faceret mensibus duobus & vltra: vbi tantas per eum praestitas fanitates re-
 gio tota cognouit, vt incredibilis turba concurrens, ac si iurata foret in eius necem,
 non modo comprimeret, sed opprimeret imbecilem. Vix tandem locus idoneus, lo-
 cus tutus potuit inueniri, turris basilicæ sancti Eugendi, per duas hincinde cochleas
 ascendenda. Illic posita sedes, lignis fortioribus circumsepta, vt solam manus imposi-
 tionem, vel auditum & responsa perciperent, qui per alteram seriatim cochleam ascen-
 dentes, per alteram exinde descendebant, vt nec illi, nec sibi inuicem possent esse mole-
 lesti. Tam multis inibi caecis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum, &
 incommodis varijs laborantibus contulit desiderata remedia, vt difficile quis dinume-
 rare, nedum scribenda seruare potuerit signa virtutum, quibus in seruo suo glorifica-
 rus est Deus. Omnes tamen ad sacram Eugendi beati memoriam transmittit, vt
 gratiarum actionem Deo & venerabili soluerent confessori.

CAP. XIII.

Inter crebras aduentantium multitudines, horribilis quaedam matrona pra-
 gnans, super equum minus quietum, minus domitum properabat. Offendens
 equus in via, & exacerbatus ad mulieris ruinam, grauiter fremere & calcitrare
 coepit atrociter circa eam. Adharentem denique carni interulam multis in locis
 pedibus scindens, nihil nocuit nomen praesulis inuocanti. Cui demum exhibita gra-
 tias egit, periculum referens, quod euaserat, & ostendens omnibus vellem laceratam,
 corpus illa sum.

CAP. XV.

Affuerunt tres viri de ciuitate Laufanna, sub obestatione diuini nominis firmi-
 ter asserentes verbum dignum memoria, dignum reuerentia, dignum admi-
 ratione, sed quod in ore trium testium stare debeat. Clausos siquidem in ergastulo
 perhibebant aliquandiu sese fuisse detentos. Interim coepit in ciuitate illa virtu-
 tum, quas per beatum Petrum Dominus actirabat crebrius, fama crebrescere. Ad
 cuius nominis inuocationem fideli supplicatione conuersi sunt, eius sibi meritis po-
 stulantes diuinitus subueniri. Contigit igitur die clara iustodes suos ludere alea ante
 ostium carceris obserati, illos clausos & compeditos in iuris lamentari sua calamita-
 tis arumnas. Adest interea pontifex inuocatus, soluit compeditos, manu porrigit, ape-
 rit ostium, iuber vt exeant. Sic manifestus apparet, viros extrahit & educit. Et cum
 nulla foret mora vel opportunitas diuertendi, sequentes prauium ducem suum, su-
 per tabulas, quibus ludebant, inter medios transiere custodes. Nec mirum, si videri
 ab

Insignis be-
 nignitas &
 liberalitas.
 S. Iohannes
 patriarcha
 Alexandri-
 nus.
 Cant. 2.
 Innumeris
 per sanctum
 virum cu-
 rantur.
 Obserua-
 modestiam.
 Foeminam
 seruat illa-
 sam.

ab hostibus praesentes ipsi non poterant, qui sic sibi videre videbantur absentes. Neque ab eis pontifex ante disparuit, quam euasisse pericula, & ad locum sese cognoscerent peruenisse sciturum. Unde etiam voto sese obligantes, non gustauere cibum, donec ad sui praesentiam liberatoris accederent, noua & mira Dei magnalia praedicantes.

CAP. XVI.

Verum tamen sicut multis innotuit, locus ille admodum sterilis est, & nihilominus grauis accessu, ut cibaria vix ex se proferat, vix aliunde recipiat. Compatiens proinde vir misericors multitudini confluenti, quae à domo vel à dioecesi sua per fideles nuncios poterat obtinere, quicquid ab aduentantibus suscipiebat oblatum, in cibos pauperum erogabat. Accidit autem, ut die quadam sabbati propter aeris intemperiem ad venundandum conuochere solitis negaretur accessus, & ministri suggererent nullam penitus facultatem, consilium nullum suppeteret, ut instanti Dominica posset refectio consueta pauperibus exhiberi. Erant enim plura millia, & vna tantum porcina sibi perna cum modica viciarum quantitate remanserat, ut totum simul caperet olla vna grandis quidem, sed haec quid in ser tantos? Imperat tamen, ut quod possunt, id faciant: quod habent, hoc praebent, quandoquidem spes nulla suppeteret aut facultas ampliora quaerendi. Manè factò, coctis cibarijs, in atrium introducta pauperum multitudo, cui viderentur praeparata posse sufficere. Refectis illis, cum adhuc esca suppeterent, alij sunt introducti: & ipsis itidem satiatis, mirabantur quod cibus adhuc superesset. Nec prius cessauere, quam dies cum escis simul & pauperum numerositate deficeret. Nec mihi fateor mirum videri debet, lectorem meum non mediocri super hoc admiratione moueri. Alioquin si sic factum credere quis detrectat, sic creditum non discredat. Videat tamen, cui potius sit credendum, prauidicio suae negationis, an illorum narrationi, qui praesentes fuerunt, viderunt oculis, manibus tractauerunt. Sed transeundum nobis ad alia, ne super miserationibus huius viri misericordiae, parturire incipiat copia congesta fastidium.

Pascit pluri-
mos cibo
medico.

CAP. XVII.

Coepit inter haec vir Domini fidelis ad tantum sibi à tot & tantis exhibitum fauorem pauere & tædere, coepit contristari & mœstus esse, coepit talia meditari, taliter conuenire seipsum: Quid est, quod astitas? Nullum tibi lucrum, lucrari mundum, & animae tuae facere detrimentum. O doxa, doxa, inflatio aurium, quam perniciosè miseris, cum quibus ludis, illudis? Risui tuo dicerem, si non desperem, Quid frustra deciperis? immò quid decipis? In errorem inducis, quos beatificas: allidis, quos eleuas: deicis, quos exaltas. His & similibus longè affectuosius & efficacius, quam nostra queat imperitia capere vel effari, futurum iudicium, dijudicando seipsum, praeueniens & declinans, quasi de nouo statuit mundum fugere, sibi grauius imminentem. Per vias igitur difficiles, per loca potius inuia sub medio noctis silentio cum vno tantum comite, ceteris ignorantibus, exijt fugiens seculum & ipsius honores. Perueniens denique ad coenobium quoddam sui ordinis Cisterciensis, in Germania constitutum, vbi quodammodo surdus esset & mutus, nec intelligens ceterorum verba, nec intellectus ab eis, quam diu licuit, inter eos intrans & exiens, ut simplex Monachus habitauit. Mutauerat enim in via socios, vnum post alterum, occasione quaesita, donec haberet, qui esset ignotus. Quis illas cogitet ferias, illud gaudium, illam solennitatem? Sabbatizabat Deo iuxta desiderium cordis sui, & in suo sibi sabbato complacebat. Sed interim ille sic maneat, cui bonum est tibi esse: ad eos potius redeundum, quos clandestinus desolatur & vehementer affligit abscessus. Manè factò, cum minimè apparet, repleti sunt domestici eius stupore & ecstasi in eo, quod contigerat illis. Quæsitus in cubiculo nec inuentus, quem meritò diligebat: per ecclesias, vicos & plateas quaeritur, & minimè reperitur. Passim interrogant occurrentes, & non est, qui indicet, qui viderit eum, qui audierit verbum quodcunque de eo. Non est qui dicat, Descendit in hortum aromaticum, ut pascatur delicijs spiritualibus, & gratissima caelestium colligat lilia gaudiorum. Egreditur sermo in populum, quod recesserit pastor bonus, lumen oculorum suorum dereliquerit eos, & sublatus sit, in quo erat thesaurus suus & cor suum. Solennis illa frequentia in mœrorem, & vniuersa deuotio vertitur in lamentum. Exeunt, qui perquirant, circumeant regionem, ad loca etiam remotiora procedant. Sed quis vnquam in toto reperiat orbe personam, tam studiosè fouentem latebras & secreta captantem? Veruntamen disponente eo, à cuius facie in immensitate creaturae nullus absconditur, inuentus est, agnitus est: tandem

Vir sanctus
mudi fauore
resperit me-
scens, fugit
ad Germani-
am ceno-
bium.

Vide animam
vni Deo de-
ditum.

Mirè affligit
eius ab-
sentia sub-
ditos.

aliquando ecclesie sue redditus est & reductus ad suos. Siquidem inter ceteros undique quaritantes, iuuenis quidam, quem à puero ipse nutrierat, ad monasterium illud adueniens, egredientibus fratribus ad laborem, dum singulos intuetur, in eum repente iniicit oculos, & agnitum protinus apprehendit, tenuit & exclamauit. Mirari omnes, & nomine eius audito conuerti, quòd lucerna sub modio tam diu latitasset. Sacris eius vestigijs congregatio tota prosternitur, & sibi postulat indulgeri, quòd nullam ei reuerentiam exhibuisset ignara. Fleuere singuli, & dignis magnificentie precationis obedientie eius & humilitatis exempla coeperunt. Flere & ipse præ ceteris, quòd indignus foret frui diutiùs iucunditate concessa, & quòd gustatam ultionem sapientie magis esuriens magisque sitiens, retraheretur ad negociosa vitæ pericula & labores. Auditum est in terra illa, & celebri sermone vulgatum, quòd apparuit vir propheta, potens in opere & sermone. Iterum turba ruit & irruit: iterum fit concursus molestior ab uerbis desideratæ quietis auulso. Jam verò enarrari non potest, & superfluum est conari, cum quanta deuotione & exultatione uniuersa terræ tanquam rediuius apparuit, quoniam sicut discipuli viso Doctore, gauisi sunt. Nec minus uberes, & si magis breues, lachrymas succedens gaudium, quam præcedens mortificatio parturiuit.

Reducitur
ex mona-
sterio ad
Ecclesiam
suam.

CAP. XVIII.

Parentes &
fratrem ad
cenobium
adducit.
Iohann. I.

Præterquam vir sanctus officio fungeretur Abbat, utrunque parentem de seculo nequam eripuit: fratrem verò se minorem Andream, ad Iesum Petrus trahens, recompensauit quodammodo, quòd primum Petrus adhuc Simonem, ad eundem præueniens frater eius Andreas adduxit. Hic itaque patrem in Bonavalle constituit, matrem in collegio sanctimonialium foeminarum, loco, qui dicitur sancti Pauli, pro facultate sui sexus & supra, Cisterciensis æmulantium ordinis instituta. Cui adhuc nouellæ plantationi, ad fundatoris instantiam & præceptum Abbatis sui, senior Petrus pluribus annis profuit magis, quam præfuit. Ad eiusdem tamè disciplinæ cenobium, quod Bitumen vocant, ad liniendam arcam, uidelicet intus & foris, in virginibus corpore & spiritu sanctis, eandem postea filius matrem transtulit cum sorore, quæ ipsius cenobij multo tempore fideliter & utiliter curam gessit. Nonnullas etiam alias sui generis idem sanctus virgines seu uiduas ordinauit. Proximus est Stamedio Tarentasiensis diocesis locus: cui perinde, sicut ceteris quoque religiosis, beneficia plurima sedulus impendebat.

CAP. XIX.

Aliquot in-
signes Epi-
scopi.

Scribi fecerat libros beati Augustini super Psalmos, & nulli adhuc ecclesie deputata fuerat, sed sudabat elemosyna in sinu eius. Præsidebat verò Mauriennensis ecclesie magni meriti Bernardus episcopus, sicut in ea potissimum regione, fecunda virorum paupertas, plures sibi penè contemporaneos insignes edidit sacerdotes: Sanctum uidelicet Hugonem Gratianopolitanum, Iohannem Valentinum, Ismidionem Diensem, Airdum & Bernardum, Mauriennenses, nostrum hunc Tarentasiensem Petrum, & Ancelmum Belicensem, super cuius tumulum, dum sepeliretur, diuinitus ignis illapsus, accendit lampades, super eundem locum coram signo Crucis appensas.

CAP. XX.

Accedens sanè prædictus episcopus Mauriennensis Bernardus ad Bitumen, suæ diocesis monasterium, confitenti sibi suas offensiones, ut sapius actitabat, genitrici venerabilis Petri Tarentasiensis, iniunxit huiusmodi poenitentiae fructum, ut supra commemoratos beati Augustini libros suis donari sororibus impetraret. Post breue tempus archiepiscopus affuit, & accedens ad eum mater, interrogabat an necesse sit peccatoribus iniunctam sibi poenitentiam adimplere. Respondenti, Vtique supplicat, ut misereatur animæ matris suæ, cui suus huiusmodi poenitentiam præfuliunxit. Sic eosdem sibi collatos codices eiusdem cenobij virgines, ob reuerentiam largitoris, chariùs amplectuntur.

CAP. XXI.

Exbd. 20.

Utrunque verò parentem, dies suos in senectute bona & religiosa conuersatione feliciter consummantem, deuotus ad Deum in officijs omnibus Ecclesiasticis, sed in huiusmodi deuotissimus, sepeliuit: quibus, iuxta mandatum Domini, honorem debitum viuus exhibuit & defunctis.

CAP. XXII.

Beatitu-

Beatitudinum causas & præmia in Euangelio veritas sermone commendans, inter cætera ait: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Quod huic sacro præfuli exercitium seu meritum quia non defuit, sine vlla ambiguitate asserimus, quod in spiritu adoptionis, filij Dei nomē hæreditauit. Implacabiles siquidem inimicitias & odia inueterata frequenter extinxit, grauiā admodum bella compefcuit, desperatas reconciliaciones inter maximos etiam principes, Domino cooperante & sermonem eius confirmante sequentibus signis, effecit. Inter principem suum Comitem Hymbertum & Hildefontium Comitem Tholosanum, in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non solum multis incendijs, sed & homicidijs guerram diutiùs agitatam, multo labore sedauit. Cuius occasione negocij ad illustrem Anglorum regem Henricum vehementer desideratus accessit, & tam reuerenter exceptus est, vt excedere modum omnem humanum deuotio videretur. In ipso quoque itinere diuina per eum virtus miraculum singulare perfecit, quod diligentius prosequi reor operæ precium fore.

Matth. 5.
Pacis com-
ponenda
quàm fuerit
studiosus.

Hærici An-
glia regis
erga eum re-
uerentia.

CAP. XXIII.

Sancti Symphoriani dicitur castrum Lugdunensis ecclesiæ, paucis ab vrbe milli- bus distans, vbi vir fidelis & religiosorum officiosus sedulusque susceptor, magnæ conuersationis pariter & opinionis Abbatem ad hospitium suum aliquando quasi vim faciendo pertraxit. Huic iuencula erat filia, miserabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam inuidæ socris inducta, vt languore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiam, nec aspectus vllatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, vt satanas satanam eijceret, famosum quendam maleficum accersuit. Affuit, explorauit, agnouit, & mulierculam asserens inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis & herbis infecta propinat. Mordet etiam dentibus proprijs brachium miseræ mulieris. Res mira, res noua, res, nî fallor, hætenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit, sed interdum velut ex corde procedere sentiens acus, cruciabaturociter, donec per morsuram brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, sed huiusmodi congruebat auctori. Plures in hunc modum, quàm triginta per temporum interualla prodierant: quædam, vt vulgò dicitur, excapsata, quædam admittendis filis idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad domum, vbi hæc actabantur, aduenit. Celebris est persona, cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: sed parcendum adhuc superstiti, & nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miserabilem exhibet filiam, nec sine lachrymis lugubrem explicat tragœdiam. Eadem hora fit fides dictis, & sentiens acum, mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, solitus iam præcesserat cruor, iam cœperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratribus Laicis, eidem Abbati deseruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad testimonium conseruandam. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltra, nec chalybem exinde processurum. Factum est: sed mutata materia est, malitia necdum prorsus extincta. Cœperunt lignei sudes paruuli, quales vulgò brocas appellant, ex quercino robore vel fraxinei pro ferreis acubus egredi, crassiores spinis & modicè longiores. Nec vnus tamen omnes, sicut nec acus fuerant, longitudinis vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menses ex muliere ligna prodierunt. Affuit demum reuerendus Petrus antistes, cui diuinitus seruabatur tantum miraculi plenitudo. Offertur mulier Missarum solennia celebranti, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora septimumdecimum lignum ex muliebri carne egreditur, quod sub oculis omnium facellanus extraxit. Contentem itaque mulierem præsul absoluit, & sacram ei tradens Eucharistiam, ab omni deinceps cuiuscunq; materiei progressu iubet esse securam. Sic ab omnibus iam præstigijs liberata, adhæsit viro, filiosq; procreauit. Et, vt dicitur, hodieq; superstes, virtutem prædicat, quam in seipsa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter conuicaneos suos: vt si quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forsitan liceat, quod credere detrectarit.

Res valde
mira.

Sanatur fœ-
mina diu mi-
seriam af-
flicta.

CAP. XXIIII.

In diebus eiusdem præfulis, vicinas prouincias & Romani Imperij ex maxima parte ecclesias schismatica rabies occupauit. Solus ipse ex metropolitanis vel propè solus regionum illarum & schismaticis palam restitit, & immunis persistit in ecclesia sua.

Schisma ve-
xat Ecclesi-
am.

Sed

Imperato-
tis erga fan-
ctum virum
reuerentia.

Sed plurimos ex circumpositis reuocauit ad catholicam vnitatem, vicinas vndique prouincias liberè penetrans, liberè prædicans clericis & populis, plenè autoritate sermonibus improbos & obstinatos hæreticè arguens prauitatis. Nihilominus tamen deuotus eum colebat Imperator officijs, non minori ei reuerentia obsequens, quàm fauoribus catholicos persequens cæteros circumquaque. Nec deerant, qui indignarentur, qui causarentur, qui conarentur animum principis aduersus eum potius exacerbare, dicentes: Quid sibi vult, Imperator bonè, quod actitas? Nunquid destruere eam causam tuam, sic colere, sic honorare eum, qui sic impugnat, qui sic impetit eam? Ille nos detestatur, nos execratur, hæreticos nos denunciatur, nos anathematizat: & tu velut angelum Domini eum suscipis, publicè & priuatim eius prædicans sanctitatem? His & huiusmodi verbis, quantum tamen audebant, crebro pulsabant ariete imperatorij robur pectoris filij diffidentia, filij scelerati. Cui suggestioni Herbertus quidam, Chrysopolitanæ incubator ecclesiæ, præ cæteris insistebat, iterum atque iterum asseuerans, non sese satis mirari posse, quibus ille præstigijs Imperatorem, tanta præditum ratione, taliter dementasset. Multos enim archiepiscopos, episcopos & abbates, etiam sibi quondam charissimos, pro eadem causa idem Imperator in exilium egerat. Cisterciensis ordinis fratrum non modò personas aliquas, sed numerosa collegia ab eodem Herberto & similibus, si quos tamen similes habuit, suis extrudi cœnobijs non prohibuerat, & huius vnus sese suffragijs quàm suppliciter commendabat. Fertur etiam, quòd eidem nequissimo, monita pessima suggerenti, dignum memoria, dignum dederit admiratione responsum: Si hominibus, vt merentur, contrarium me exhibeo, tunc velis, vt euidenter opponere me incipiam Deo?

CAP. XXV.

Obserua di-
uinam pro-
uidentiam.

Extat in diocesi Chrysopolitana cœnobium, quod Bethania nominatur. Illò venturum Tarentasiensem archiepiscopum Herbertus audiens, præmisit, nunciens eadem die sese venturum. Expauit Abbas, & cum multa anxietate in occursum properans viri sancti, ignorare sese, quid ageret, causabatur. Cui ille: Angulus, ait, nobis quantumviscunq; sufficiet: ne turberis. Veruntamen diuina pro eo vltio militauit, & ægritudine occupatus apostata, quòd disposuerat, non impleuit. Exinde vir beatus ad Imperatorem accessit, in ciuitate Chrysopoli constitutum. Vbi etiam ab oppressione Catholicorum, maximè religiosorum, quantum potuit, eius animum reuocauit, regis iram, rugitui similem Leonino, monitis simul & intercessione compescens. Conuenit autem solita deuotione populus ciuitatis ad eum, & innumera etiam de vicinis locis vndique multitudo confluit. Quibus inter cætera de prædicto hæretico verbum faciens, nec ipsius malitiam veritus, nec presentiam Imperatoris, per quem erat intrusus, orationem in dixit omnibus generaliter, vt manus Domini acceleraret ab illius tyrannide ecclesiam liberare, vel mutando hominem, vel multando: vt conuerteretur ad poenitentiam, vel de medio tolleretur. Oratū est, & infra quatuor aut quinque dies miseram idem schismaticum animam exhalauit. Accidit tamen, vt interea visitatus à reuerendo Belleuallensi Abbate, ad primum gratulari videretur aduentum. Conuentus autem de confessione peccatorum, & admonitus de poenitentia, pugillum strinxit, & applicans ori, buccinabat in eo. Post modicum verò deponens manum, quam strinxerat, ore canebat. Erubuit Abbas, quòd non posset aliud obtinere responsum: & agnoscentes iudicium Dei, non sine multa confusione recessit. Necdum vir sanctus de ciuitate exierat, & iam in plausfro boum Herberti cadauer afferebatur infaustum, clamante populo & dicente: Benedictus Deus, qui tradidit impium.

CAP. XXVI.

Confirmat
Catholicos
per Italiam
S. Petrus.

Idem quoque vir sanctus, à catholico Papa reuerendissimo Alexandro tertio accersitus, per Italiam & Tusciam magnificè consolabatur catholicos, & schismaticorum facies ignominia & confusione replebat, cum in ipsis vrbibus, vbi pseudoepiscopi præsidebant, palam & publicè eandem hæresim condemnaret, vniuerso populo deuotissimis illum obsequijs prosequente, immò etiam Domino signis varijs sermonem confirmante. Nec personæ alterius summus Pontifex tantum honorem exhibuit, nec Romana Ecclesia eo tempore episcoporum aliquem sic admirata est, si creuerit, sic amplexa. Soli respiciebant ad manus eius, vt mûnera consequerentur egeni. Nam spiritalis gratiam muneris omnes pariter affectabant. Et quemadmodum multo tempore per Burgundiam & Lotharingiam actitârât, per regiones Italiae, Tusciae & Campaniæ in aduentu, in statu, in reditu suo celeberrimè sanctitatis eius autoritas in cõsentijs proprijs

proprijs coram Deo fiduciam maximam, coram hominibus reuerentiam & constantiam præbens catholicis, schismaticis nihilominus confundebat intus & foris. Ausus est tamen tyrannus quidam persequi redeuntem, personam eius iniurijs afficere cogitans, vel de equitatis circiter quinque, vel de supellecili tenuissima facere prædam. Cuius inter currendū ruit equus in præceps, & fracto crure, solo decubuit. Expauit homo, & in credens, gratias egit pro damnatione, quam meruit, damno sese potius esse multatum, non minori deuotione procedens ad prosequendum & obsequendum, quàm furore prius ad persequendū fuerat animatus. Secutus denique, & tunc primū confectus est. Pedibus eius aduoluitur, humiliter satisfacit, nec satis illi, quicquid facit, misericordiæ eius tribuens, quòd pro fessore equus occubuit.

Punitur diuinitus quidam malignus

CAP. XXVII.

IN cœnobio positus Longiadi, morem gerere teneor charissimis mihi fratribus & Abbati. Inde est, quòd stylum reuocans à propositis, quæ multorum mihi multum credibili testimonio suggeruntur, inferenda putauit. Ex petitione Lugdunensis episcopi, & venerabilis Abbatis actotius congregationis instantia, ad prædictum monasterium, ut in memoria sancti Bernardi Claraualis nouum dedicaret altare & cœmeterium benediceret, vir beatus accessit. Summis etenim expetebatur uotis, à quibus tuncque eius præsentia poterat obtineri, & accersiebatur undique, undique trahebatur ad celebranda eiusmodi sacramenta. Affuit certa die pontifex expectatus, & multitudo tanta conuenit, ut negare uiri grandes atque grandæui, similem uisum se uidisse. Veruntamen affuit tentator, opportunitate inuenta, cuidam persuadens argenteam furari erucem, modici quidem ponderis, sed particulam ligni Domini continentem. Aduertitur à fratribus sacrilegium, & sacro præfati sine dilatione suggeritur. Nec cunctatur anathematizare sacrilegum, in uirtute Christi præcipiens, ne prius liceat homini monasterij egredi fines, quàm restituerit signum Crucis, firmiter contestatus, quòd nullatenus posset auferri. Perstitit tamen improbus usque in diem alteram, donec episcopus recessisset. Sed nec tunc egredi potuit, nisi prius reddita cruce, & altari sacro, ubi fuerat, imposita. Uiderat mulier scyphum ligneum, concupiuit uisum, tulerat & absconderat concupitum, absconditum absportabat infelix. Nec mora: punitur in oculis, per quorum fenestras mors introierat. Expetit unum de fratribus, necdum penitus, sed penè cæca uasculum profert, cum satisfactione restituit, & uetricem criminis caliginem mox euadit. Sic accedens unusquispiam ad monasterij ianitorem, coram eo cucullam, quam malè tulerat, in hæc uerba proiecit: Tolle tibi cappam hanc manicatam, quam frequenter attentans efferre non potui, nescio tibi cappam hanc manicatam, plurimi baiulabant, à die iam septima nec sumentem cibum, nec uerbum aliquod proferentem. Iustus quiescere, iustus loqui, in neutro obtemperabat sacerdoti. At ille sub pectore pulsât hominem, contra dæmonem indignatus. Nec mora, per fluxum uentris obscœnum, ut uisum est, alter dæmonum exijt, & alter mansit, quòd miserum non omninò talis egestio liberauit. Nec moram fecit episcopus propter populum comprimentem: sed cum foris staret, oratorium introiuit, ubi rursus exhibitio iuueni imposuit manus: & odoris dirissimi vomitu repurgatus, ad modicum requieuit, ac deinceps loqui cœpit, cibum sumpsit, & officia reliqua sanæ mentis impleuit. In eiusdem basilica monasterij iam tribus annis surdum & mutum filium mater afferens viro Dei, ad ipsius benedictionem sine mora loquentem liberè & audientem gratulabunda recepit.

Lingonen-
sis

Excommu-
nicat sacri-
legum, & ille
fugere non
potest.

Pœna sacri-
legæ.

Dæmonia-
cus curatur.

Irè surdus
& mutus.

CAP. XXVIII.

MONASTERIUM Albæ Ripæ à proximo flumine nomen accepit. Huius vicinum oppidum Bairum nuncupatur. Cuius præpositi uxor sterilis cohabitabat annis quindecim viro suo. Adueniente demum archiepiscopo, lachrymabiliter obsecrabat, ut auferret sterilitatis opprobrium ab ea. Cui solita pietate compassus, post orationem & conceptum promissit & partum. Conceptit itaque mulier, & peperit filium, & iuxta uerba archiepiscopi, Iohannes est nomen illi. Siquidem adhuc hodie mater & filius ambo superstites, ambo testes uirtutis existunt. Claudum etiam uirum, nec suis pedibus accedentem, sed oblatum manibus alienis, ibidem sanctus crexit: & ea sibi nunc usque persenerat gratia, ut liberè gradiatur. Interea cæcus clamans ad eum, ut illuminaretur orabat. Cui ille: Noli, inquit, desiderare, ut uideas: vacaros latrocinij, si uideres. Quod de homine prorsus sibi ignoto, non ab homine, neque per

Sterilis pa-
rit.

Claudus
ambulat.

per hominem, sed spiritu suggerente cognouit. Qui licet non videat, quantum valet, in latrocinij hodie perseuerat. Oblationes fidelium in ecclesia quadam inter Missarum solennia suscipiens, distribuebat egenis, more suo restituens plura pauperibus, quam offerrent. Interea quidam improbus vehementer instabat, & saepe rediens, nihil poterat obtinere, solus referens solam oblatione repulsam. Et dum sese famelicum carere cibarijs clamitaret, chlamyde reuoluta, placentam integram, quam ferebat, sanctus ostendit, dicens: Hanc comede, & ab huiusmodi petitione desiste. De cuius vita & pessimis actibus corripuens hominem, tanta proposuit, ut mirarentur, qui aderant, & cognouerant eum, quod non esset opus, ut quis ei testimonium prestaberet.

CAP. XXIX.

Miracula eius alia.

IN dedicatione oratorij de Busseria, quod est coenobium Cisterciensis ordinis in Eduensi dioecesi constitutum, puer annorum circiter nouem surdus & mutus, ad orationem viri Dei & manus impositionem, auditum pariter & loquelam recepit. Duo etiam fratres, alter surdus, alter surdus & mutus, ab eisdem in commodis ambo liberati sunt. Sed & monachus eiusdem monasterij, per annos septem oculos habens operos albugine, & omnino caecus, audiuit: Ne timeas fili: in proximo est, ut a Deo curaris. Et factum est ita. Siquidem intra dies viginti aduenit clericus, qui eandem detraxit albuginem: & deinceps clare vidit. Alsatia dicitur regio prope Rhenum, populosa admodum vicos habens. Hanc ingressus aliquando pontifex reuerendus, in villa, cui nomen Rufeium est, Missarum solennia celebrabat. Cui mulier est oblata, ex graui praecipitio iuncturis ossium dissipatis, per annos circiter nouem vix duobus baculis sustentata procedens. Post orationem & manus impositionem, modicum substernit, & virtutem sentiens, exclamauit. Nec mora: baculos in sublime porrectos baiulans, in columis facta est, & liberè gradiebatur: populusque vociferans, Kyrie eleison, suspensissimè lapides baculis, Dominum collaudabat. Ibi etiam claudi duo protinus sunt erecti: prior, ad tactum eius: posterior, priusquam obtinere posset accessum in medio plebis, diuina vnctione praeventus. Post oblationem hostiae salutaris, sacerdos oblatum sibi per signum Crucis caecum illuminauit, oculos eius liniens ex aqua ad dispersionem digitorum suorum.

Rufeium, quod hodie, ut puto, Rubeaquum dicitur.

CAP. XXX.

EX relatione Stamediensis Abbatis accepi, quod aliquando patrem sanctum familiarum suggestionem conueniens, ait illi: Nonnullos mouet, ut comperi, pater sancte, quod ita passim & incunctanter super aegros manus imponis. Arbitrantur enim & asserunt, quod iam olim tempora miraculosa transferint. Cui tale dedit sanctus ille solita benignitate responsum: Multorum iam non modo charitas refrigescit, sed fides etiam infirmatur. Exigit proinde velut de nouo rigari miraculis, foueri beneficijs fides marcida, fides agra.

Fides miraculis confirmatur.

CAP. XXXI.

* Prusilla

CRusillas * vocatur oppidum Comitis Gebennensis, vbi vir sanctus cum Comite Cipro, & pluribus ex eadem regione personis super quibusdam negocijs conferebat. Ibi tres Epilepticae mulieres miserabiliter corruentes, altera quidem post alteram, palpitabant & elidebantur in terra. Ad supplicationem adstantium per singulas orationem fecit, & incunctanter erectas restituit sanitati. Quanto miserior & miserabilior talis aegritudo videtur, tanto specialior viro misericordiae aduersus eam efficacia suppetebat, ut multos ab ea curauerit, etiam quos non vidit, & vix persona aliqua, post impositionem manus eiusdem, eandem miseriam sit experta.

Epileptica multos liberat.

CAP. XXXII.

EST locus in Alsatia regione, cui nomen Aqueuillare, vbi signatam epilepticam sub celeritate pertransiit, & tam crudeliter misera vexabatur, ut continuè videretur animam redditura. Conuersus pontifex & mulierculam erigens, in aurem eius submissa voce dicebat: Necessè est, ut egrediaris ab ea. Sanata est ergo mulier ab illa hora, & deinceps nihil tale perpeffa. Contigit altera vice, Missarum solennia celebrante viro Dei, vexatum hominem epilepticum exclamare. Compassus ille, & vice sua cellanum dirigens suum, erigi illum praecipit & sanari. Quod utrunque effectui mancipatum est ipsa hora.

Puer claudus sanatur.

CAP. XXXIII.

Visitauit aliquando sanctus monasterium Bellauallis in abundantia suauitatis & gratiae, deuotam sibi congregationem sua benedictione latificans. Oblatum etiam puerum,

puerum, qui languore corporis diurno debilitatus, & maximè pedum destitutus erat officio, orando & manus imponendo sanauit, vt liberè gradiens exultaret, videntibus etiam cæteris gaudia sua communicans. Mulier prægnans, cum pariendi tempus adesset, periclitabatur, decem diebus parturiens, nec obliuiscatur pressuræ, nullo gaudio succedente. Erat ei vicinus & notus Abbas quidam, cinctorium sacri præfulis cum multa deuotione custodiens. Accersitus itaque, & tam miserabili necessitate comper-

Prægnans
partus diffi-
cultate ab-
soluitur, cin-
gulo sancti
viri festin-
gens.

CAP. XXXIII.

Quanto magis virum Dei mundus prosequeretur obsequijs, præconijs extollebat, tanto magis metuebat ipse, quod legerat: Si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret. Cœpit ergo cum viris perfectioribus spiritualis collationis habere tractatum, vtilius fore existimans, pauculos, quos habebat, equos venūdari, & precium dari pauperibus, vt pedes gradiens, quod cōsumere illi cum suis custodibus consueuerant, misericordiæ magis operibus deputaret. Fecissetque voto satis, nisi suggestio rationalis & confestim occurrens necessitas obstitisset. Siquidem persuasum est ei, in sua quidem prouincia id obseruari posse: sed excipiendum ab eiusmodi professione propositi, vt solito vteretur animalium vehiculo, si remotas adire prouincias pro causa inuitabili cogeretur. Nec sine diuino nutu exceptionem eiusmodi sacro præfuli persuasisse videtur vir eximius, & inter amicos charissimus, tunc Altatumba, postmodum Claræuallis Abbas Henricus, nunc Albanensis episcopus, inter insignes columnas Romanæ Ecclesiæ loco celebri constitutus. Adhuc enim sermo manebat in eiusdem deliberationis ambiguitate suspensus, & ecce nuncius Domini Papæ, ecceliteræ, ecce mandatum, vt ad reges Francorum & Anglorum sibi reconciliandos sub quanta poterit acceleratione festinet. Ex quorum inimicitijs ecclesiarum destructio, depopulatio regionum, & innumerabilium strages hominum procedebat. Nec videbatur aliud prætolandum, quàm quod dicitur: Fortis impegit in fortem, & ambopariter corruerunt. Huius necessitatis intuitus, & Apostolicæ autoritatis reuerentia, cui in omnibus & per omnia semper obtemperauit, præfulem sanctum descendere fecit in Gallias. Ingressus itaque monasterium Senonensis diœcesis, quod Pruliacum dicitur, & in eo circa spatium mensis vnus infirmitate derentus, plurimis tamen ægrotis beneficia præstitit sanitatum. Et cum maximus vndique & vbiq; ad eum concursus fieret populorum: Nolite, ait sanctus ad fratres, de victualium distributione moueri. Dabit Dominus horreis vestris benedictionem, vt cognoscatis eius virtutem, qui pro beneplacito suo multiplicat, quæ pro sui nominis gloria erogantur. Sic audisse, sic credidisse, sic experimento tum probasse sese testati sunt, per quorum manus conficiebantur panes & distribuebantur: vt cum vix viderentur duplicati posse sufficere, minor solito numerus abundaret. Semel siquidem in hebdomada minùs coquebant in clibano, quàm cæteris mensibus antè solebant.

Iohan. 19.

Mittitur à
Papa ad pa-
cem conci-
liandam in-
ter reges.
Ierem. 46.

CAP. XXXV.

Milles quidam regionis illius, impetrandæ benedictionis obtentu & signorum gratia, ad hominem Dei multos concurrere videns, compassus filio non videnti, optat, vt eius suffragantibus meritis, videns fiat ex cæco, qui suis, vt verebatur, promerentibus culpis, cæcus factus est ex vidente. Cæcum itaq; filium extulit domo sua, sed Pruliacensi cœnobio intulit iam videntem. Obuius enim factus est vir fidelis eunti, panem referens à beato præfule benedictum. Nec moras tulit, magnanimus factus in fide: sed de mica panis collyrium nouum conficiens, oculos filij cum diuini nominis & eiusdem præfulis inuocatione liniuit. Cooperantibus ergo sibi virtute fidei & benedictionis effectu, ad vñtionem primam sacri collyrij aperti sunt oculi eius: & vidit, & gaudius est se videre. Sic gratulabundus illuminatum filium pater ostendit, quem sperauit illuminandum fore: & qui veniebat oblaturus preces, exhibiturus peruenit gratiarum potiùs actiones.

Cæco red-
ditur lumē.

CAP. XXXVI.

P

Cor-

Corbolium dicitur oppidum regis Franciæ, quod Sequana fluvius alluit, in Parisiensi dicecesi constitutum. Huius præposito grandis erat non modò gratia apud dominum suum, sed & in palatio locus. Quem in occursum præfulis sancti mittere studuit rex deuotus, præcipiens non modò humanitatis officia, sed debitam reuerentiã à suis omnibus ei in locis omnibus, quantum pateretur, impendi. Sic in oppido supradicto humilis seruus Christi de mandato regis in regia domo suscipitur. Nec poterat vsquam, licet debili, præ multitudine concurrentium, necessaria requies exhiberi. Erat autem spiritus fortis, spiritus promptus in infirma carne, & ætate iam pigra. Eidem sanè præposito erat clauda à natiuitate filia, iam quinquennis, sicut apparuisse viderur. Sic nata fuerat ad gloriam Dei, & serui fidelis honorem. Cuius sacris oblatra vestigijs, post orationem & manûs impositionem erecta est, & nouos faciens gressus pedibus suis, ambulauit, pro ætate magnificans Deum, & suo gratias referens creatori. Sic deuotos hospites exhilarauit dupliciter hospes bonus: nec modò subijt admiratio pro virtute, sed familiarius gaudium pro persona. Transseamus Parisiensium vota permaxima, concursus intolerabiles, & molestos, qui exhibebantur, honores. Expectant Reges, expectant principes, multitudo incredibilis præstolatur pro verbo pacis, & aduentu tanti præfulis, iuxta Caluum montem in confinio Franciæ & Normanniæ congregata. In cuius occursum non tam currit, quàm aduolat, rex Anglorum, & ad conspectum longius positi equo desilit, immò ruit, amplectitur pedes, cappam detrahit vndique laceratam, vndique decurtatam. Nec articulas tollit, vt ceteri confueuerant, quanuis agrè ferret antistes. In hoc solo nil sua sibi autoritas poterat suffragari, nil prohibitio, nil indignationis ostensio, nil intentatio maledicti. Causari fratres qui simul venerant, & dicere, (siquidem animum regis exploratum ire volebant.) Inter regias gazas semicinctia quid facient vetusta? Quibus ille tale dedit non sine multorum attestatone responsum: Aliter vobis loquendum fuerat, si sciretis de ipsius cingulo, quod præteritis annis accepi, quantis ægrotantibus remedia, quanta prouenerint beneficia sanitarum.

CAP. XXXVII.

Circa eadem loca confederat Archiepiscopus, cum personis magnis habens de reformanda pace tractatum. Et ecce vidua pauper suum magis & suæ filia, in commodum sentiens, quàm regum inimicitias, vel pericula reputans regionum, increpantibus alijs, alijs prohibentibus, irruiat, mutat à natiuitate filiam secum trahens. Nec in tanta frequentia personam humilem Archiepiscopus asperratur, non altum sapiens nec in alto. Inclinator ad supplicem, & oratione præmissa, infusum proprio sputo pollicem mittit in os puellæ, linguæ eius & labijs imprimens signum crucis. Sic præcipiente eo, verba, quæcunque prædiceret, post eum similiter resonabat: sic deinceps est locuta, sic loquens, reddita matri suæ. Nec mora, necessitudinem matri redhibens alteri filius, claudam attulit in asello. Cuius ille renes & debilia membra consignans, in partem secedere fecit, & diuinam misericordiam præstolari. Post paululum, filio suadente, vt ascenderet asinum & rediret: Mina, ait, potius, mina asinum, & præcede. Sic præcessit ille, & sanata illa secuta est, multis cum multa admiratione prosequentibus eam.

CAP. XXXVIII.

Altera die cum rege Francorum Ludouico & Anglorum iuniori rege, & Flanrensi Comite, multis vndique circumstantibus, super eodem negotio, pro quo venerat, familiariter conferebat. Interim mater filij iam duodennis, sed ab annis septem eadem mater cæci, ad cuneum illum cum filio supplex & gemebunda peruenit. Videns autem vir sanctus, quòd à ministris regum miseræ mulierculæ negaretur accessus, ab eisdem potius eam sibi cum filio præcepit exhiberi. Cuius necessitate comperta, tenens pueri crinem, & misericorditer blandiens, quid optaret, interrogabat. Cui ille: Domine, vt videam. Protulit nummum pontifex, & in manum pueri dedit illum, Intrinctis etiam digitis in salua oris sui, super oculos eius & verticem capitis signum crucis edidit, & paulisper orauit. Intuebantur reges cum cæteris, & mirabantur, inuicem colloquentes, inuicem conquirentes, an iocus foret, quod vir sanctus seriùs actitabat. Interea cœpit puer paulatim visum recipere, cœpit nummum, quem tenebat, cœpit homines intueri, cœpit gratulabundus & laudans dicere matri suæ: Video mater, video, video arbores, video omnes & omnia, quæ circumstant. Ad hæc illa velut ad altare sacrosanctum conuersa ad præfulem, flexis genibus, porrectis mani-

Regis Franciæ reuerentia erga sanctum virum.

Sanatur puella clauda.

Item regis Angliæ.

Vide quid tantus rex tribuat eius laceræ vestis.

Notalector.

Muta loquitur.

Clauda ambulat.

Cæcus puer illuminatur.

manibus & directis in eum oculis, orationi studiosius insistebat. Auditum est & com-
pertum, quia cæcus visum recepit. Ipse quoque Francorum rex, diligentius inquisita
& cognita certius veritate, non dissimulauit flexo genu virtutem in puero adorare di-
uinam, caput eius oculosque deosculans, & honorans oblatione propria manum
eius. Nec mirum, quod mira deuotio in cæteris etiam secuta est tanti regis exemplū,
tantum miraculum profecuta.

Vide deu-
otionē regis
Gallorum.

CAP. XXXIX.

Aduenit interea caput ieiunij Quadragesimalis, & in cœnobio mortui maris of-
ficium illud solenne reuerendissimus celebravit antistes. Imposuit etiam cineres
capiti regis Angliæ benedictos, & suorum, qui propter hoc ad monasterium illud ad-
uenerat ipso die. Cæterum miles quidam, ante multum tempus balista iaculo in tem-
pore vulneratus, & extrunc altero oculo nihil penitus videns, multa precum instantia
postulabat eius restitutionem. Excusare coepit vir Dei, & grauius solito homini dissua-
dere, ne supra vires suas vel merita sua exigeret tale aliquid ab humilitate sua. Instittit
tamen & perstitit, nulla dissuasione desperans, sed magnanimior factus in fide. Itaque
tangitur, benedicitur & emittitur, præfolatur misericordiam Dei. Exijt, expecta-
uit, aduertit, & paulatim luce reddita, vtroque vidit oculo, sicut olim. Festinauit quoque
ad regem, gaudium suum domino suo sine dilatione communicans. Sermo procedit
in publicum, & opus bonum pulchrius elucescit in commune deductum: ex multarum
denique personarum facierum deuota resonat & solennis gratiarum actio & vox
laudis.

Cineres be-
nedicti.

Cæco lumē
reformatur.

CAP. XL.

Quod deuotus frater Hugo de Aceruilla, monachus Cisterciensis, licet ignorans
ipsam mihi in manibus esse materiam, præsentialiter suggerit, nullatenus decet
omitti. Nempe adstruit fidem religiositas hominis non ignota, & præsertim credibi-
litas veracissima, & credibilis veritas testimonij eius in conuersatione etiam seculari.
Dum venisset Archiepiscopus ad oppidum primum Normanniæ, quod Gisfortium
nuncupatur, prædictus Hugo, sub rege Francorum militans, à ianitoribus & custodi-
bus oppidi vix impetrauit ingressum. Eadē hora vidit oblatum Archiepiscopo puerū,
ab imminentis mortis periculo liberari. Fluxu siquidem narium totus videbatur cor-
poris eius cruor exhaustus, vt vix vitalis caloris aut coloris aliquid appareret in eo. Sic
non erat vox neque sensus, non motus aliquis, nisi quantum mouebatur à suis. Orauit
homo Dei super exanguem puerum, cui solum videbatur superesse sepulcrū, & ex spu-
to suo tetigit labia vix tenuiter respirantis. Nec mora: aperuit labia, aperuit oculos,
& tanquam rediuuus apparuit in momento. In pago Parisiacensi cœnobio cuidam
Edera nomen dedit, vbi multæ sanctimoniales habitant mulieres. Ibi quoque per san-
ctum præfulem duobus reddidit Dominus surdis auditum, & viro media corporis par-
te præmortuo, aridæ manus & pedis restituit sospitatem. Alta quoque Brueria mona-
sterium dicitur alterum, religiosi admodum ordinis fontis Ebrandi, ducentas circiter
sanctionales foeminas Domino deuotissimas habens. Illic aliæ poenitentes velut in
ergastulo præteriti temporis commissa deplorant, aliæ virgines implorant in thalamo
sponsi sui gratiam, modis omnibus centendentes, vt siue præsentēs, siue absentes, pla-
ceant ei. Ad petitionem ergo Regiæ Francorum visitat ancillas Christi, merito desi-
derabilis & plurimum desideratus antistes, vbi etiam nouum consecrauit altare, &
ibidem per signum Crucis puellam cæcam illuminauit.

Puer penē
exanimis
restituitur.

Brueria in-
signe cœno-
bium.

Signo cru-
cis cæca il-
luminatur.

CAP. XLI.

Tricesimum tertium annum, partem videlicet tertiam numerorū, quos laua con-
tinet, in pontificatu vir beatus implebat, & à partibus ei duabus reliquis parcens,
filium dexteræ transferre disponebat ad dexteram diuina vocatio. Nam & numerum
ipsum creditur consecrassē Saluatoris ætas in carne. Accedentem igitur ad cœnobium
Bellæuallis, in Chrysopolitana diocesi constitutum, ardor febrium violentus in-
uasis, & iuxta vicum proximum, qui domini Martini dicitur, aliquandiu requieuit. Vbi
postmodum ab incolis signum Crucis erectum, & fideliter quamplurimis imploran-
tibus ægris præstita prædicantur remedia sanitatum. Perueniente demum antistite sa-
cro ad monasterium, congregatio omnis exultauit in gaudio, & per loca vicina de
ipsius aduentu celebris & iucunda admodum fama percubuit. Aegritudine ta-
men eius audita, qui multorum aegritudines suis orationibus depellebat, metus in-
gens & mœror subiit, omnes pariter occupans intus & foris. Quos supra vires iam

Nota præ-
clarum en-
comiū tan-
ti viri.

Vir beatus
migrat' e
corpore.

Obijt anno
Christi 1171.
ætatis suæ
79.

iamque deficientis corpusculi animus consolabatur inuictus, solitæ benignitatis & hilaritatis gratiam singulis exhibens, suam dissimulans ipse fixuram. Cuius omnis semper actio, omnis affectio, & ipse totus humilitas & deuotio, totus charitas & compassio fuit. Interea solennitas inuentionis sanctæ Crucis aduenit, in qua Dominus disposuerat eiusdem Crucis fidelissimum adoratorem, feruentissimum amatorem, præconem sedulum exaltare. In qua etiam tricesimustertius annus à susceptione electionis impletus est, ut dies nulla superexeresceret, nulla deesset. Et forsitan minus id fuerat attendendum, nisi quia Saluator quoque, ut quidam sapiunt, ipsum sibi numerum à conceptione ad passionem vsque compleuit. Præuenerat autem Dominicis sacramentis exitum præmunire, quorum fuerat multo tempore deuotissimum executor. Omnibus tandem ritè completis, in medio psallentium & orantium filiorum, quibus paternæ benedictionis hæreditatem legauerat locupletem, feliciter est appositus ad patres suos. Ad quem multæ prius ecclesiasticæ & seculares personæ, humiles & honorabiles, ex eadem regione conuenerant: sed ad eius præsertim exequias innumerosior, si tamen numerabilis, multitudo concurrat. Excubias ergo peruigiles circa sacratissimum corpus diebus noctibusque duabus in psalmis & canticis spiritualibus celebrârunt. Tertio demum die ab Archiepiscopo Chrysopolitano, per ipsius opem & operam iam catholico, cum Abbatibus plurimis coram sacro altari, in honore beatæ Mariæ semper virginis dedicato, sepultus corpore, virtutibus viuere comprobatur. Et quoniam annos natus ferme viginti, ad monasterium sese contulit Bonæualis, vbi circiter decem annos, & tantum dem in Stamedio consummauit, additis trigintatribus in episcopatu completis, ad septuagintatres numerus annorum vitæ eius asurgit. In cuius transitu annus erat millesimus centesimus septuagesimus primus ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi, qui cum Patre & Spiritu sancto vnus est super omnia Deus benedictus in secula, Amen. Octauo Idus Maij, dies natalis eius: tertio Idus Septembris, Translatio eius.

TRANSLATIO S. NICOLAI EPISCOPI EX
MYRA LYCIAE VRBE AD APVLIAE OPPIDVM BARIVM
*vel Barum: scripta ab Ioanne Archidiacono Barenfi, iubente Vrhone
Barenfi & Canusino Archiepiscopo, circa annum Domini
millesimum octogesimo octauum, aut circiter.*

PROLOGVS.

Vniuersis Christi Ecclesijs literis nostris cognoscenda significamus, quæ miranda, laudanda & veneranda nostris in temporibus Nicolai beatissimi famuli sui meritis pro sanctissimis omnipotens Deus mortalibus insinuare dignatus est: videlicet qualiter de Myra metropoli Barenfis per pontum transferentibus, illius artus sacratissimi Barum sunt apportati: vbi sunt etiam innumera ostentatæ virtutes & stupenda miracula: quæ non solum generationi præfenti vel voce vel scripto notificare curamus, sed etiam nostra post tempora generi venturo memoria & relationibus digna diligenter relinquere laboramus. Nos etenim certissimè nouimus, omnis quoque totum per orbem diffusa frequentibus argumentis est experta fidelis Ecclesia, quoniam licet maiestas omnipotens aliorum sanctorum pro meritis apta & gratissima beneficia suis Christicolis dignatur concedere: maximè tamen pro huius sæpissimè largiri non distulit, quæcunque appetunt suffragia illius inuocato pro nomine. Et idcirco sub isto vocabulo plures per omnes nationes & prouincias, vbi Christus Dominus colitur, quàm aliorum sanctorum consecratæ inueniuntur basilicæ: & mortales plures sunt, qui sancti huius solennia celebrant, quàm qui aliorum. Pro quo enim tam celeriter aliquis aliquo in periculo positus sensit cælitus adiutorium? Neque enim hoc proferimus, ut sanctis derogemus alijs, vel animaduersione illorum merita minuamus: sed istius virtutes prædicamus, vitæque continentiam & constantiam miramur, & mirando collaudamus, qui tantam apud Deum hac in vita & post hanc vitam obtinuit & obtinet gratiam. Quam ob rem nec minori læritia & celebritate ista, quæ est in Translatione, debet à fidelibus honorari festiuitas, quàm illa, quæ sua de dormitione celebratur solennitas.

S. Nicolaus
quàm cele-
bris in Ec-
clesia Dei.

Festū trans-
lationis S.
Nicolai.